

Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies

Cilt: 2 | Sayı: 1 | Haziran 2022

Volume: 2 | Issue: 1 | June 2022

e-ISSN : 2822-3179

**Scientific Journal of
Finance and
Financial Law Studies**

İmtiyaz Sahibi / Publisher
AKADEMİK ÇALIŞMALAR DERNEĞİ

Dergi Editörü / Journal Editor
Doç. Dr. Derya YAYMAN
Akdeniz University

Editör Yardımcıları/ Assistant Editors
Doç. Dr. İpek TÜRKER
İstanbul University

Doç. Dr. Murat AKKAYA
İstanbul Arel University

Dr. Nuket Evrim KARATURP
Dokuz Eylül University

Yabancı Dil Editörleri / Foreign Language Editors
Doç. Dr. Mustafa ASLAN
İstanbul Gelişim University

Avukat Nurgül YAYMAN
Antalya Barosu

Bu dergi “Akademik Çalışmalar Grubu” çatısı altında yayınlanmaktadır.

www.journals.academicianstudies.com/sjffls

Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies Dergisi, Bilimsel Hakemli Dergidir. Bu esere ilişkin olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan haklar saklıdır. Buradayır alan makalelerde ileri sürülen görüşler yazarlarına aittir. Yayın Kurulu, makalelerde ileri sürülen görüşlerden dolayı herhangi bir sorumluluk üstlenmemektedir.

Bilimsel Hakem ve Editör Kurulu / Scientific Referee and Editorial Board

Prof. Dr. Asuman ALTAY
Dokuz Eylül University

Doç. Dr. Osman YILMAZ
Batman University

Prof. Dr. Yüksel BAYRAKTAR
İstanbul University

Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN
Atatürk University

Prof. Dr. Kamil TÜĞEN
Dokuz Eylül University

Doç. Dr. İpek TÜRKER
İstanbul University

Prof. Dr. Emine UZUNALI
Siirt University

Dr. Nüket Evrim KARATURP
Dokuz Eylül University

Prof. Dr. Ali Rıza GÖKBUNAR
Celal Bayar University

Dr. Beyhan YASLIDAĞ
İstanbul University

Prof. Dr. Zeynep ARIKAN
Dokuz Eylül University

Dr. Güneş TOPÇU
Çanakkale 18 Mart University

Prof. Dr. Serpil AĞCAKAYA
Isparta University

Dr. İsmail CAN
Kırıkkale University

Prof. Dr. Ramazan GÖKBUNAR
Celal Bayar University

Dr. Osman Nuri ŞAHİN
İzmir Ekonomi University

Prof. Dr. Ufuk KARADAVUT
Karabük University

Dr. Özgür Çark
Abant İzzet Baysal University

Doç. Dr. Derya YAYMAN
Akdeniz University

Dr. Logaiswari INDIRAN
Malaysia Teknologi University

Doç. Dr. Mustafa ASLAN
İstanbul Gelişim Üniversitesi

Dr. Pg Mohd Auza'e Pg ARSHAD
Malaysia Kelantan University

Doç. Dr. Murat AKKAYA
İstanbul Arel University

Dr. Arjeta HALLUNOV
Aleksandër Moisiu University Albanian

Assist. Prof., Manish Nandkishor GUPTA
India Government Engineering College

Assist. Prof. Nandkishor Tulshiram
PIMPALKAR
India Waymade College of Education

Dr. Esther Ranmilowo ADERINTO
Lead City University Nigeria

Dr. Anjali DAVE
Novant Health Presbyterian Medical Center
USA

Dr. Mariam SETAPA
Malaysia Teknologi University

Dr. Chiragbhai Mahendrabhai DARJI
India Waymade College of Education

Dr. Javaria NASIR
Pakistan University of Agriculture,
Faisalabad

Dr. Vivekanand JHA
Indira Gandhi National Open University

Dr. Kalthum ISHAK
Universiti Teknologi Malaysia

İÇİNDEKİLER

A STUDY on the ADOPTION of E-PAYMENT SYSTEMS in INDIA: A LITERATURE REVIEW Nılamben PARMAR- Suresh MACHHAR	1
TRUMP DÖNEMİ TRANSATLANTİK İLİŞKİLERİ Şinasi TEK	13
KGF’NİN KOBİ’LERİN FİNANSMANI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ İslam AKYÜZ	39
GÜNAH VERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ Ebubekir GÜLTEKİN	51
TÜRKİYE’DE SPOR EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ Reşat DEĞER	61

A STUDY on the ADOPTION of E-PAYMENT SYSTEMS in INDIA: A LITERATURE REVIEW

Ms. Nilamben Parmar¹ Dr. Suresh Machhar²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 28.05.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 23.06.2022

Atıf/©: Parmar, N. J. & Machhar, S. (2022). A Study on the Adoption of E-Payment Systems in India: A Literature Review, Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies, 2(1), 1-12

Abstract

This paper aims a literature review on the adoption of e-payment systems in India. The literature analysis till April 2022 has been reviewed using different electronic databases such as ACM digital library, EBSCO, Emerald Insight, Google scholar, JSTOR, ProQuest, SAGE Journal, Science Direct (Elsevier), Springer link, Taylor and Francis online, Wiley online library, Websites. Reviewed past research papers and different websites many studies were conducted around the world by research scholars on the adoption of e-payment systems. This study mainly concentrated on the Indian perspective and the findings of all literature will be discussed in the full paper. The study result can be useful for future research on using qualitative data on the adoption of e-payment systems.

Keywords: Adoption, E-Payment Systems, Technology

JEL Codes: <https://ideas.repec.org/j/O10.html>.

¹ Research Scholar – P. G. Department of Business Studies, Sardar Patel University, V. V. Nagar-388120, Email id: nilam199529@gmail.com, ORCID İd: 0000-0002-6834-5254.

² Assistant Professor, P. G. Department of Business Studies, Sardar Patel University, V. V. Nagar-388120, Email id: sureshmachhar@gmail.com, ORCID İd: 0000-0001-5795-9149.

INTRODUCTION

Technology has played an important role in all human life, technology changes the human lifestyle (Ghana & Dr M., 2021). In the past era first, we can use the barter payment systems(the exchange of goods and services between two or more parties without the use of money) (Investopedia, n.d.) after the cash method was introduced and after cheques, credit cards and debit cards was introduced and now in the recent era, electronic payment is famous in India (Ghana & Dr M., 2021). In India after the COVID 19 virus pandemic, there have been a lot of Indian people use an E-Payment, and also increase the online activities in India (Bukvic, 2021). In India's recent times the number of internet users is increasing, (Agrawal & Bansal, 2018) and e-payment systems it's only based on online systems and e-payment is one of the systems that the provides payment tools for services or goods via the Internet, so Internet users it's the most important part of the adoption of e-payment systems (Yanuar, Imam, Agus, & Indira, 2018).

Adoption of e-payment systems in India year 2018 Government e-payment Adoption Ranking (GEAR) was 28th among 73 countries and Norway has topped in 2018 GEAR list scoring 89.7 points in seven categories. (<https://www.gktoday.in/topics/government-e-payments-adoption-ranking/>, n.d.). Indian people are afraid of the adoption of e-payment systems reason behind that the risk of online payments is theft of Payment data, Personal data, and fraud (T., N., & M., 2016). Nowadays Indian people are aware of the technology and now they are accepting the e-payment systems, and digital transactions have grown by 80 per cent from November 30, 2020, to August 6, 2021 (Business Standard, n.d.). So, now Indian people are aware of the benefits of the e-payment systems and that's the reason they are accepting the e-payment systems in regular life, and the other side we can say that the different fear is also available in consumers so the reason they are not easily accepting the e-payment systems in regular based life.

The first part of this research paper will discuss the various definitions of e-payment systems and also, the discussion of the different literature reviews. The main concentrate of this research paper provides a methodology with adopted different technology, adapted theories by different authors, used different theories and models to identify various variables and study aims and the last part of this research paper is the conclusion, limitations and future study on this topic.

E – PAYMENT SYSTEMS

Definitions of E-Payment Systems

- ❖ Nowadays Electronic Payment Systems (E-payment Systems) play a vital role in human life for modernisation. And that's the reason many researchers are more attracted to this topic, As an Indian perspective e-payment transactions it's a very necessary part to develop the country and RBI also focused on this topic and encouraged the people to accept e-payment systems.
- ❖ E-payment systems are also known as online payment systems. E-payment is done through debit cards, credit cards, direct bank deposits, e-checks, and e-wallets (Lyra.com, n.d.).
- ❖ E-payment systems are a way of making transactions through electronic methods (Securionpay, n.d.).
- ❖ 'E-payment system is the means of making payments and/or transactions for goods and services on an e-commerce website or electronic environment without any need to use cash or checks. An e-payment system is also known as an online payment system' (igi-global, n.d.).

- ❖ E-payment systems are a crucial and practical monetary tool for transactions for consumers and businesses (Emrah, Gizem, & Wajid, 2017).
- ❖ E-payment processes have become standard practice for business and consumer financial transactions, it's based on electronic devices (Dwight, Merl, & Juita-Elena(WIE), 2013).
- ❖ E-payment systems as a form of fund transfer via the internet (Ogedebe & Babatunde, 2012).

LITERATURE REVIEW

- ❖ (Ali, Ali, Ahmed, & Ali, 2019) The study main aims to investigate the factors that may hinder or facilitate consumers' adoption of mobile commerce [mobile commerce is one of the parts of e-payment systems] activities in Oman. 530 data collected with adopted mobile commerce Omani citizens. This study used the UTAUT model theory. This study discussed 12 hypotheses and factors influenced, after the discussion, the result showed that price value has a main factor to affect the adoption of mobile commerce, so m-commerce should more attention to the monetary aspects.
- ❖ (Mohamed Asmy, Anwar, Hassanudin, & Md Fouad, 2019) This research paper's main aim is to test the factors that influence the adoption of Islamic mobile banking services in Malaysia. 250 users provided their own opinions about their intention to adopt that service. Various models and theories analysis by the researcher and five hypotheses were tested based on the final results, only two hypotheses were supported, risk and perceived usefulness. Risk is negatively affected, and perceived usefulness is positively affected to adopt mobile banking.
- ❖ (Barkhordari, Nourollah, Mashayekhi, Mashayekhi, & Ahangar, 2017) This study's objective is to assess the factors related to trust and security affecting the adoption of Internet banking; In a study conducted in Iran, a total of 246 samples of data were collected. TAM theory is used by researchers to analyse the adoption of e-payment systems. Total 9 hypotheses were formulated, and after analysis found that security and trust directly impact the adoption and usage of e-payment systems, and found the factors of technical and transaction procedures, security statements, and access to security guidelines, influential on perceived security.
- ❖ (Anna, Yen, & Siti, 2016) Stated that Convenience, Social influence, and trust are the main factors to adopt e-payment systems, the study on the e-BR1M [Bantuan Rakyat 1 Malaysia], is an e-government application. The main focus of this research study was on developing trust in government constructs. The study was conducted on Malaysian 102 citizens, those who have income less than RM 4000. The research shows that a trust-justice model is important in understanding e-government services with users who are particularly sensitive to their interactions and exchanges with the government.
- ❖ (Awani, 2015) Perceived usefulness and perceived ease of use these both main factors to indirect influence to adopt of internet banking, the researcher used a TAM theory to identify the adoption of internet banking in Jordan and 298 collected data on accountants. [E-payment systems are also known as Online payment systems, and Online banking, also known as internet banking, web banking, or home banking, any customer enables e-payment systems by doing that work via a bank or any financial institutes (Wikipedia, n.d.).].
- ❖ (Chun, 2015) The research paper mainly focused on the user adoption behavior of smart card-based e-payment systems, this study was conducted in Hong Kong, and also included Octopus payment popularity in the city and this research adopted a TAM, and IDT models used to identify the adoption rate in the city. The study's major findings are that Octopus added the value service, reader/writer connect with point-of-sale, leisure facility providers, flexible for

payment, in schools for benefits for collecting fees and using school’s canteen for the attendance, also for the rewards.

- ❖ (Lin & Nguyen, 2011) This research paper’s main aim was to analyse how related factors influence customers’ e-payment adoption in Vietnam and Taiwan. In the study total of 692 samples were collected [323 for Taiwanese and 353 for Vietnamese]. The research added mainly four factors, Motivation [Perceived ease of use, Perceived Usefulness], Uncertainty [Perceived risk, Information on E-payment], Personal Innovativeness, and E-payment use, after analyzing the factors in both cities found that perceived ease of use and perceived usefulness both impacted the adoption of e-payment systems.

RESEARCH METHODOLOGY

This study is based on an extensive literature review search conducted with ACM digital library, EBSCO, Emerald Insight, Google scholar, JSTOR, ProQuest, SAGE Journal, Science Direct (Elsevier), Springer link, Taylor and Francis online, Wiley online library, Websites in the month April 2022 for those researches carried out on the subject of Adoption of e-payment systems. In search mainly concentrated in India. This study chose papers between 2011 to 2021.

According to the search produced a total of 164 research papers were found. Out of the 22 papers used in this study, 142 research papers were excluded because those papers are irrelevant to this study. And researchers noticed that hardly some papers are Indian based.

1.1. Analysis of Those Research Papers

In the analysis of these studies, all research papers accepted different technologies in those studies, and the analysis was also location-wise.

Table 1: Summary of Different Adopted Technology

Authors	Place/ Country	Sample Size	Adoption Systems
(Rabaai & Zhu, 2021)	Kuwait (American University-Online mode)	311	Adoption of Wearable payment
(Ghana & Dr M., 2021)	India (Madurai district – Online mode)	250	Adoption of electronic payment systems
(Lin, Lin, & Ding, 2020)	Taiwan – Online mode	342	Adoption of Mobile Payment Systems
(Liu, et al., 2019)	China (Chengdu -Offline mode)	245	Adoption of Mobile Payment Systems
(Putri, Wiryono, Nainaggolan, & Cahyono, 2019)	Indonesia (Age 20-30 years- Residents)	492	Adoption of Payment method (e-commerce)
(Mohamed Asmy, Anwar, Hassanudin, & Md Fouad, 2019)	Malaysia (Islamic banking customers)	250	Adoption of Islamic Mobile banking Services
(Ali, Ali, Ahmed, & Ali, 2019)	Oman (Omani M-Commerce Users’)	430	Adoption of Mobile Commerce
(Yanuar, Imam, Agus, & Indira, 2018)	Indonesia (Universities of Indonesia)	261	Adoption of e-payment systems

(Emrah, Gizem, & Wajid, 2017)	Eastern Mediterranean University (Students)	299	Electronic Payment Systems
(Barkhordari, Nourollah, Mashayekhi, Mashayekhi, & Ahangar, 2017)	Iran (Internet banking users' customers)	246	Adoption of E-Payment Systems
(Gao & Waechter, 2017)	Australia (Online mode)	851	Adoption of mobile payment services
(Anna, Yen, & Siti, 2016)	Malaysia (Online and Offline mode - e-BR1M users' Urban area within Kuala Lumpur- Income less than RM 4000)	102	Adoption of an e-payment system
(Awani, 2015)	Jordan (Jordanian accountants – via postal service and e-mail)	298	Adoption of Internet Banking
(Chun, 2015)	Hong Kong (Octopus for retaining payments users' - Hong Kong - Islan, Kowloon peninsula and New Territories)	515	Adoption of a smart card-based e-payment system
(Teoh, Chong, Lin, & Chua, 2013)	Malaysia (Malaysian consumers')	183	Consumers' perception of electronic payment
(Lin & Nguyen, 2011)	323 – Taiwanese customers, 353 – Vietnamese customers'	676	Adoption of e-payment

Many theories and models are established for the adoption of e-payment systems. Many authors adopt their model in their research papers and articles, these studies are helpful to the adoption of e-payment systems.

Table 2: Different Theories and Models that the Adapted in Research Papers

Model and Theories of adoption of e-payment systems	Citations	Authors
Innovation diffusion theory [IDT]	3	(Rabaaí & Zhu, 2021), (Lin, Lin, & Ding, 2020), (Chun, 2015)
Technology acceptance model [TAM]	10	(Rabaaí & Zhu, 2021), (Ghana & Dr M., 2021), (Haryanti & Subriadi, 2020), (Liu, et al., 2019), (Mohamed Asmy, Anwar, Hassanudin, & Md Fouad, 2019), (Gao & Waechter, 2017), (Barkhordari, Nourollah, Mashayekhi, Mashayekhi, & Ahangar, 2017), (Chun, 2015), (Awani, 2015), (Lin & Nguyen, 2011)
Unified theory of acceptance and use of technology [UTAUT]	5	(Rabaaí & Zhu, 2021), (Haryanti & Subriadi, 2020), (Lin, Lin, & Ding, 2020), (Ali, Ali, Ahmed, & Ali, 2019), (Putri, Wiryono, Nainaggolan, & Cahyono, 2019)
Theory of planned behavior [TPB]	3	(Rabaaí & Zhu, 2021), (Haryanti & Subriadi, 2020), (Chun, 2015)
Theory of reasoned actions [TRA]	3	(Rabaaí & Zhu, 2021), (Haryanti & Subriadi, 2020), (Chun, 2015)
Hofstede's Cultural Model	1	(Chun, 2015)
Trompenaars's Cultural Model	1	(Chun, 2015)
Conceptual Model	4	(Ghana & Dr M., 2021), (Liu, et al., 2019) (Emrah, Gizem, &

		Wajid, 2017) (Lin & Nguyen, 2011)
Integrated model	3	(Rabaai & Zhu, 2021), (Ali, Ali, Ahmed, & Ali, 2019), (Liu, Ben, & Zhang, 2019)
Own model	2	(Anna, Yen, & Siti, 2016), (Teoh, Chong, Lin, & Chua, 2013)
No Model/ Theory	3	(Bukvic, 2021), (T., N., & M., 2016), (Dwight, Merl, & Juita-Elena(WIE), 2013)
Review-based paper	2	(Haryanti & Subriadi, 2020), (Agrawal & Bansal, 2018)

Table 3: Used Different Theories and Models to Identify Various Variables and Study Aims

Different theories/models identify variables and study aims in research this study also analysis those things.

Variables	Theory/Model	Study	Positive/Negative affected on the adoption of e-payment systems	Study aims	Authors
Security, Trust, Social Influence, Internet connectivity, Perceived ease of use, Perceived usefulness, Intention to use e-payment	Technology acceptance model (TAM)	A Study on Users' Adoption of Electronic Payment Systems in India	Positively associated with to use of e-payment	This study mainly concentrated that the seven variables that measure the adoption of e-payment systems in the Madurai district.	(Ghana & Dr M., 2021)
Perceived Usefulness, Perceived ease of use, Perceived security, Trust	Conceptual Model	Understanding the determinants of wearable payment adoption: An empirical study	Positively associated with to use of wearable payment	This study's main aim is to determine the variables which affect the intention to use Near Field Communication (NFC)-enabled smart wearables payments.	(Rabaai & Zhu, 2021)
Perceived cost, Attractive of alternatives	Conceptual Model	Understanding the determinants of wearable payment adoption: An empirical study	Negatively associated with to use of wearable payment	This study's main aim is to determine the variables which affect the intention to use Near Field Communication (NFC)-enabled smart wearables payments.	(Rabaai & Zhu, 2021)
Performance expectancy, effort expectancy, social influence, Facilitating condition, Hedonic motivation, Price value	Unified Theory of Acceptance and use of technology (UTAUT)	Factors affecting the behavioral intention to adopt mobile payment: An empirical study in Taiwan	Positively associated the adopt mobile payment	This study mainly concentrated that the variables that measure positive influence on consumers' intention to use mobile payment in Taiwan.	(Lin, Lin, & Ding, 2020)
Compatibility, Innovation, Relative advantage, Complexity, Observability	Diffusion of Innovation (DOI)	Factors affecting the behavioral intention to adopt mobile payment: An empirical study in Taiwan	Positively associated the adopt mobile payment	This study mainly concentrated that the variables that measure positive influence on consumers' intention to use mobile payment in Taiwan.	(Lin, Lin, & Ding, 2020)
Perceived Mobility, Perceived ease of use, Perceived usefulness	Technology acceptance model (TAM)	The impact of mobility, risk, and cost on the users' intention to adopt mobile payments	Positively affect the intention to use mobile payments.	This study's main aim is to explore user acceptance of mobile payments in China.	(Liu, et al., 2019)
Perceived risk, Perceived cost	Technology acceptance model (TAM)	The impact of mobility, risk, and cost on the users' intention to adopt mobile payments	Negatively affect the intention to use mobile payments.	This study's main aim is to explore user acceptance of mobile payments in China.	(Liu, et al., 2019)

Effort expectancy, Perceived security, Performance expectancy, Deal Proneness, Financial benefit	Unified Theory of Acceptance and use of technology (UTAUT)	Method of Payment Adoption in Indonesia E-Commerce	Positively affect the intention to adopt the method of payment in Indonesia.	This study aims to explore the behaviors of Indonesian e-commerce customers based on their ownership and preferred method of payment.	(Putri, Wiryono, Nainaggolan, & Cahyono, 2019)
Perceived risk	Unified Theory of Acceptance and use of technology (UTAUT)	Method of Payment Adoption in Indonesia E-Commerce	Negatively affect the intention to adopt the method of payment in Indonesia.	This study aims to explore the behaviors of Indonesian e-commerce customers based on their ownership and preferred method of payment.	(Putri, Wiryono, Nainaggolan, & Cahyono, 2019)
Perceived ease of use, Perceived usefulness, Relative advantage, social norms	Technology acceptance model (TAM)	Factors influencing consumers' adoption of Islamic mobile banking services in Malaysia	Positively affect the adoption of Islamic mobile banking services	This study's objective is to investigate the potential predictors of the adoption of Islamic mobile banking services in Malaysia.	(Mohamed Asmy, Anwar, Hassanudin, & Md Fouad, 2019)
Perceived risk	Technology acceptance model (TAM)	Factors influencing consumers' adoption of Islamic mobile banking services in Malaysia	Negatively affect the adoption of Islamic mobile banking services	This study's objective is to investigate the potential predictors of the adoption of Islamic mobile banking services in Malaysia.	(Mohamed Asmy, Anwar, Hassanudin, & Md Fouad, 2019)
Perceived usefulness, trust, compatibility, perceived ease of use, personal innovativeness	Integrated model	Factors affecting consumers' mobile payment behavior: a meta-analysis	Positively affect the behavior of mobile payment	This study main to encourage consumers' adoption of mobile payment, especially in western countries like the US.	(Liu, Ben, & Zhang, 2019)
Perceived risk	Integrated model	Factors affecting consumers' mobile payment behavior: a meta-analysis	Negatively affect the behavior of mobile payment	This study main to encourage consumers' adoption of mobile payment, especially in western countries like the US.	(Liu, Ben, & Zhang, 2019)
Performance expectancy, effort expectancy, social influence, hedonic motivation, habit, price value, facilitating conditions, self-efficacy, trust, information quality, system quality, service quality	Integrated model	An analysis of the factors affecting mobile commerce adoption in developing countries: Towards an integrated model	Positively affect the adoption of mobile commerce in developing countries	This study aims to investigate the factors that may facilitate consumers' adoption of mobile commerce activities in (developing countries) such as Oman.	(Ali, Ali, Ahmed, & Ali, 2019)
Perceived ease of use, perceived usefulness, attitude to use, behavioural intention	Technology acceptance model (TAM)	Willingness to adopt an e-payment system to increase the effectiveness of the budget disbursement in the public sector in Indonesia	Positively affect the adopt an e-payment system	The main objective of this study of e-payment system development in government agencies in Indonesia is to overcome problems arising in financial management.	(Yanuar, Imam, Agus, & Indira, 2018)
Technical protection, Transaction procedure, Security statement, Past experience, Perceived security, Perceived trust	Conceptual model	The determinant of electronic payment systems usage from consumers' perspective	Positively affect the usage of electronic payment systems	In this study, an attempt has been made to identify the determinants of perceived security and perceived trust and their effect on electronic payment systems use.	(Emrah, Gizem, & Wajid, 2017)

Technical and transaction procedures, Access to security guidelines, Usability, Perceived security, Perceived trust	Technology acceptance model (TAM)	Factors influencing adoption of e-payment systems: an empirical study on Iranian customers	Positively affect the adoption of e-payment systems	This study aims to develop and validate a measurement tool for assessing the factors related to trust and security affecting the adoption of Internet banking and also to encourage the adoption of e-payment systems.	(Barkhordari, Nouroollah, Mashayekhi, Mashayekhi, & Ahangar, 2017)
Perceived system quality, Perceived information quality, Perceived service quality, Initial trust, Perceived benefit, Perceived convenience	Modified Technology acceptance model (TAM)	Examining the role of initial trust in user adoption of mobile payment services: an empirical investigation	Positively affect the adoption of mobile payment services	This study aims to propose an initial trust theoretical model for user adoption of m-payment in Australia.	(Gao & Waechter, 2017)
Perceived uncertainty, Perceived asset specificity	Modified Technology acceptance model (TAM)	Examining the role of initial trust in user adoption of mobile payment services: an empirical investigation	Negatively affect the adoption of mobile payment services	This study aims to propose an initial trust theoretical model for user adoption of m-payment in Australia.	(Gao & Waechter, 2017)
Convenience, Social influence, Trust, Distributive justice, Procedural justice, Trust in G2C online service, Websites factors	Own model	Trust and justice in the adoption of a welfare e-payment system	Positively affect the adoption of a welfare e-payment system	This study aims to examine the interaction between citizens' perception of justice and their trust in the government agency that provides services.	(Anna, Yen, & Siti, 2016)
Perceived usefulness, Perceived ease of use, Perceived web privacy, Attitude toward the use	Technology acceptance model (TAM)	Factors affecting adoption of internet banking in Jordan: Chartered accountant's perspective	Positively affect the adoption of internet banking in Jordan.	This study aims to investigate the Jordanian accountant's behavioural intention of using Internet banking services.	(Awani, 2015)
Masculinity, Confucian dynamism, Relative advantage, Perception of Compatibility, prior experience, Perception of Image, Perception of subjective norm, Perceived usefulness, Prior experience	Innovation diffusion theory [IDT], Technology acceptance model [TAM], Theory of planned behavior [TPB], Theory of reasoned actions [TRA], Hofstede's Cultural Model, Trompenaars's Cultural Model	Adoption of a smart card-based e-payment system for retailing in Hong Kong using an extended technology acceptance model	Positively affect the adoption of smart card-based e-payment systems for retailing	This study mainly focused on why a smart card-based e-payment system results in a failure or how the system could have grown into success.	(Chun, 2015)
Uncertainty avoidance, Cultural tendency, Prior experience	Innovation diffusion theory [IDT], Technology acceptance model [TAM], Theory of planned behavior [TPB], Theory of reasoned actions [TRA], Hofstede's Cultural Model, Trompenaars's Cultural Model	Adoption of a smart card-based e-payment system for retailing in Hong Kong using an extended technology acceptance model	Negatively affect the adoption of smart card-based e-payment system for retailing	This study mainly focused on why a smart card-based e-payment system results in a failure or how the system could have grown into success.	(Chun, 2015)

Benefit, trust, self-efficacy, ease of use, security	Own model	Factors affecting consumers' perception of electronic payment: an empirical analysis	Positively affect the consumers' perception of electronic payment	This study aims to discover the factors influencing perception towards e-payment from the Malaysian consumers' perspective.	(Teoh, Chong, Lin, & Chua, 2013)
Perceived ease of use, Perceived usefulness, level of information, personal innovativeness	Technology acceptance model [TAM], Conceptual model	Exploring e-payment adoption in Vietnam and Taiwan	Positively affect the adoption of e-payment	The purpose of this paper is to analyse how related factors influence customers' e-payment adoption in Vietnam and Taiwan.	(Lin & Nguyen, 2011)
Perceived risk	Technology acceptance model [TAM], Conceptual model	Exploring e-payment adoption in Vietnam and Taiwan	Negatively affect the adoption of e-payment	The purpose of this paper is to analyse how related factors influence customers' e-payment adoption in Vietnam and Taiwan.	(Lin & Nguyen, 2011)

CONCLUSION

This study uses a literature review approach, in future any researchers that are helpful in quality research on this topic. On a whole, the study had an extensive literature review on the focused-on adoption of e-payment systems In India. In this research paper location-based analyses, all over the world parts. But, mainly focused on India. Indian people easily accepted digital technology in their lives, but some inhibitors factors also affected so, which is why they are not accepting the technology. This study analysis all the positive and negative variables to affect the adoption of e-payment systems. Most Indian people accept e-payment systems because they use that technology to save their time, energy, and effort and add that the e-payment systems are user-friendly (Ghana & Dr M., 2021). Researchers noticed that the many research papers are based on the TAM model and UTAUT model. And after analysing all the theories trust is the main factor to adopt e-payment systems (Haryanti & Subriadi, 2020). This study is helpful for the literature review as well as to model and theories, different variables are affected that the positive and negative also analyzed, and also the study objective with the location wise. This study is based in India, but researchers analysed several papers and found that hardly some papers are based on the Indian perspective.

Limitation of This Study

The present study also has its limitations. Researchers have used selected papers in the year of 2011 to 2021. This paper mainly concentrated on the Indian perspective. And this paper is fully based on secondary data.

Future Research

Further studies are needed based on the primary data and proposed a new model with additional variables from an Indian perspective. Nowadays Indian government mainly concentrated on digitalization. So, this topic is a challenging topic for new researchers. Nowadays mainly internet users are increasing in India, and also different apps and internet banking systems are available so, the adoption of e-payment systems is a prominent topic for new researchers.

REFERENCES

- (n.d.). Retrieved from <https://www.gktoday.in/topics/government-e-payments-adoption-ranking/>.
- Agrawal, M., & Bansal, A. (2018, April). A Review Study on Electronic Payment System. *Prestige International Journal of Management and Research*, 10(5), 5-14. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/review-study-on-electronic-payment-system/docview/2451863999/se-2?accountid=31708>.
- Ali, T., Ali, A. A., Ahmed, B. S., & Ali, A.B. (2019). An Analysis of the Factors Affecting Mobile Commerce Adoption in Developing Countries: Towards an Integrated Model. *Review of International Business and Strategy*, 29(3), 157-179. doi:10.1108/RIBS-10-2018-0092.
- Anna, A., Yen, D. A., & Siti, A. T. (2016). Trust and Justice in the Adoption of a Welfare E-Payment System. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 10 (3): 391-410. doi:10.1108/TG-09-2015-0037.
- Awani, R. (2015, June 1). Factors Affecting Adoption of Internet Banking in Jordan: Chartered Accountant's Perspective, *International Journal of Bank Marketing*, 33(4), 510-529. Doi:10.1108/IJBM-03-2014-0043.
- Barkhordari, M., Nourollah, Z., Mashayekhi, H., Mashayekhi, Y., & Ahangar, M. S. (2017). Factors Influencing Adoption of E-Payment: An Empirical Study on Iranian Customers, *Information Systems and E-Business Management*, 15(1): 89-116, Doi:10.1007/s10257-016-0311-1.
- Bukvic, I. B. (2021, November 18-19). Adoption of Online Payments During the COVID-19 Pandemic, *Economic and Social Development Book of Proceedings*, 58-67, Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Samar-rahi/publication/356439767_IMPACT_OF_TRANSFORMATIONAL_LEADERSHIP_ON_INNOVATIVE_WORK_BEHAVIOR_THROUGH_LEADER-MEMBER_EXCHANGE_AND_PSYCHOLOGICAL_EMPOWERMENT_MODERATING_ROLE_OF_KNOWLEDGE_SHARING/links/619bc78a07be5f3.
- Business Standard*. (n.d.). Retrieved from https://www.business-standard.com/article/economy-policy/digital-payments-continue-to-grow-significant-growth-in-tier-ii-iii-towns-121080902026_1.html#:~:text=Digital%20transactions%20have%20grown%20by,the%20country%2C%20the%20report%20said.
- Chun, K. L. (2015, December 10). Adoption of Smart Card-Based E-Payment System for Retailing in Hong Kong Using an Extended Technology Acceptance Model, *E-Services Adoption: Processes by Firms in Developing Nations*, 23B, 255-466, Doi:<http://dx.doi.org/10.1108/S1069-09642015000023B003>.
- Dwight, V. D., Merl, H., & Juita-Elena(WIE), Y. (2013, June). Electronic Payments for State Taxes and Fees: Acceptance, Utilization, and Challenges. *Public Performance & Management Review*, 36(4), 616-636. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/23484742>, 26.03.2022.
- Emrah, O., Gizem, O. G., & Wajid, H. R. (2017). The determinants of electronic payment systems usage from consumers' perspective. *Economic research*, 30(1): 394-415. Doi:<https://doi.org/10.1080/1331677X.2017.1305791>.
- Gao, L., & Waechter, K. A. (2017). Examining the Role of Initial Trust in User Adoption of Mobile Payment Services: An Empirical Investigation, *Information Systems Frontiers*, 19(3), 525-548, Doi:10.1007/s10796-015-9611-0.
- Ghana, S. K., & Dr M., C. (2021). A Study on Users' Adoption of Electronic Payment System in India, *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(6), 2642-2649. Retrieved from <https://turcomat.org/index.php/turkbilmate/article/view/5764>.
- Haryanti, T., & Subriadi, A. P. (2020). Factors and Theories for E-Commerce Adoption: A Literature Review, *International Journal of Electronic Commerce Studies*, 11(2), 87-106. doi:10.7903/ijecs.1910.
- igi-global*. (n.d.). Retrieved from <https://www.igi-global.com/dictionary/electronic-payment-systems-in-electronic-commerce/49921>.
- Investopedia* (n.d.). Retrieved from

- <https://www.investopedia.com/terms/b/barter.asp#:~:text=Bartering%20is%20the%20exchange%20of,estimates%20of%20prices%20and%20goods.>
- Lin, C. & Nguyen, C. (2011). Exploring E-Payment Adoption in Vietnam and Taiwan. *The Journal of Computer Information Systems*, 51(4): 41-52.
- Lin, W. R., Lin, C.-Y., & Ding, Y.-H. (2020, October 13). Factors Affecting the Behavioral Intention to Adopt Mobile Payment: An Empirical Study in Taiwan, *Mathematics*, 8(10): 1851, Doi:10.3390/math8101851.
- Liu, Y., Wang, M., Huang, D., Huang, Q., Yang, H., & Li, Z. (2019). The impact of Mobility, Risk, and Cost on The Users' Intention to Adopt Mobile Payments, *Information Systems and e-Business Management*, 17(2), 319-342. doi:<https://doi.org/10.1007/s10257-019-00449-0>.
- Liu, Z., Ben, S., & Zhang, R. (2019, April 24). Factors Affecting Consumers' Mobile Payment Behavior: a Meta-Analysis, *Electronic Commerce Research*, 19(3), 575-601. doi:<https://doi.org/10.1007/s10660-019-09349-4>.
- Lyra.com*. (n.d.). Retrieved from <https://www.lyra.com/in/e-payments/#:~:text=They%20are%20also%20known%20as,transfers%20are%20also%20gaining%20popularity.>
- Mohamed Asmy, B. T., Anwar, B. P., Hassanudin, B. T., & Md Fouad, B. A. (2019). Factors Influencing Consumers' Adoption of Islamic Mobile Banking Services in Malaysia: An Approach of Partial Least Squares (PLS). *Journal of Islamic Marketing*, 10(4):1037-1056. doi:10.1108/JIMA-04-2018-0065.
- Ogedebe, P. M., & Babatunde, P. J. (2012). E-payment Prospects and Challenges in Nigerian public sector. *International Journal of Modern Engineering Research*, 2(5), 3104-3106.
- Putri, Y. E., Wiryono, S. K., Nainaggolan, Y. A., & Cahyono, T. D. (2019). Method of Payment adoption in Indonesia E-Commerce. *The Asian Journal of Technology Management*, 12(2): 94-102. doi:10.12695/ajtm.2019.
- Rabaai, A. A. & Zhu, X. (2021). Understanding The Determinants of Wearable Payment Adoption: An Empirical Study, *Interdisciplinary Journal of Information, Knowledge, and Management*, 16:173-211. Doi:10.28945/4746.
- Securionpay*. (n.d.). Retrieved from <https://securionpay.com/blog/e-payment-system/>.
- T., V. S., N., S., & M., S. P. (2016). Issues and Challenges of Electronic Payment Systems. *International Journal of Innovative Research and Development*, 5(2), 50-53. Retrieved from http://www.internationaljournalcorner.com/index.php/ijird_ojs/article/viewFile/135998/95121
- Teoh, W. M.-Y., Chong, S. C., Lin, B., & Chua, J. W. (2013, March 14). Factors affecting consumers' perception of electronic payment: an empirical analysis. *Internet Research*, 23(4), 465-485. doi:10.1108/IntR-09-2012-0199.
- Wikipedia*. (n.d.). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Online_banking#:~:text=Online%20banking%2C%20also%20known%20as,through%20the%20financial%20institution's%20website.
- Yanuar, E. R., Imam, G., Agus, P., & Indira, J. (2018, December). Willingness to adopt an e-payment system to increase the effectiveness of the budget disbursement in the public sector in Indonesia. *Journal of Business and Retail Management Research (JBRMR)*, 13(2). Retrieved from https://www.jbrmr.com/cdn/article_file/2018-12-07-11-58-05-AM.pdf.

TRUMP DÖNEMİ TRANSATLANTİK İLİŞKİLERİ

Şinasi Tek ¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 06.06.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 24.06.2022

Atıf/©: Tek, Ş. (2022), Trump Dönemi Transatlantik İlişkileri, Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies,2(1),13-38

Özet

ABD Başkanı Donald Trump'ın 2016 Seçimlerinde yürüttüğü seçim kampanyasında, "Önce Amerika" sloganıyla ve Amerika halkının huzuru ve refahını düşüneceği fikri ile ortaya çıkması, dış politikada farklı bir yöntem uygulayacağını sinyali vermiştir. Trump'ın seçimlerden zaferle çıkmasının ardından, kadrolardaki belirsizlikler, sürekli ve ani değişiklikler, tek taraflı ve sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Amerikan halkının çıkarlarını düşünen kararlar alması, hiç beklenmeyen zamanlarda sürpriz kararlar vermesi ve kararları, Amerika'nın kurumlarında tartışılmadan uygulamaya koyması dikkat çekicidir. Her şeyden önemlisi de Trump'ın bu kararları kamuoyuna ve dünyaya twitter aracılığıyla duyurması, twitter diplomasisi uygulaması, Amerikan geleneksel dış politikasından uzak, verilen kararlarını tartışmalı bir zemine çekmiştir. Bütün bunlar yaşanırken Avrupa devletleri ve tüm dünya devletleri bu belirsizlikler çerçevesinde tedirgin olmuştur. Trump, Transatlantik ilişkiler ve tüm dünya devletleri ile ilişkilerinde sorunlar yaşamaya başlamıştır. ABD Başkanı Trump'ın göreve gelir gelmez birçok uluslararası anlaşmalardan çekilmeye başlaması ve NATO, BM gibi uluslararası kuruluşları sorgulamaya açması, Avrupa, Rusya, Çin ve tüm dünya ülkeleri tarafından kaygıyla izlenmesine neden olmuştur. Joe Biden'in seçimleri kazanması bütün dünyada olumlu bir havanın esmesine neden olmuş, tüm dünya devletleri ve Avrupa devletleri ile ılımlı ilişkilerin oluşacağı, Transatlantik ilişkilerde Trump döneminde oluşan olumsuzlukların kısa zamanda toparlanarak ilişkilerin eski rayına gireceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, NATO, Donald Trump, Avrupa, Transatlantik İlişkiler.

JEL Kodları: F50, F51, F52.

TRUMP ERA TRANSATLANTIC RELATIONS

Citation/©: Tek, Ş. (2022), Trump Era Transatlantic Relations, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1),13-38

Abstract

The emergence of US President Donald Trump with the slogan "America First" and the idea that he would consider the peace and welfare of the American people in the 2016 Election campaign, signaled that he would adopt a different method in foreign policy. After Trump's victory in the elections, uncertainties in the cadres, constant and sudden changes, taking decisions that are unilateral and considering only the interests of the United States of America and the American people, making surprising decisions at unexpected times and putting the decisions into practice without discussing in the American institutions. Most importantly, Trump's announcement of these decisions to the public and to the world via Twitter, and the practice of twitter diplomacy, took the decisions taken away from the American traditional foreign policy to a controversial ground. While all these were happening, European states and all world states were uneasy within the framework of these uncertainties. Trump started to have issues with Transatlantic relations and relations with all world states. As soon as US President Trump took the control, he started to withdraw from many international agreements and opened queries to international organizations such as NATO and the UN, causing him to be watched with concern by Europe, Russia, China and all other countries of the world. Joe Biden's victory in the elections caused a positive atmosphere, it is thought that mild relations with all world states and European states will be established, and the negativities in transatlantic relations that occurred during the Trump period will recover in a short time and the relations will return to their old track.

Keywords: USA, NATO, Donald Trump, Europe, Transatlantic Relations.

JEL Codes: F50, F51, F52.

¹ Siyaset Bilimi & Uluslararası İlişkiler YL, Mühendis, Danışman, Bilirkişi, Maptek Mühendislik Ltd., A Artı Planlama Ltd., sinasitek.tr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8372-5570>.

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin 45. Başkanı olarak seçilen Donald Trump'ın, maliyetlerini üstlenmek istemediği uluslararası kuruluşlardan ayrılmak istemesi, öngörülemeyen tutum ve davranışlarda bulunması, Avrupa ülkelerini rahatsız etmiş ve Transatlantik ilişkilerin de zarar görmeye başlamasına neden olmuştur. Başkan Trump'ın, seçim kampanyalarında “*America first*” yani “*Önce Amerika*” sloganıyla ortaya çıkması, Amerika halkını ve Amerikan çıkarlarını düşünen bir politika izleyeceğinin sinyallerini vermişti. Amerikan halkının huzuru ve refahının her şeyden önce geldiği, milliyetçilik duygularının kabardığı bir dönemi işaret ediyordu. Trump'ın seçimlerden zaferle çıkması ile bu durum Trump'ın her politikasında kendini göstermiştir. Trump'ın başkanlık koltuğuna oturmasından itibaren Kongre ile arasında sorunlar çıkmıştır. Kongre'nin Trump karşıtı bir tavır alması sonucunda, bu durumu kendi lehine kullanan Trump, tek başına aldığı kararlar ve başkanlık kararnameleri ile ülkeyi yönetme eğilimi göstermeye başlamıştır.

ABD Başkanı Trump'ın göreve başlaması ile kadrolarındaki belirsizlikler, kadrolardaki sürekli ve ani değişikliklerin oluşması, tek taraflı ve sürpriz kararlar alması, Trump döneminin Amerikan iç siyasetinde ve Amerikan dış politikasında kaygıyla izlenmesine neden olmuştur. Trump, Amerikan geleneksel dış politikasından uzak tavır göstermiş, Amerikan dış politika ve diplomasi geleneğine aykırı bir şekilde kişisel ilişkiler kurmuş ve ülkelerin devlet başkanları ile direkt temas kurmuştur. Trump, ne yapacağı önceden kestirilemeyen bir lider olarak kendini göstermiştir. Trump'ın liderler ile görüşmelerinde, tam olarak ne anlama geldiği belli olmayan, açık ve net ifadeler kullanmaması, liderlerin şaşkınlık içinde karşılamalarına neden olmuştur. Amerika, daima büyük ve dünyanın lideri olduğunu bütün dünya ülkelerine ve liderlerine hissettirmeye çalışmış, diplomatik dil ile bağdaşmayan, içerisinde aşağılama içeriklerinin olduğu twitter paylaşımları, twitter diplomasisi ile dış politikayı sürdürmeyi tercih etmiştir. ABD Başkanı Donald Trump'ın bu tutumu tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi, Rusya, Çin, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde şaşkınlık ve tedirginlikle karşılanmasına yol açmıştır.

ABD Başkanı Trump, göreve başlamasından itibaren çok taraflılıktan kaçınarak Amerika'ya ekonomik yük olan birçok anlaşmadan ve ortaklıklardan çekilme kararı almıştır. Trump'ın çekildiği anlaşmalardan bazıları, “*Paris İklim Anlaşması*”, Amerika'nın Asya ülkeleri ile yaptığı ticaret anlaşması “*Trans-Pasifik Ortaklığı*”, “*Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi*” gibi uluslararası anlaşmalar ve ortaklıklardır.

ABD Başkanı Trump'ın maliyetlerinin çoğunluğunun ABD tarafından karşılanan NATO'yu sorgulamaya açması, Almanya'da bulunan Amerikan askeri birliklerini ve askeri varlığını geri çekme kararı alması, Avrupa Birliği ülkelerine gümrük vergileri getirmesi gibi ticari, askeri ve güvenlik konularında meydana gelen anlaşmazlıklar sonucunda siyasi krizler çıkmış ve karşılıklı güven sorunu oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşından bu yana süre gelen Transatlantik ittifak ilişkileri, Trump'ın söylemleri ile Avrupa ile ABD arasında ilişkileri bozmuş ve Transatlantik ittifak zarar görmüştür.

NATO'nun Soğuk Savaş sonrası, Doğu Avrupa, Balkanlar ve Baltıklar bölgelerine doğru, yani eski Sovyetler Birliği kontrolündeki ülkelere doğru genişlemesi sürecinde Rusya'nın çevrelendiği algısına kapılarak Doğu Avrupa ve Baltıklarda sert politikalar uygulamaya başlamasına neden olmuştur. Rusya'nın Ukrayna müdahalesi ve Kırım'ın ilhakı ile Avrupa güvenliği sorunu ortaya çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler, Avrupa'nın Rusya'yı tehdit olarak görmeye başlamasına neden olmuştur.

ABD Başkanı Trump'ın Çin'e odaklanarak Çin'i tehdit olarak görmesi, ABD-Rusya ilişkilerinin iyi bir zeminde gitmesi, Rusya'yı tehlike olarak görmemesi, Orta Doğu'da Suriye ve Libya politikalarındaki

belirsizlikler, Avrupa'nın güvenliğinden endişe duyan Avrupalıları daha çok tedirgin etmiştir. Bu bağlamda AB üyesi devletler arasında, Avrupa güvenliği için Ortak Güvenlik ve Savunma Politikaları geliştirilmesi daha önem kazanmıştır. Bu yönde yapılan girişimler arasında, AB'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik politikası bünyesinde kurulan “Avrupa Savunma Ajansı” (European Defence Agency) kısa adıyla (EDA) olan kurum aktif hale getirilmiştir. Ayrıca, PESCO (Permanant Structured Cooperation) Antlaşması “Daimî Yapısal İş birliği Savunma Antlaşması”, AB üyeleri arasında iş birliğini öngören, 23 AB üyesinin imzalaması ile hayata geçirilmiştir. AB bünyesinde Avrupa ordusunu oluşturma çabaları ve savunma konularında iş birlikleri olsa da Transatlantik ittifakın ve NATO'nun önemi, NATO'nun Avrupa güvenliğine katkısı ve NATO'nun yaşatılması gerektiği daima dile getirilmiştir.

ABD'nin yeni Başkanı Joe Biden'ın seçimleri kazanması ile tüm dünya ülkelerinde esen olumlu havanın Transatlantik ilişkilere de olumlu yansımaları, Trump döneminde kaybedilen ilişkilerin yeniden inşa edileceği beklentisini getirmiştir.

Bu çalışmada, Trump dönemi Transatlantik ilişkiler incelenmiştir. Trump dönemine ait bilimsel makale, dergi ve gazetelerde yayınlanan makaleler taranmış, Trump yönetiminin 2017 yılında hazırladığı “Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi” incelenmiş ve Trump yönetiminin Dış Politika anlayışı ele alınmıştır. Trump döneminde Transatlantik dünyanın zorlukları, ABD ile ittifak üyesi ülkelerin ilişkileri, NATO ile olan ilişkiler ve karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Trump döneminde Transatlantik ittifakta meydana gelen kırılmalar ile Avrupa Birliğinin kendi ordusunu oluşturma çabaları ele alınmıştır. İngiltere'nin Brexit sürecinde AB'den ayrılması ve Brexit'in Avrupa'ya etkileri incelenmiştir.

1. TRUMP YÖNETİMİNİN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞI

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump, Cumhuriyetçi parti geleneğinin bir parçası olarak bilinen “America First” yani “Önce Amerika” sloganıyla seçim kampanyasını başlatmıştır. Bu sloganla Amerika halkının huzuru ve refahı için, öncelikle Amerikan çıkarlarının dikkate alınacağını, dış politika stratejisi dahil politika yapımının amacının öncelikle Amerikan halkının çıkarlarının maksimize edilmesi olacağı söyleniyordu. Trump'ın “Önce Amerika” sloganının, izolasyoncu bir tutum içine girmeyi kastetmediği de kısa sürede anlaşıldı. ABD Başkanı, Amerikan hegemonyasını dünyada artırmayı hedefleyen, her şeyi kendinde hak gören bir tutum içine girmiştir. Amerika'nın hegemonya hakkının diğer ülkelere koruma ve kollama bedeli olarak alınması için ekonomik saldırganlığa bile başvuracak bir ABD yönetimi ortaya çıkmıştır (Kardaş, 2018). ABD Başkanı Trump güçlü liderlik profili sergilemektedir. Bu nedenle Trump mevcut kurumlardaki bürokrasiyle çalışmak istememiş, daha rahat çalışabileceği kendi ekibiyle çalışmak istemiştir. Fakat Trump'ın ekibinin yetersiz kalması, güvenlik ve dış politika konularında tecrübeli insanlardan oluşmaması, etkili bir güvenlik ve dış politika üretmelerini engellemiştir (Kardaş, 2018). Başkan Trump'ın ekibini oluşturma aşamasında çalışmak istediği bakanlar ve uzman bürokratların atamalarını gerçekleştirememesi, Kongreden onay alamaması, kısa süreli politikalar üretmesine yol açmıştır. Trump'ın milli güvenlik ve dış politikada mevcut bürokratların dışında kendi güvendiği kişiler ile çalışmak istemesi, fakat, Kongreden onay alamaması bir dizi sorunları beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Trump, az sayıda güvendiği personel ile dar bir çerçevede dış politika yapımını sürdürmek zorunda kalmıştır. Trump yönetiminde oluşan bu belirsizlikler, iç ve dış politikada da bir bütünlük ve sürekliliğin sağlanmasının önüne geçmiştir. Bu gelişmeler sonrasında Trump'ın günlük politikalarla ülkeyi yönetmeye başlaması, kısa süreli söylem ve eylem değişikliklerinde bulunması, kısa aralıklarla birbirine zıt konuşmalar yapması, kafa karışıklığını

ve belirsizlikleri artırmıştır (Kardaş, 2018). Bu belirsizlikler bütün dünyanın ve Transatlantik müttefiklerin kaygılanmasına neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası birçok kurum ve anlaşma, ABD liderliğinde gerçekleştirilmiştir. ABD, dünya ticaretinin serbest bir şekilde yapıldığı liberal ekonomik sistemi oluşturmuş ve bu sistemin özgürce uygulanabilmesi için uzun yıllar çalışmıştır. Bütün dünya ülkelerini de bu sistem ile bütünleştirmek için çok mücadele etmiştir. Trump'ın göreve başlamasıyla birlikte ABD'nin kendi eliyle oluşturduğu sistem, ABD'nin kendi içine döneceği ve belirsizliklerden dolayı bu düzenin tehlikeye gireceği endişesiyle bütün dünyada tedirginlikle karşılanmıştır (Oğuz, 2019). Bu tutumdan en çok da ABD ile müttefiklik ilişkileri uzun yıllara dayanan Avrupalılar ve NATO müttefikleri tedirgin olmuştur.

ABD Başkanı Trump, Amerika'ya ekonomik yük olan birçok anlaşmadan ve ortaklıklardan tek taraflı çekilme kararı alarak, bu anlaşmalardan ve ortaklıklardan çekilme kararını bir bir uygulamaya başlamıştır. Bunlardan bazıları, “Paris İklim Anlaşması”, Amerika'nın Asya ülkeleri ile yaptığı ticaret anlaşması olan “*Trans-Pasifik Ortaklığı*”, “*Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi*” gibi uluslararası anlaşmalar ve ortaklıklardır. Ayrıca “*Uluslararası Atom Enerji Kurumunun*” katkıları ve P5+1 ülkelerinin (Nükleer güce sahip 5 ülke olan ABD, İngiltere, Çin, Rusya, Fransa ve Almanya'nın) uzun süren mücadeleleri ve müzakereleri sonucunda imzalanan “*2015 İran Nükleer anlaşmasından*” çok kötü bir anlaşma olduğunu öne sürerek çekilmiştir. ABD'nin Başkan Obama döneminde başkanlık onayı ile imzalanan *2015 İran Nükleer Anlaşması*, ABD Kongresi'nin onayına sunulmamış ve dolayısıyla Kongre tarafından onaylanmadığı için uluslararası anlaşma statüsü kazanmamıştır. Bu nedenle Trump, İran nükleer anlaşmasından başkanlık onayı ile tek taraflı çekilmiştir. ABD Başkanı Trump'ın tek taraflı politikalar içerisinde olması tüm dünya ülkelerini olduğu gibi, Avrupa ülkelerini ve müttefiklerini oldukça rahatsız etmiştir.

ABD dış politika yapım süreci Başkanın kararları ile şekillenmekle birlikte, süreç içerisinde; Başkanın ekibi, Milli Güvenlik Konseyi, Kongre; Senato ve Temsilciler Meclisi, Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, CIA İstihbarat Teşkilatı, Dış İlişkiler Komitesi ve Kongre'ye bağlı özel komiteler, dış politika yapım sürecinde etkili olmaktadır. Ayrıca, bürokratik sınıf, elitler, lobiler, düşünce kuruluşları, çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları, medya ve kamuoyu oluşumları, dış politika yapım sürecinde Başkan ve Kongre'yi etkileyen ve katkı sağlayan gruplar ve kuruluşlar olarak görünmektedir.

ABD Başkanı Donald Trump'ın yönetime gelmesiyle Amerikan dış politikasında önemli değişiklikler olmuştur. Amerikan kurucu ilkeleri, Amerikan değerleri, Amerikan istisnacılığı, Amerika'nın üstünlüğü ilkeleri ile dünyayı kontrol altında tutmuş büyük güç olarak görmekteyiz. Amerikan istisnacılığı ABD kuruluşundan bu yana kendini göstermiştir. Amerika, kendini üstün görmekte, Tanrı tarafından seçilmiş belirli bir misyona sahip olan, özel ve güçlü bir devlet, küresel bir güç olarak görmektedir. ABD Başkanı Trump'ın birinci yılının sonuna doğru Aralık 2017'de yayınlanan “*Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*” nin detaylarını incelemek Trump'ın politikalarını anlamak için faydalı olacaktır.

1.1. Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi

ABD Başkanı Donald Trump'ın birinci yılının sonlarına doğru yayınladığı “*Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*”nde temel olarak “America First” yani “*Önce Amerika*” vurgusu ile ABD'yi yeniden büyük bir devlet yapmayı amaç haline getirdiğini belli etmiştir. Böylece belgenin temel odağı ABD'yi yeniden büyük yapma hedefine dayanmıştır. Amerika'nın çıkarlarının, Amerika'nın değerlerini, Amerikan

halkının yaşam tarzını muhafaza ederek refahının korunması ve Amerika'nın güvenliğinin sağlanması, Amerikan ekonomisinin canlandırılması hedeflenmiştir. Trump, Amerika'nın sınırlarının ve egemenliğinin korunacağı, Amerika'nın gücü ile dünyada barışının sağlanmasını hedefleyen stratejik bir vizyon ortaya koymuştur (Trump, 2017).

Bu belgede ayrıca Trump, Anayasal hukuk düzeninin korunacağı, hak ve özgürlüklerin korunacağı, Amerikan toplumunun kendine güvenen özgürlükçü, kültürlü, inançlı ilkelerle bütünleşmiş, Amerikan kurumlarını koruyarak geleneksel özgürlük içerisinde yaşayan bir ulus inşa edeceğini belirtmiştir (Trump, 2017).

ABD Başkanı Trump Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde ABD'yi tehdit eden ülkelerin, Rusya'nın ve Çin'in, uzun menzilli füze ve savunma sistemleri ile ABD topraklarını tehdit ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Kuzey Kore ve İran'dan gelebilecek füze saldırıları da tehdit olarak görülmüştür. Aynı zamanda demokratik olmayan Kuzey Kore ve İran yönetimlerinin bölgeleri istikrarsız hale getirmesi, İran'ın terör örgütlerine desteğinin bölgelerinde istikrarsızlığa neden olmasıyla Amerika ve müttefiklerini tehdit ettiği belgede belirtilmiştir. Bunların dışında devlet dışı aktörlerin, terör örgütlerinin de Amerikan topraklarını tehdit eder hale geldiği vurgulanmıştır. Kitle imha silahlarının yayılması ve kullanımının artması ile tehditler artmıştır. Kitle imha silahlarına devletlerin kolayca ulaşması, aynı zamanda devlet dışı aktörlerin yani terör örgütlerinin de kolaylıkla ulaşabilmesi ile tehditlerin arttığı belgede vurgulanmıştır. Ayrıca siber saldırılar tehdit olarak görülmüş, devlet ve devlet dışı aktörler tarafından yapılacak siber saldırılara yönelik güvenliğin sağlanmasının önemine değinilmiştir. Tehditler arasında, bio tehditler ve salgın hastalıklar da gösterilmiştir. Bunların yanında sınır güvenliği ve göç politikaları da Amerika'yı, Amerikan halkını tehdit eden unsurlar olarak belirtilmiştir (Trump, 2017).

Trump bu belgede, ABD'nin bu tehditlere karşı yapması gerekenlerin; Amerikan gücünün ve caydırıcılığının artması, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi olarak belirtmiştir. Füze savunma sistemlerinin geliştirileceği, devlet ve devlet dışı aktörlerin, teröristlerin tehditleri sınırlara ulaşmadan yerinde durdurulacağı da belirtilmiştir. Ayrıca teknolojiye ve bilime gerekli yatırımlar yapılarak teknolojik ağlarının korunması ve siber aktörlerin caydırılması ve engellenmesi sağlanarak devlet kurumlarının ve özel şirketlerin zarar görmesinin önüne geçilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Salgın hastalıkların ve bio tehditlerin önlenmesi için sağlık sektörüne gerekli yatırımların ve çalışmaların yapılması gerektiği de vurgulanmıştır. Göçmenlik sisteminin reform edileceği ve sınır güvenliğinin sağlanması ve tehditleri önlemek için önemine vurgu yapılmıştır (Trump, 2017).

Trump'ın 2017 *Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nin* en önemli noktalarını; ekonomik ilişkiler, serbest ticaret ve küresel ekonomik rekabet oluşturmuştur. ABD tarihinde ilk defa *Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde* ekonomik güvenlik, ulusal güvenlik meselesi olarak görülmüştür. Ayrıca enerji güvenliği ve enerji kaynaklarının önemine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda Çin'in Amerika ekonomisini tehdit eder bir boyuta geldiği de belirtilmiştir. Amerika'nın ekonomisini, Amerikan iş gücünü ve şirketlerini güçlendireceğini vurgulamıştır. Trump, Amerikan şirketlerinin üretimlerini Amerikan topraklarında yapmalarının teşvik edilmesini sağlayarak, Amerikan ekonomisine ve işgücüne büyük katkılar sunmuş olacağını belgede belirtmiştir. Böylece Amerikan ekonomisinin canlandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca belgede ABD'nin teknolojik üstünlüğünün sürdürülmesi, teknolojisinin ve markalarının korunması hedefler arasında yer almıştır (Trump, 2017).

Trump belgede, Amerikan ordusunun dünyanın en güçlü ordusu olduğunu ve en güçlü ordusu olmaya devam edeceğini belirtmiştir. Rakip aktörlerin orduları modernleştikçe, konvansiyonel ve nükleer güçlerini artırdıkça, Amerikan topraklarına oluşacak füzeler geliştirmeleri tehdit olarak görülmüştür. Bu

nedenle Trump, Amerika'nın caydırıcılığının ve üstünlüğünün sağlanması için Amerikan ordusunun modernleştirilerek yeniden yapılandırılacağına vurgu yapmıştır. Böylece Amerikan caydırıcılığını koruyacak ve düşmanlarına karşı gücünü gösterecektir. Amerikan Ordusunun gerektiği zaman savaşılabilecek güç ve kazanımlara sahip olması hedeflenmiştir. Böylelikle Kuzey Kore'nin Amerikan topraklarını tehdit eden nükleer, kimyasal ve biyolojik savaş tehditleri önleneceği, İran'ın nükleer silah yapmasının ve teröre desteğinin engelleneceği belirtilmiştir. Bu önlemlerle Amerikan caydırıcılığının sağlanmasının hedeflendiği belgede belirtmiştir.

Trump, 2017 *Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*'nde Amerikan nüfuzunun geliştirilmesi ve ilerletilmesine vurgu yapmıştır. Amerikan çıkarları ve değerlerini koruyarak Amerika'yı daha güvenli ve mutlu, daha zengin hale getireceğini belirtmiştir. Trump, Amerika'nın ilke ve çıkarlarını korumak için çok taraflı mücadele ve rekabet edeceğini, dünyaya liderlik edeceğini ifade etmiştir. ABD müttefikleriyle iş birliği içerisinde karşılıklı ticaret ilişkilerini sürdürerek ekonomik büyümesini hedeflemiştir.

Trump, *Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*'nde bölgesel stratejileri olarak Avrupa, Orta Doğu, Afrika, Batı Yarımküre, Güneydoğu ve Orta Asya ile ilgili stratejilerine değinmiştir.

Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde Avrupa'nın güçlü ve özgür olması ABD için hayati öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Trump, ABD ile Avrupa'nın demokrasi, insan hakları, bireysel hak ve özgürlük, hukukun üstünlüğü ilkelerinin ortak değerleri olduğunu ifade etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Atlantik'in her iki yakasında da istikrar ve zenginlik üreten kurumlar oluşturulduğunu ve bu sayede Avrupa'nın dünyanın en zengin bölgelerinden biri haline geldiği ve ABD'nin en önemli ticaret ortakları konumuna geldiği belirtilmiştir. Rusya'nın, ABD ve Avrupa'nın güvenliğini tehdit etmekte ve transatlantik ilişkilerine zarar veren eylemlerde bulunduğu, Gürcistan ve Ukrayna'yı işgal etmesiyle bölgedeki devletlerin egemenliğini tehdit etme isteği içerisinde olduğuna ve bunun için NATO çerçevesinde Rusya'nın engellenmesi ve çevrenmesi için NATO'nun doğu kanadının caydırıcılığı ve savunmasının güçlendirilmesi gerektiğine değinilmiştir. Trump, ABD'nin NATO ve Transatlantik ittifaka bağlılığının sürdüğünü belirtmekle birlikte ABD'nin kendi savunmadaki harcama sorumluluklarını yerine getirdiği ve NATO müttefiklerinin de sorumluluklarını, yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerektiğini ifade etmiştir (Trump, 2017).

Trump, *Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*'nde Orta Doğu bölgesinde istikrarı bozan devlet ve devlet dışı aktörlerin bulunduğunu, terör örgütlerinin faaliyetlerinin arttığını, İran'ın terörist gruplara destek verdiğini, ABD ve müttefiklerinin çıkarlarını ve enerji akışını tehlikeye attığını belirtmiştir. Bölgenin istikrara kavuşması için bölgedeki terör örgütlerinden temizlenmesi ve İran'ın sınırlandırılması gerektiğinden de bahsedilmiştir.

ABD Başkanı Trump'ın "*Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*" nin detaylarını inceledikten sonra küresel ölçekte faaliyetlere ve yansımalarına bakmak faydalı olacaktır.

ABD'nin küresel bir güç olması, uluslararası arenada faaliyetlerini sürdürmesi, artan maliyetlerinin gün geçtikçe devasa boyutlara ulaşması Amerikan ekonomisine çok büyük yükler getirmiştir. Askeri ve güvenlik harcamalarının artan boyutları artık taşınması zor bir seviyeye gelmesi Amerikan ekonomisinde sorunlar oluşturmaya başlamış, Amerikan ekonomisinde kalıcı sorunlar oluşturmaması için çözüm üretilmesi gerektiği tespiti yapılmıştır (Oğuz, 2019). Amerikan halkının artan bu maliyetleri taşıyamayacağı, her aktörün ve müttefiklerin üzerine düşen sorumluluklarını ve yükümlülüklerini yerine getirmesi ifade edilerek ortaya konulmuştur. ABD'nin liderliğinde oluşturulan uluslararası serbest ticareti, liberal ekonomik sistemi, sorunsuz ve güvenli bir şekilde ABD'nin kontrolünde sürdürmesi öteden bugüne devam etmiştir. Fakat artan maliyetleri üstlenmek istemeyen Trump yönetiminin ticaret

ve birçok alanda farklı bir yol izlemek istemesi, ticaret ve uluslararası politikalarda değişikliğe gidilmesine neden olmuştur. Trump yönetimi politikalarının uygulanmasında müttefiklerine karşı saldırgan ve saygılı olmayan tutumu, müttefiklerde tedirginlikle karşılanmış, Transatlantik ilişkileri sıkıntıya sokmuştur. Trump, bu bağlamda ülkelerin ve aktörlerin sorumluluklarını, yükümlülüklerini yerine getirmesi, kurumlara olan üzerine düşen ödemeleri yapmaları için, tehdit ve zor kullanması, “*öde ya da sonuçlarına katlan*” mantığı ile hareket etmesi, alışlagelmiş uluslararası düzeni altüst etmiştir. Bu durum ABD’nin çok taraflı uyguladığı politikaları zedelemiş, tek taraflı yağmacı bir tutum sergilenmesi eğilimi göstermiştir (Oğuz, 2019).

ABD Başkanı Donald Trump dış politika yapım sürecinde farklı argüman kullanma eğilimi göstermiştir. Bu argümanlardan birisi de etkin bir şekilde “*Twitter kullanması*” olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel politikacılar ve diplomatların yüz yüze görüşerek diplomasi yürütmeleri insanların davranışlarına göre fikir yürüterek belirli algı ve politikalar oluşturulmaya çalışılan bir dönemden dijital döneme geçilmiştir. Artık dış politika ve uluslararası ilişkilerde karar alıcılar ve politikacılar Twitter ve birçok dijital platformu etkin kullanmaya başlamışlardır. Twitter ve sosyal medyanın diplomatik faaliyetlerde kullanılmaya başlaması, “*Twitter diplomasisi*” kavramını ortaya atmış, diplomatik faaliyetlerde önemli bir yer edinmeye başlamıştır (Ovalı, 2020:24-25). ABD Başkanı Trump *Twitter diplomasisini* etkin kullanan bir politikacı ve ABD Başkanı olarak anılacak, muhtemelen tarihe bu şekilde geçecektir. Trump’ın Twitter’ı etkin bir şekilde kullanması, dış politika yapıcı aktörleri, bürokratları ve kurumları saf dışı etmesi, Amerika’nın geleneksel dış politika diplomasisinin dar bir çerçevede kullanılmasına neden olmuştur. Trump attığı tweet’ler ile birçok ülkeyi veya lideri hedef almakta, ülkelerin devlet başkanları veya liderleri ile doğrudan kişisel diyaloglara girmesi ülkelerde ve liderlerde tedirginlik ve kaygıyla karşılanmasına neden olmuştur. Çünkü Trump’ın attığı tweet’lerde kullandığı üslup ve tutarsızlıklar tedirginlikleri artırmış, ülkelerle olan müttefiklik ilişkilerine ve Transatlantik ilişkilerine zarar vermiştir.

ABD Başkanı Trump, yükümlülüklerini yerine getirmeyen ülkelere karşı cezalandırma politikaları uygulamıştır. Trump yönetiminin her gün farklı bir ülkeyi hedef alarak yaptırım kararları açıklaması ülkeleri, ortaklıkları, Transatlantik ülkelerinde, okyanusun iki yakasında da kaygıyla izlenmesine yol açmıştır. Bu yaptırım kararlarını uyguladıkça ABD doları değer kazanmış, dolar değer kazandıkça Trump kendini başarılı görmeye başlamıştır. Fakat bu durumun uzun sürdürülebilmesi mümkün gözükmemektedir. Trump ve ekibi kontrollü krizler çıkarmakta, bu krizler sayesinde küresel bazda piyasalarda karşılığını toplamaya başlaması ile Trump’ın daha çok cesaretlenmesine ve akıldışı yöntemler kullanmaya başlamasının önünü açmıştır (Güney, 2018). ABD Başkanı Trump ve yönetiminin, çıkarmış olduğu kontrollü krizler ile küresel bazda enerji piyasalarını ellerinde tutmak, enerji piyasalarında üstünlük kazanmak istemişlerdir. Böylelikle dünyanın en güçlü ülkesi, süper güç imajını bütün dünya ülkelerine göstermek istemiş ve enerji piyasasının kontrolünü elinde tutarak, güç tekeli oluşturmaya çalışmıştır. Fakat bu durumu uzun sürdürmesi mümkün olmamıştır.

ABD Başkanı Trump, göreve geldiği günden itibaren NATO ve birçok kurumu maliyetleri yüksek olduğu için eleştirmiştir. NATO harcamalarının çok yüksek boyutlara geldiğini, NATO üye ülkelerinin vadettikleri yükümlülüklerini yerine getirmediklerini, bütün maliyetlerin ABD halkının üzerine yüklendiğini ve artık bunları karşılamak istemediklerini söylemiştir. NATO’nun güvenlik harcamalarına Avrupalı müttefiklerinin ve diğer NATO üyesi ülkelerin de katkıda bulunması gerektiğini dile getirmiştir. Transatlantik ilişkilerin temeli tarafların eşitlik ilkesine dayanmaktadır. Trump yönetimi, bütün aktörlerin eşit şekilde yükümlülüklerini yerine getirmesi, aksi halde ilişkilerin zarar göreceği üzerine odaklanarak uyarılarını her ortamda müttefiklerine iletmiştir. Bununla birlikte Trump yönetiminin Avrupa Birliği (AB) ile ABD arasında imzalanan “*Transatlantik Ticaret ve Yatırım*

Ortaklığı” (TTIP) anlaşmasından çekilmesi kaygıları artırmıştır. *TTIP Anlaşması* ile ABD ve AB arasında serbest ticaretin geliştirilmesi, ticaret hacminin artırılması, gümrük vergilerinin sıfırlanması, kotaların kaldırılması, karşılıklı ticaret ve yatırımların kolaylaştırılması hedeflenmekteydi. Trump yönetiminin Amerika'nın ticari çıkarlarına zarar vereceği gerekçesiyle *TTIP Anlaşmasından* çekilmesi Transatlantik ilişkilerde güven zedelenmesine yol açmıştır (Sokullu, 2019).

ABD Başkanı Trump ve yönetimi, göreve geldiği günden itibaren yapmak istedikleri en önemli konulardan olan, Amerikan caydırıcılığını hiçbir ülkenin veya rakiplerinin test etmeye bile cesaret edemeyeceği bir noktaya getirmeyi hedeflemiştir. Trump yönetimi, ortaya attığı kriz balonları, kontrollü ve suni krizleri kullanarak ideallerine ulaşmak için büyük gayret göstermiştir (Güney, 2018). Bu aşamada Trump'ın en aktif kullandığı argümanlardan bir olan *Twitter diplomasisini* devreye sokarak tweet'ler dizisi oluşturmaktadır. Bu bağlamda bazı ülkelere ve kamuoyuna attığı tweet bir günde ortalama otuz tweet'ten daha fazla olmuştur.

Trump, dünyanın değişik bölgelerinde çıkardığı suni krizler ile ülkeleri birbirine düşman göstererek, ülkelerde güvenlik sorunu oluşturmuştur. Trump, ülkelerde olan bu güvenlik sorununa çözüm oluşturmak için, silah karşılığı güvenlik hizmeti sunarak, isteyen ülkelere bedeli karşılığı bu hizmeti sunacağını belirtmiştir. Trump, krizleri tırmandırmanın ardından, ülkelerin güvenlik açıklarını ortaya koyarak, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar gibi körfez ülkelerine, silah, askeri ve güvenlik malzemelerini yüksek fiyattan satarak, ABD silah sanayiinin ve askeri teçhizat malzemeleri üreten küresel aktörlerin iştahını kabartmıştır (Kardaş, 2018). Bu bağlamda hem ülke sanayiinin gelişmesine hem de ülkelere yaptığı baskılarla ABD hegemonyasını ülkeler üzerinde hissettirmiştir.

Trump ve yönetiminin oluşturduğu krizler, ülkelerin tedirginliklerini fırsata çevirmeyi becerebilen küresel sermayenin aktörleri körfez ülkelerine, yani, İsrail, Suudi Arabistan, BAE gibi ülkelere silah ve askeri malzeme satarak silah sanayiini canlandırmayı başarmıştır. Trump, ülkelere verilen gözdağı ve politik destek karşılığında ülkelerin silah ve savunma harcamalarının artmasını sağlamış, böylece kendi ekibinin ve destekçilerinin menfaatlerini artırmıştır. Trump, ülkeleri korkutup sindirmeyi, oluşan belirsizliklerle ülkeleri yönetmeyi, ülkeler ile adeta psikolojik bir savaş oluşturarak ülkelerin ve aktörlerin sesini çıkarmasını engellemiştir. Trump'ın uyguladığı psikolojik savaş, *Soğuk Savaş* yıllarından kalma nükleer silah ve psikolojik savaş tehdidi gibi günümüz özgür dünyasını da tehdit eder hale gelmiştir (Güney, 2018). Bütün bu belirsizlikler ve psikolojik savaş tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Avrupa ve Transatlantik ilişkilerini olumsuz etkilemesine yol açmıştır.

ABD Başkanı Trump görev süresi içerisinde, ABD'nin uyguladığı saldırganlık politikaları ve yaptırım tehditleri ile müttefiklerini ve rakiplerini ayırt etmeden aynı anda hedef alarak sıkıştırma yoluna gitmiş, dolaylı veya direkt yaptırım kararları alma yoluna gitmiştir (Güney, 2018). ABD, Rus doğal gazının Ukrayna ve Balkanlara uğramadan direkt olarak Avrupa'ya getirilmesini planladıkları *Kuzey Akım-2 Projesi* üzerinden, yapımcı firma ve çalışan şirketleri hedef alan yaptırım kararları ile projeyi engellemeyi hedeflemiştir. Avrupa'nın ve Almanya'nın enerji talebini karşılamak ve enerji çeşitliliğini artırmak için, Almanya'nın yoğun desteği ile yapılmasını istediği projede sorunlar çıkarması, projede aktif görev alan Alman şirketleri ve Almanya'nın çıkarına olmayan gelişmeler oluşmasına, çok büyük ekonomik kayıplara uğramasına neden olmuştur. ABD'nin Kongre tarafından çıkarılan CAATSA yaptırımları rakiplerini cezalandırmayı amaçlamaktadır. ABD Kongresinin çıkardığı CAATSA yaptırımları; Rusya, Çin, İran gibi rakiplerini cezalandırmanın yanında dolaylı olarak müttefiklerini de cezalandırmasına neden olmuştur. Bunun gerisinde Trump'ın asıl hedefi, ABD'nin sıvılaştırılmış doğalgazı olan, *Amerikan LNG gazını* Avrupalılara satmak istemesi gelmektedir. Bunu da Rusya'yı cezalandırma üzerinden Avrupa'nın ve müttefiklerinin çıkarlarını dikkate almadan, Amerikan

çıkarlarını ve ekonomisini dikkate alarak yapmaktadır.

Amerikan LNG Gazının nasıl elde edildiğine baktığımızda; *Amerikan LNG Gazı*, son yıllarda gelişen ileri teknoloji ile çıkarılan *Kaya Gazı* (shale Gas) olarak bilinen alternatif bir enerji kaynağıdır (Özalp, 2018). *Amerikan LNG Gazı*, yani *Kaya Gazı*, yeraltında kayalar arasında geniş bir alana yayılmış halde bulunan gazın hidrolik çatlatma yöntemi ile çıkarılmasıdır. *Amerikan LNG Gazı*, Amerikan yüksek teknolojisi ile özellikle 2000'li yıllardan sonra gelişen ileri teknoloji ile 2,5-3 km dikey sondaj ve sonrasında her iki yöne 1-1,5 km yatay sondaj yapılarak çıkarılmaktadır. Hidrolik çatlatma yöntemi, içerisinde kimyasalların bulunduğu tonlarca suyun yüksek basınç ile yerin derinliklerine pompalanması ve kayalarda çatlakların oluşması sağlanmaktadır. Yer altında sıkışan gazın kayalarda oluşan çatlaklardan, yapılan düşey ve yatay sondajlar ile yüzeye çıkması sağlanmaktadır (Sevim, 2014). *Amerika LNG gazı* ile ABD, gaz ihraç eden bir ülke konumuna gelmiştir. *Amerikan LNG gazının* pazara ihtiyacı bulunmaktadır. Trump, *Amerikan LNG Gazını* Avrupa pazarına satmayı hedeflemiştir. *Amerikan LNG gazını* Polonya ve Türkiye başta olmak üzere Avrupa pazarına satarak, pazarını geliştirmeyi hedeflemiştir. Görüldüğü üzere Trump yönetiminin tek taraflı sadece Amerikan çıkarlarını düşünen, müttefiklerini dikkate almayan, ekonomik saldırganlık politikası izlediği açık ve net şekilde fark edilmektedir.

ABD Başkanı Trump'ın kötü bir anlaşma diyerek, *2015 İran Nükleer Anlaşmasından* çekilmesi ve sonrasında İran'a uygulanan yaptırımlardan Avrupalı müttefikler ve Türkiye de olumsuz etkilenmiştir. Avrupalı ülkelerin İran ile 20 milyar Euro'yu aşan ticaret hacmi ve Türkiye'nin İran ile milyarlarca Doları bulan ticaret hacmi, Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye'nin yatırımları, ticaretleri büyük sekteye uğramış, yatırımlarını bırakarak İran'ı terk etmelerine neden olmuştur. Avrupa'nın enerji çeşitliliğini artırmak ve Rus doğalgazına bağımlılığını azaltmak için önemli bir oranda enerji tedariki sağladığı İran'dan doğalgaz ve petrol alımı minimum seviyelere gerilemiştir. Avrupalı ülkelerin ve şirketlerin İran ile yaptığı ticaret ve yatırım anlaşmaları askıya alınmıştır. Bunun sonunda da kazançlı çıkan ABD olmuş, Avrupalılar ve Türkiye, *Amerikan LNG gazının* alımında ilk sıralarda yer almıştır (Güney, 2018).

Trump yönetiminin bölgesel ve küresel kuruluşlara, NATO ve AB gibi kurumlara yatırım yapmak istemediği, bazı ülkelerle bazı konularda özel ikili ilişkiler, özel ortaklıklar geliştirmeye çalıştığı ve bu yönde çalışmalar sürdürdüğü gözlemlenmektedir. Trump yönetimi, Rusya ve Çin'i durdurmanın ve dengelemenin yanında Avrupa'yı da tehdit eder hale gelmiştir (Güney, 2020). Trump yönetimi, bölgesel ve küresel anlamda kendinden başka ülkenin güçlenmesine ve gelişmesine izin vermeyen, engelleyen politikalar üretmiştir. Trump, ülkelerin birbiri ile olan ikili ilişkilerine ve ittifak ilişkileri içine girmelerinin önüne geçmeyi hedeflemiş, gerektiğinde ani krizler çıkararak müdahale etmeyi ihmal etmemiştir. Trump yönetimi, Orta Doğu'dan, Avrupa'ya, Rusya'dan Çin'e kadar çeşitli araçları ile ülkelere müdahale etmiş ve baskıcı politikalar kullanarak, *böl ve yönet stratejileri* geliştirmek için üstün çaba sarf etmiştir. Trump, ABD iç siyasetinde ve dış politikada ayrıştırıcı bir dil ve üslup kullanmayı sürdürmüş, belirsizliklerle ve kafa karışıklıklarına yol açan bir döneme imza atmıştır.

ABD Başkanı Trump, görev süresi boyunca, ülke ve dünya gündeminden düşmeyen, dış politikada aldığı kararlar ile birçok ülkenin gündemini meşgul eden, kritik kararları ile ülkeleri kaygı ve endişeye sürükleyen bir başkanlık dönemi geçirmiştir. Trump'ın aldığı en kritik kararlar arasında ilk olarak, başkanlığının ilk günlerinde, 27 Ocak 2017'de, bazı Müslüman olan, İran, Suriye, Libya, Somali, Çad, Yemen gibi ülkelere ve Kuzey Kore'ye vize ve seyahat yasağı getirmesi gelmektedir. Trump'ın aldığı diğer önemli bir karar ise, İsrail'e verdiği koşulsuz desteği olmuştur. Trump'ın İsrail'e verdiği koşulsuz desteği bugüne kadar hiçbir başkan vermemiş, hatta bir önceki Başkan Obama döneminde çok kötü bir

dönem geçiren ABD ile İsrail ilişkileri, Trump döneminde zirveye çıkmış, İsrail'in şımarmasına neden olmuştur. ABD hangi başkan döneminde olursa olsun, Orta Doğu ve Arap dünyasını kontrol etmek için, İsrail ile sıkı müttefik ilişkilerinde olmuştur. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, İsrail lobisinin ABD'de çok güçlü olması ve ABD Başkanlık seçimlerinde çok etkili bir rol oynaması gelmektedir. ABD Başkanı Trump'ın aldığı diğer kritik kararlar arasında, *Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşmasından ayrılması*, Asya ve AB ülkeleri ile yapılan ticaret anlaşmaları gibi anlaşmalardan ayrılmasıdır. Ayrıca Trump, Çin ile ticaret savaşına girmiş, Amerikalı bazı firmaların Çin'deki üretim tesislerini ABD'ye taşımaları konusunda baskıcı bir politika izlemiştir. Ayrıca BM ve NATO gibi uluslararası kuruluşları eleştirilerinin odağına alması Transatlantik ittifakı kaygılandırmıştır.

Başkan Trump'ın destek vermediği, fakat ABD Kongresi tarafından çıkarılan CAATSA (Amerika'nın Hasımlarına yaptırımlar yoluyla karşı koyma yasası) yaptırımları, Rusya, İran, Kuzey Kore ile başlayan ve daha sonra genişleyen yaptırımları içermektedir. CAATSA yaptırımları, mali, askeri, siyasi gibi konuları içeren on iki maddeden oluşan, birçok ülkeyi direkt ve dolaylı olarak etkileyen kritik dış politika kararları arasında yer almaktadır (Baykan, 2021). CAATSA yaptırımlarını, İran ve Kuzey Kore'ye etkili bir şekilde uygulamış, fakat Rusya'ya daha esnek olarak uygulama yoluna girmiştir. Trump, görevinin son günlerinde, istemediği halde S-400 meselesinden dolayı Türkiye'ye de askeri alanda CAATSA yaptırım kararını imzalamıştır.

ABD Başkanı Donald Trump, görevde kaldığı dört yıl boyunca, iç siyaset ve dış politikada aldığı kararlar ile adından çokça söz ettiren, ülke ve dünya gündeminden düşmeyen, kamuoyunu ve medyayı sürekli meşgul eden ilginç bir ABD Başkanı olarak tarihe geçecektir. Trump'ın görev süresinin son günlerinde, seçim sonuçlarını bahane ederek gerçekleşen Kongre baskını, Amerikan halkının da ne kadar kutuplaştırıldığını gözler önüne seriyordu. Trump'ın dış politikada uyguladığı kutuplaştırıcı politikaları iç siyasete de yansımış Amerikan halkını da patlamaya hazır bir bomba haline getirmiştir. Amerika iç siyasetinin içinden çıkılmaz bir hal almasına, adeta Üçüncü Dünya ülkesi görüntüsüne bürünmesine sebebiyet vermiş ve Amerikan değerlerinin yok olma süreci içerisine giriyor görüntüsü vermiştir. Amerika ve dünya kamuoyunda oluşan bu dehşet görüntüler karşısında, müesses nizamın Cumhuriyetçileri, Kongre baskını sonucu oluşan travma etkisi ile Trump'tan desteklerini çekmiş, bu fırsat ile Cumhuriyetçi partinin Trump'tan kurtulması yönünde eğilimler oluşmasına ve Trump'ın geri adım atmasına neden olmuştur. ABD Kongre baskını, Trump'ın dünya için tehlike olduğu kadar Amerika için de ne kadar tehlikeli olduğunu göstermiştir. ABD'de Trump ve destekçilerinin oluşturduğu demokrasi krizini ve liberal krizi düzeltmek, Biden'a kalan miras olarak görünmektedir (Korkmaz, 2021). ABD Başkanı Trump, Amerika ideallerini, Amerikan değerlerini, Amerika'nın dünyadaki imajını altüst etmiş olsa da, görev süresinin sona ermesi ile bütün dünya rahatlamış, bu durumun geçici olduğu eğilimi oluşmuştur. ABD Başkanı Joe Biden'ın göreve başlaması ile hızlı bir toparlanma sürecine girerek, Amerika'nın dış politikası toparlayıcı ve geleneksel diplomasinin çalıştırıldığı günlerine geri dönmüş, Transatlantik ilişkilerinin eski rayına oturduğu görüşmüştür.

2. TRANSATLANTİK DÜNYANIN ZORLUKLARI

ABD başkanı Trump, seçimleri kazanmasıyla birlikte "*America First*" yani "*Önce Amerika*" sloganıyla Amerika'nın çıkarlarını ön plana alacağına, Transatlantik ilişkilerde sorunların oluşacağı, Trump'ın kendi halkını düşünerek hareket edeceği ve Avrupa'yı kendi sorunlarıyla baş başa bırakacağı sinyalini vermiştir. Bu bağlamda Transatlantik ilişkileri Trump döneminde sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Trump'ın dış politikasında Rusya, Çin ve Orta Doğu ile ilgili ilişkilerde belirsiz ifadeler kullanması, serbest ticaret anlaşmalarının revize edilmesi; BM ve NATO gibi uluslararası örgütlerin etkilerini azaltmak istemesi Avrupa'daki kaygıları artırmıştır. Trump yönetiminin Avrupa ve ABD'nin uzun yıllar

birlikte inşa ettikleri çıkarlarını öne alan ve her iki yakanın zenginliği için oluşturdukları liberal düzenden vazgeçme eğilimi göstermesi, ilişkilerin zarar görmesinin en önemli nedenlerinden birisidir (Kocamaz, 2020). Ayrıca, ABD ile Transatlantik Dünya’da yaşanan sorunlar arasında, Trump politikalarının etkisiyle Rusya’nın gücünü artırması ve Rusya’nın sert politikalar uygulaması, Ukrayna ve Gürcistan’da uyguladığı politikalar, Avrupa’nın güvenliği ve savunmasında sorunların oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Çin’in ekonomik olarak büyümesi, uluslararası ticarete payının artması, Avrupalı müttefiklerin ekonomik kayıplarının oluşmasına neden olmuştur. ABD’nin uyguladığı Dış Politikalardaki hataların etkisiyle Orta Doğu’da çatışmaların derinleşmesi, Libya iç savaşı, Suriye’de, Filistin’de ve birçok bölgede çatışmaların ve belirsizliklerin devam etmesine neden olmuştur. Bu belirsizliklerin, ABD’nin yanlış politikalarından kaynaklandığı, Avrupa ekonomisi ve güvenliğini tehlikeye attığı için ABD ile müttefiklik ilişkilerine güvenilemeyeceğini gören Avrupalılar, yeni çözümler üretmek gerektiğini görmüştür (Özdemir, 2019).

Transatlantik ilişkilerde yaşanan diğer bir sorun ise Trump’ın, *İran Nükleer Anlaşmasından* çekilmek istemesidir. ABD Başkanı Obama döneminde, 2015 yılında İran ile yapılan *Nükleer Anlaşma*, P5+1 olarak nitelendirilen *BM Güvenlik Konseyi* beş daimî üyesi yani ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa ve Almanya’nın katkıları ile hazırlanmıştır. Ayrıca “*Uluslararası Atom Enerji Kurumu*” çalışmaları ile İran’la on iki yıl süren müzakereler sonunda imzalanmıştır. ABD Başkanı Trump’ın kötü bir anlaşma olarak nitelediği *İran Nükleer Anlaşması*’ndan tek taraflı çekilmesi Transatlantik ilişkilerde de sorunlar oluşturmuştur. Çünkü *İran Nükleer Anlaşması* çok taraflı bir anlaşma, BM ve uluslararası kuruluşların katkıları ile uzun müzakereler sonunda ortaya çıkmış bir anlaşmadır. Trump’ın *İran Nükleer Anlaşmasından* çekilmesi bölgede radikal unsurların tehdidini ve Rusya’nın bölgedeki etkinliğini artırmıştır.

Trump’ın *İran Nükleer Anlaşması*’nı iptal etmesinin nedenleri arasında şunları sıralayabiliriz: Bölgede İran’ın etkinliğini sınırlandırmak ve nükleer programa sınırlandırma getirmek, İran’ın Suriye, Yemen ve Irak gibi ülkelerde radikal uzantılarının etkinliğini ortadan kaldırmak. Diğer bir neden ise İran’ın balistik füze yeteneğinin ve kapasitesinin anlaşmaya dahil edilmemiş olmasıdır (Kocamaz, 2020). Trump’ın *İran Nükleer Anlaşması*’nı iptal etmesinin en önemli nedenleri arasında ise İsrail’in güvenliğinin sağlanmasıdır. AB üyesi devletler, yapılması için çok mücadele ettikleri *İran Nükleer Anlaşması*’ndan ABD’nin çekilmesini önlemek için müdahalelerde bulundular. Örneğin, AB tarafından ekonomik ve diplomatik kazanım sağlayan, İran ve Orta Doğu’da etkisini gösteren anlaşmaya bağlı kaldıklarını Birlik üyeleri dile getirmiştir. Çünkü Avrupa Birliği üyelerinin İran’da büyük ölçekte yatırımları ve yüksek miktarda karşılıklı ticaret hacimleri bulunmaktadır. AB ülkeleri İran ile ticaret ilişkilerini sürdürebilmek, ABD’nin İran’a yaptırımlarından etkilenmemek için İngiltere, Fransa ve Almanya’nın öncülüğünde değişik ticaret ve bankacılık yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu bağlamda Bankacılık ödeme sisteminde kullanılacak *INSTEX Ödeme Sistemi* (Kocamaz, 2020) oluşturmuş olsalar da ABD yaptırımlarından etkilenme tedirginliği içinde başarılı olamamışlardır.

Transatlantik ilişkileri etkileyen bir başka husus ise, ABD Başkanı Trump’ın İsrail’in Başkentini Kudüs olarak tanımasıdır. ABD Başkanı Trump İsrail’in Başkenti olarak Kudüs’ü tanımış ve ABD İsrail Büyükelçiliği’ni Kudüs’e taşıyacağını bildirmiştir. ABD Başkanı Trump’ın İsrail’in başkentini Kudüs olarak tanıması, müttefiklerine sormadan tek başına aldığı bir karardır. Trump’ın İsrail’in başkentini Kudüs olarak tanıma kararı ile Orta Doğu’nun ve bölgenin, dolayısıyla Avrupalı müttefiklerin de istikrarını bozucu bir unsur olmuştur (Özdemir, 2019). Trump’ın İsrail’e bugüne kadar hiçbir başkan tarafından olmadığı kadar koşulsuz desteği, İsrail-Filistin meselesini görmezden gelmesi, bölgedeki sorunları artırmıştır. Orta Doğu’da yaşanan istikrarsızlıklar Avrupa’ya ve Avrupa güvenliğine zarar vermiştir.

ABD'nin Orta Doğu politikalarının etkisi, Tunus'tan başlayarak, Mısır, Libya, Körfez ülkelerine kadar uzanan Arap Baharının etkisi ile oluşan devrimler, karşı devrimler, Libya ve Suriye'de oluşan iç savaş ve bölgesel belirsizliklerin etkisi ile Avrupa, yoğun göç almaya başlamıştır. ABD'nin ve NATO'nun, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da etkili bir politika izleyememesi, Rusya'nın bölgedeki etki alanını artırmıştır. ABD'nin Orta Doğu politikalarında belirsizlik, toplumsal hareketler olarak değerlendirdiği Arap Baharını ve sonrasında yaşanan kanlı çatışmaları ve iç savaşları beraberinde getirmiştir. Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de Libya ve Suriye'de iç savaşların oluşması ve belirsizlikler ABD Başkanı Barack Obama dönemi ile başlayan ve sonrasında devam eden etkisiz politikaları sonucunda olmuştur. Arap Baharından en çok etkilenen ülkelerin başında Libya gelmektedir. Fransa'nın girişimleri ile NATO çerçevesinde bir hava harekâtı düzenlenmiştir. Libya'ya yapılan NATO müdahalesi ve başarısızlıkla sonuçlanması sonrasında iç karışıklıkların artmasına, ülkede dengelerin bozulmasına ve iç savaşın çıkmasına neden olmuştur (Güney, 2019). Libya'da meydana gelen iç karışıklıkların etkisi ile ülkesini 42 yıldır yöneten Devlet Başkanı Muammer Kaddafi'nin ölümü ile sonuçlanması ülkedeki iç savaşını artırmıştır. Bundan sonra Libya petrollerinde söz sahibi olmak, pay kapmak isteyen ve bölgede varlığını göstermek isteyen birçok ülkenin güç gösterisi haline dönüşmüştür. Libya'da başarısızlıkla sonuçlanan NATO müdahalesi sonrasında küresel ve bölgesel güçlerin odak noktası haline gelmiştir. Libya'da BM'nin desteklemiş olduğu *Ulusal Mutabakat Hükümeti*, Sarrac başkanlığında kurulmuş, ülkenin birlik ve beraberliğini sağlamaya çalışmıştır. *Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti* lideri Sarrac, Türkiye'nin desteği ile darbeci Halife Hafter'e karşı büyük bir güç mücadelesi sürdürmüştür. Fransa'nın darbeci Hafter'i 2013 yılından sonra desteklemeye başlaması ile bölgede etkin olmak isteyen Körfez ülkeleri, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), dolaylı olarak etkili olmak isteyen Wagner kanalı ile destekleyen Rusya ve İsrail'in de darbeci Hafter'i desteklemesi ile Libya'da iç savaşın uzun yıllar sürmesine neden olmuştur (Madak & Gençalp, 2020). Libya'da etkili olmak isteyen Körfez ülkeleri, Rusya ve Batılı güçlerin büyük miktarlarda silah desteği sağladığı darbeci Hafter'in Trablus saldırısını Sarrac Hükümeti'nin geri püskürtmesi ile başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hafter'in başarısız olduğunu gören Trump yönetimi darbeci Hafter'den desteğini çekmiştir. ABD yönetiminin Hafter'e desteğini çekmesi, Hafter'i destekleyen Rusya'nın dolaylı da olsa bölgedeki etkinliğinin durdurulmasını sağlamıştır. ABD yönetiminin darbeci Hafter'e desteğini çekmesi ile Türkiye'nin bölgede önünü açmıştır. Türkiye'nin Sarrac Hükümetine desteği ve sahada daha etkili bir rol oynamasını sağlamıştır.

Türkiye'nin özellikle dengeleri değiştiren bölgesel bir güç olarak ortaya çıkması dikkat çekmiştir. Türkiye'nin *Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti* ile "*Deniz Sınır Yetki Anlaşması*" imzalaması Libya'nın geleceğini etkileyen önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca Türkiye ile *Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti* arasında *Savunma İşbirliği* ve ortak *Askeri Eğitim Anlaşması* imzalanması Libya ile ilişkileri kuvvetlendirmiştir. Türkiye'nin Libya'da bulunan askeri varlığı, Türk İHA ve SİHA'ları ile etkili bir rol oynaması Libya'da *Ulusal Mutabakat Hükümeti* başkanı Sarrac'ın başarılı olmasının önünü açmıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin de hem Doğu Akdeniz'de hem de Libya'da etkinliğinin artmasına, bölgesel bir güç olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır (Güney & Korkmaz, 2021).

Orta Doğu'da Arap Baharının en çok etkilediği ülkelerden bir diğeri de Suriye'dir. Suriye'de de Libya'da olduğu gibi iç karışıklıklar sonrasında iç savaş çıkmış, oluşan bu durumdan rahatsız olan hem kendi güvenliği hem de rejim güvenliğini sağlamak isteyen Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad çözümü Rusya'dan yardım istemekte bulmuştur. Suriye Esad rejimi, 2015 yılında Rusya'yı ülkesine davet etmiştir. Böylece Rusya, *Soğuk Savaş* sonrası terk ettiği Orta Doğu'ya tekrar geri dönme fırsatı bulmuştur. Libya'da etkili olamayan Rusya, Suriye'nin daveti ile bölgeye yasal bir dayanak üzerine gelmiş ve bölgede varlığını göstermeye başlamıştır. Rusya hem Suriye rejimini koruyup kollamış hem de bölgede oluşan boşluktan faydalanarak bölgede etkinliğini artırmıştır. Rusya'nın bölgeye dönmesi, ABD'nin *Soğuk Savaş* sonrası ilgisiz bıraktığı Orta Doğu'yu yeniden ilgi odağı haline getirmiştir

(Güney, 2019). Rusya'nın bölgeye dönmesi ve zaman içerisinde Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz'de etkili olmaya başlaması ABD rahatsız olmuş ve tedbirler almak için girişimlerde bulunmuştur. ABD, İsrail ve Körfez ülkeleri kanalıyla Libya ve Suriye'de etkinliğini artırmak, bölge ülkelerinin ve Rusya'nın bölgede etkisini azaltmaya çalışmıştır. ABD'nin bölgede etkinliğinin azalmış olması, Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere gibi Avrupa devletlerinin yanında Türkiye, İran ve İsrail gibi bölgesel aktörlerin bölgede etkinliğini artırmıştır (Günay & Korkmaz, 2021). Suriye ve Orta Doğu'da ve Doğu Akdeniz'de etkili rol oynayan Rusya, iktisadi olarak bölgeye gelen liman işletmeleri yapan Çin ve bölgesel aktörler Türkiye ve İran'ın da etkinliğinin artması üzerine bölgeye ABD hızlı bir dönüş yapmıştır. Böylece Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'e gelen büyük güçlerin güç mücadelesi alanına dönüşen Akdeniz'de yeni bir *Soğuk Savaş*'ın başlamasına neden olmuştur. Akdeniz, bir araya gelen büyük güçler ve bölgesel aktörlerin faaliyet gösterdiği, kırktan fazla ülkenin donanmasının bulunduğu sıcak bir deniz haline gelmiştir (Güney & Korkmaz, 2021). Bölgesel güçler arasında etkinliğini artıran Türkiye, bölgede dengeleri değiştiren bir güç olmuştur.

Rusya'nın Orta Doğu, Akdeniz ve Karadeniz'de etkili ve sert politikalar üretmesi, Ukrayna'nın Kırım bölgesini işgali ve saldırgan politikalar üretmesine rağmen, Trump'ın NATO'ya yatırım yapmak istememesi Avrupalı müttefiklerin gözünde Avrupa bütünlüğü ve güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Rusya'nın Kırım'ı işgalinin ardından, özellikle Doğu Avrupa ülkeleri ve Baltıklar'da bulunan AB üyesi ülkelerin, Rusya'yı tehdit olarak görmesi, fakat Trump'ın Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı Rus tehdidini önemsememesi, tedirginlikleri arttırmıştır. Avrupa Birliği'nin etkili bir siyasetçisi olan Donald Tusk, Polonya'da yedi yıl süre ile Başbakanlık yapmasının ardından 2014 yılında Avrupa Konseyi Başkanlığına seçilmiş ve beş yıl boyunca görevini sürdürmüştür. AB'nin geleceği için endişe duyan önemli siyasetçi Donald Tusk, ABD Başkanı Trump'ın Avrupa bütünlüğünü ve güvenliğini önemsemeyen tavırları ve belirsiz politikaları karşısında tedirgin olmuştur. Donald Tusk'ı tedirgin eden ABD Başkanı Trump'ın politikaları, BM ve NATO gibi uluslararası kurumları sorgulamaya açması, serbest ticaret anlaşmalarının revize edilmesi, AB'ye tanınan ayrıcalıkların kaldırılması, Trump'ın AB'yi rakip olarak görmesi gelmektedir. Ayrıca Trump'ın Rusya'yı önemsememesi ve gücünü artırması, Çin'in ekonomik yükselişi ve Trump'ın Orta Doğu'da izlediği belirsiz politikalar, İsrail'in Başkentini Kudüs olarak tanınması, belirsiz Suriye politikaları ve artarak devam eden saldırgan Rusya ve Trump'ın bu durum karşısında bir tepki göstermemesi Donald Tusk'un tedirginliğini artırmıştır. Donald Tusk bu tedirginliğini şu ifadelerle dile getirmiştir. Tusk, "*ABD'nin en az Rusya ve Çin kadar Avrupa'yı tehdit ettiğini, ABD'deki bu değişimin Avrupa'yı bir girdaba sürüklediğini*" diye dile getirmiştir. Donald Tusk, bu söylemini içeren bir mektup hazırlayarak, yirmi yedi AB üyesi ülke liderlerine göndermiştir (Özdemir, 2019). Donald Tusk, göndermiş olduğu mektup ile üye ülke liderlerini uarmayı hedeflemiştir. Tusk, bu uyarılar ile AB içerisinde bölünmüşlüğü bir kenara bırakıp, AB'nin geleceği için güç birliği yapmanın önemine vurgu yapmak ve muhtemel tehditlere dikkat çekmek istemiştir.

Bütün bu kafa karışıklığının olduğu dönemde Transatlantik ittifak içerisinde, NATO ve AB üyeleri arasında güç mücadelesi devam etmektedir. ABD Başkanı Trump, Transatlantik ittifak içerisinde ve AB üyesi önde gelen ülkeleri, Fransa, Almanya ve İngiltere'nin güç mücadelesi içerisinde olmalarını fırsat bilerek bu durumu kendi lehine çevirmek istemiştir. Trump, NATO'nun etkisini azaltarak, Avrupa'yı bir bütün olarak görmekten uzaklaşarak, bölgesel güçlü aktörlerle ikili ilişkiler kurmuştur. Trump, ikili ilişkiler çerçevesinde AB'nin etkili ülkelerinden Fransa ve İngiltere ile ikili ilişkiler ve bölgesel iş birlikleri oluşturmuştur. ABD Başkanı Trump, İngiltere'nin AB'den ayrılması sürecinde Brexit'i desteklemiş ve sürecin hızlanmasına katkıda bulunmuştur. Trump'ın İngiltere'ye Brexit sürecinde verdiği destek ile İngiltere'yi, ticari faaliyetlerde ayrıcalıklar tanıyacağı vaadiyle kendine bağlamıştır. Trump, İngiltere'ye verdiği bu destek ile AB içerisinde kırılmaların artmasını ve Avrupa bütünlüğünü bozmayı amaçlamıştır. Trump, diğer taraftan AB içerisinde güç mücadelesi içinde olan Fransa ve

Almanya'nın hırslarından faydalanarak, NATO içerisinde güçlü bir askeri gücü olan Fransa'ya odaklanmıştır. Bu bağlamda Trump, bölgesel güçlü aktörler politikası çerçevesinde Fransa ve İngiltere odaklı, Transatlantik ittifak içinde ikili ilişkileri sürdürme yoluna gitmiştir (Özdemir, 2019). ABD'nin Fransa ve İngiltere ile oluşturduğu iş birliği, Suriye'ye 2018 yılında bir hava harekâtı düzenlemesinin önünü açmıştır. Suriye'de Esad rejiminin kimyasal silah kullanımının önüne geçmek için yapılan hava harekâtı, aynı zamanda Suriye rejimini caydırmayı da hedeflemiştir. Trump yönetimi, Suriye politikasını DEAŞ terör örgütü ile mücadele olarak ele almış ve DEAŞ terör örgütünü Suriye'den ve bölgeden temizlemeyi hedeflemiştir. Suriye rejiminin kullandığı kimyasal silahlar hem Suriye halkına hem de ABD'nin bölgesel iş birliği içinde bulunduğu devlet dışı aktörlere zarar vermesinin önüne geçmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda hem Suriye'yi dengelemeyi hedeflerken, Suriye'nin en büyük destekçileri olan Rusya ve İran'ın da etkinliğini azaltmak istemiştir. Trump yönetimi DEAŞ terör örgütü ile mücadelede devlet dışı aktörler olarak nitelendirdiği fakat Türkiye'nin terör örgütü olarak yıllardır mücadele ettiği PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD ile iş birliği yapması, ABD'nin müttefiki olan Türkiye'yi derinden üzmüştür. Türkiye, yıllardır mücadele ettiği terör örgütü PKK ile PYD iş birliği içerisinde olduğu, aynı örgütsel bağ içerisinde yönetildiğini delilleri ile ispat etmesine rağmen ABD'yi bu konuda ikna edememiştir. Türkiye'nin her ortamda PYD'nin terör örgütü olduğunu dile getirmesine rağmen ABD, DEAŞ terör örgütüne odaklanarak PYD'ye tırlarla dolu ağır silahlar vermiştir. ABD'nin PYD'ye verdiği silahlar zaman içerisinde PKK'nın elinde geçmekte ve hatta Türkiye'ye karşı kullanılmaktadır. ABD Başkanı Trump'ın İngiltere ve Fransa ile yaptığı iş birliği ve Suriye'ye düzenlediği hava harekâtı sonrasında iş birliği yaptığı ülkelere haber vermeden çekilme kararı büyük hayal kırıklığı yaratmıştır. ABD'nin DEAŞ terör örgütü ile mücadelesinin bittiğini belirterek Suriye'den ayrılmak istemesine Fransa karşı çıkmış, Rusya ve İran'ın dengelenme sürecine zarar vereceğini dile getirmiştir. Ayrıca ABD'nin Suriye'den çekilmesi savaş sonrası Suriye'nin yapılanmasında söz sahibi olmak isteyen Fransa ve İngiltere'yi derinden üzmüştür. Ayrıca ABD'nin Suriye'den çekilmesi, bölgede etkin terörle mücadele eden Türkiye'nin önünü açtığı, Türkiye'ye yeşil ışık yaktığı gerekçesi ile iş birliği içerisindeki AB üyesi ülkeleri rahatsız etmiştir (Kocamaz, 2020). Türkiye bir NATO müttefiki olarak Suriye ve bölgede terörle mücadelede etkin bir rol oynamıştır. Türkiye'nin bu çabaları ile terör bitme noktasına gelmiştir. Ayrıca Türkiye, Suriye'de yaşanan iç savaş neticesinde topraklarını ve ülkesini terk etmek zorunda kalan insanlara hem kendi ülke sınırlarında hem de Türkiye sınırları içerisinde barınma ve ihtiyaçlarını karşılamıştır. Türkiye, savaştan kaçarak ülkelerinden göç etmek zorunda olan bu insanlara hem insani yardım yapmakta hem de Transatlantik ittifakın güvenliğini ve Avrupa güvenliğini sağlamaktadır.

Trump'ın Transatlantik ittifak ile yaşadığı sorunlar arasında uluslararası ticaret ve iktisadi sorunlar da önemli bir yer tutmaktadır. ABD Başkanı Trump, Aralık 2017'de yayınladığı *Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*'nde açıkladığı politikalarında “*Önce Amerika*” sloganını kullanarak Amerika halkının çıkarlarına öncelik vereceğini, Amerikan ekonomisini yükseltmek için ekonomiye ağırlık vereceğini hissettirmiştir. ABD'nin müttefikleri, ortakları ve rakipleri ile küresel ekonomik rekabete girmiştir. Trump, ABD ekonomisinin lokomotifini teknoloji ve savunma sanayiinde dünya liderliğini ve rekabet üstünlüğünü sürdürmeye odaklanmıştır. Trump, Avrupa Birliği'nin ekonomik olarak güçlenmesinin ABD'nin zararına olduğunu ve ABD'nin AB'ye sağladığı istisnaların, ABD'nin gelirlerini azalttığını ortaya koymuştur. Bu nedenle Trump, ABD'nin AB'ye sağladığı ekonomik istisnalardan vazgeçilerek serbest ticaret koşullarında rekabet etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Transatlantik ittifak arasındaki ticaretin ekonomik değeri yaklaşık 5,5 trilyon Amerikan Dolarını (\$) bulmaktadır ve Atlantik'in iki yakasında karşılıklı olarak 15 milyon insan çalışmaktadır (Özdemir, 2019). Dünyanın en büyük ekonomilerini ve ticari ilişkilerini oluşturan ABD ve Avrupalı müttefikler böylece, dünyanın en zengin ve en büyük piyasalarına sahip olmuşlardır. Trump yönetimi, Avrupa'nın güvenliği konuları ile ilgilenmek istememiş, fakat Avrupa ülkeleri üzerinde ekonomik üstünlük kurmak amacıyla bu yönde

politikalar geliştirmiştir.

Trump'ın Avrupalı müttefiklere iktisadi olarak zarar veren politikaları daha yakından incelendiğinde AB ile ABD arasında yaşanan sorunlar daha net bir şekilde anlaşılmış olacaktır. ABD Başkanı Trump'ın kötü bir anlaşma olarak nitelediği *İran Nükleer Anlaşması*ndan ayrılması ve İran'a yaptırımların yeniden getirilmesi, İran ile ticari ilişkileri ve yatırımları yüksek olan AB üyesi ülkeleri iktisadi olarak büyük zarara uğratmıştır. İran Trump'ın *İran Nükleer Antlaşması*'ndan çekilmesinin nedenleri arasında İran'ın bölgedeki etkinliğini azaltmayı, İran'ın füze sistemlerinin de antlaşmaya dahil edilmesi gerektiğini, ayrıca İran'ın nükleer araştırmalara devam edeceği fikrini savunduğundan kaynaklanmaktadır. *İran Nükleer Antlaşması*, Avrupalı ülkelerin büyük mücadelelerle sonuçlandırdığı bir antlaşma olmasından dolayı Trump'ı ikna etmeye çalışsalar da başarılı olamamışlardır. Trump'ın *İran Nükleer Antlaşması*'ndan çekilmesinden sonra antlaşmaya bağlı olduklarını belirten AB üyesi ülkeler, İran ile ticaretini sürdürebilmek için İran'a uygulanan yaptırımlardan etkilenmeden devam edebilmek için, uluslararası para transfer sisteminden farklı bir sistem uygulamışlardır. Uluslararası SWIFT sistemi ABD denetiminde olduğundan dolayı İngiltere, Fransa ve Almanya'nın öncülüğünde INSTEX (Instrument in Support of Trade Exchanges) sistemi oluşturulmuştur (Kocamaz, 2020). Yeni oluşturulan INSTEX sistemi üzerinden İran'a temel ihtiyaç ve sağlık malzemeleri karşılığında mal değiş- tokuğu öngörölmüştür. Fakat, dolaylı olarak ABD yaptırımlarından korkan aktörler ve şirketler bu sistemi fazla kullanma olanağı bulamamışlardır. İran'a uygulanan CAATSA yaptırımlarından en çok etkilenen ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'nin İran'dan petrol ve doğalgaz alımının yanında karşılıklı ticareti milyarlarca doları bulmaktadır. CAATSA yaptırımları nedeniyle ticaret ilişkileri ve petrol alımı durma noktasına gelmiştir. Türkiye; Rusya, Suudi Arabistan, Katar gibi farklı ülkelerden petrol alımını artırarak gerekli petrol ihtiyacını karşılamıştır.

ABD'nin Almanya'da bulunan askerlerini çekmek istemesi, ABD'nin AB üyelerine sağlanan ticari ayrıcalıktan vazgeçmesi, ilave gümrük vergileri getirmesi özellikle Almanya ile ABD arasında gerginlik oluşmasına neden olmuştur. ABD ile Almanya arasındaki gerginlik, Trump'ın Almanya'yı ilave gümrük vergileri ile kısıka alması, ABD ile Almanya'nın çatışıyor görünüşü oluşturmasına neden olmuştur. ABD ile AB'nin lokomotifi olarak görölen Almanya arasında oluşun bu gerginlik, AB üyeleri arasında kaygıyla karşılanmıştır. Özellikle Doğu Avrupa ve Baltıklarda artan Rusya tehdidi ve sert politikaları karşısında, NATO'nun etkisinin azalması, Avrupa devletleri arasındaki dağınıklık ve parçalanmışlık da eklendiğinde Avrupa güvenliği ve savunması daha önem kazanmıştır. Avrupa'da oluşun bu dağınıklık ve parçalanmışlık ile Trump'ın politikalarının da etkisi ile Avrupa güvenliği ve savunması için NATO dışında farklı arayışlara gidilmesine, Avrupa'nın kendi güvenliği için bir askeri güç oluşturma fikrinin hız kazanmasına neden olmuştur.

NATO 2018 Brüksel zirvesi öncesi Avrupalı müttefikler gergin bir şekilde Trump'ın ne diyeceğini merak ediyorlardı. NATO yaşıyor mu yaşamıyor mu bütün liderler merakla bekliyorlardı. NATO zirvesinden önce Kanada'da yapılan G-7 zirvesinde Trump, Avrupa ve müttefiklere getirilen yeni gümrük vergilerinden dolayı, Kanada Başbakanı Justin Trudeau ve Almanya Başbakanı Angela Merkel'i sert bir dille eleştirmiş, toplantı gergin bir şekilde bitmişti. Bu gerginlikten sonra gerçekteşen NATO Brüksel zirvesinde de, bu gerginliğin etkisi ile bütün liderler gergin bir şekilde Trump'ın ne diyeceğini bekliyordu. Trump'ın konuşması, NATO üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmeleri uyarıları ve sonunda Transatlantik ittifakın birlik ve beraberlik içinde olduğü görünüşü ile sonuçlanmıştır. Trump'ın etkisiyle NATO'nun etkisinin azalması, Avrupalı müttefiklerin, AB'nin kendi savunma sistemini ve Avrupa güvenliğini sağlamak için yeni arayışlar içine girmesine yol açmıştır (Güney, 2018).

2.1. NATO Üyeleri Arasındaki Sorunlar

ABD ile Avrupa ilişkileri, Birinci Dünya Savaşında verdiği destek ve Avrupa bütünleşmesine katkı ile başlamış olsa da asıl destek ve müttefiklik ilişkileri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yakılmış, yıkılmış, harap hale gelmiş Avrupa'nın hem güvenlik sorunu ortaya çıkmış hem de ekonomisi çökmüş bir hale gelmiştir. NATO kuruluş felsefesi ve misyonu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın içine kadar giren Almanya'yı ikiye bölen Sovyetler Birliği'nin, askeri olarak engellenmesi, dengeleme ve çevreleme stratejisine dayanmaktadır. ABD ve Avrupalı müttefikler, güçlerini birleştirerek Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da etkinliğini azaltmak, ABD'nin askeri gücü ile Sovyetler Birliği'nin dengelenmesini sağlamak ve böylece Avrupa güvenliğini sağlamayı hedeflemişlerdir. ABD, Avrupa'nın bütünleşmesi ve ekonomisinin kalkınması için kurumsal yapılanmaya girmesini desteklemiştir. Avrupa'nın güvenliği için ABD liderliğinde *Washington Anlaşması* olarak da bilinen *Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü* olan NATO, Belçika'nın başkenti Brüksel'de 4 Nisan 1949 yılında kurularak Transatlantik ittifak ilişkileri yasal bir zemine oturtulmuştur. ABD'nin NATO çerçevesinde Avrupalı müttefiklere verdiği güvenlik garantisi, savaştan çıkmış Avrupalı devletlerin kısıtlı kaynaklarını ekonomik büyüme ve Avrupa'nın refahı için kullanmalarına imkân sağlamıştır. ABD'nin NATO çerçevesinde Avrupa'daki askeri varlığı Avrupa güvenliğini sağladığı gibi ABD'nin Avrupa'daki varlığını meşru bir zemine taşımıştır. ABD'nin Avrupalı devletlere verdiği destek, yıllardır kendi aralarında savaşan Avrupalı devletlerin bir ittifak çevresinde toplanmalarını sağlamıştır. ABD'nin Avrupalılara verdiği güvenlik ve savunma desteği sayesinde Avrupalı devletler ekonomik büyümeye odaklanmış, özgüvenleri artmış, küresel ekonomik bir güç olarak ortaya çıkmıştır (Oğuzlu, 2019). Bunun sonucunda da Transatlantik ittifak ile Atlantik'in her iki yakasının zenginliği ve refahı için çalışarak, dünyanın en büyük ekonomileri haline gelmiştir.

Sovyetler Birliğinin yıkılması ile *Soğuk Savaş* yıllarının sona ermesi, NATO'nun işlevinin kalmadığı düşüncesi ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği yerine kurulan Rusya Federasyonu'nu, ittifak üyeleri önemsememiştir (Özdemir, 2019). Bu aşamadan sonra NATO'nun değişim içine girmesi ve NATO'ya yeni misyon ve yeni görevler oluşturma çabaları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda NATO ittifakı Rusya ile 1997 yılında ilişkileri geliştirmek için 19 NATO üyesi ve Rusya arasında bir anlaşma yapılmıştır. NATO'nun Balkanlar ve Baltıklara doğru genişleme isteği ve sonrasında, 1999 yılında Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti NATO üyesi olmuştur. NATO'nun 2004 yılında Merkezi ve Doğu Avrupa ile Baltıklara doğru genişlemesi, Rusya'nın çevrelenme hissine kapılmasına yol açmıştır. Rusya ile NATO arasında çıkan anlaşmazlık temelinde, *Soğuk Savaşın* sona ermesiyle Berlin duvarının yıkılması, iki Almanya'nın birleşmesi ve Birleşik Almanya'nın NATO üyeliğine onay veren Rusya, NATO'nun Rusya'ya doğru genişlemeyeceği sözü verdiğini söylemiş olsa da bu konuya net bir açıklık getirilmemiştir. Ayrıca 2000'li yıllarda Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan'da yaşanan "*Renkli Devrimler*" ve bu devrimlere ABD'nin destek vermesi, NATO'nun da devrimleri olumlu karşılaması, NATO ile Rusya arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. NATO'nun 2004 yılında Merkezi ve Doğu Avrupa'da bulunan Baltıklara doğru genişlemesinin ardından Rusya ile bozulan ilişkilerin daha da bozulmasına neden olmuştur. NATO 2008 Bükreş zirvesinde, ittifak üyeleri tarafından alınan karar ile Gürcistan ve Ukrayna'nın ilerleyen yıllarda üye olmalarının önü açılmıştır. NATO üyesi olmak isteyen Gürcistan ve Ukrayna'nın üye olmalarını engellemek isteyen Rusya, her iki ülkeye karşı sert ve saldırgan politikalar uygulamaya başlamıştır. Rusya'nın saldırgan politikaları, 2008 yılında Gürcistan müdahalesi ile Güney Osetya ve Abhazya olarak ikiye bölünmesi sonrasında Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız iki devlet olarak tanıması ile sonuçlanmıştır. Ukrayna'nın NATO ile ilişkilerinin yanında AB ile görüşmeye başlaması, AB ile ortaklık sözleşmesi üzerinde çalışmalar yürütmesi, Rusya'nın Ukrayna'ya uyguladığı baskı ve sert politikalarının artmasına neden olmuştur. Ukrayna tarihsel süreçte Rus medeniyetinde önemli bir yere sahip olmuş, bu nedenle de Rusya,

Ukrayna'nın kendi kontrolünün dışına çıkmasını, AB ve NATO ile üyelik ilişkilerine girmesini istememiştir. Bu süreç içinde Rusya, Ukrayna'nın doğusunda Rus yanlısı ayrılıkçı gruplara destek vermeye başlamıştır. Rusya yanlısı ayrılıkçı unsurların desteği ile komşusu Ukrayna'ya müdahale etmiş ve Kırım'ı işgal etmiştir. Rusya'nın Kırım'ı işgali sonrasında 2014 yılında Kırım'ı ilhak ettiğini ilan etmesi ile Rusya ve NATO arasındaki bozulan ilişkiler tırmanışa geçmiştir. Avrupa'nın sınırında yaşanan bu gelişmeler neticesinde komşu bir ülkenin toprak bütünlüğü bozulmasına neden olan Rusya, Avrupa güvenliğini tehdit etmiştir (Oğuzlu, 2019). Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan gerginlikten Rus Doğalgazı da etkilenmiştir. Rusya'dan Avrupa'ya, Balkanlar'a ve Türkiye'ye giden doğalgaz boru hatları Ukrayna'dan geçmektedir. Ukrayna'nın Rusya'dan transit geçiş ücreti istemesi ve doğalgaz fiyatlarında anlaşamamaları üzerine Ukrayna'yı cezalandırmak isteyen Rusya, doğalgaz vanalarını kısmış ve Avrupa'ya giden gaz sevkiyatı azalmıştır. Bunun sonucunda bütün Avrupa, özellikle Almanya ve Balkan ülkeleri ve Türkiye'de doğalgaz sıkıntısı başlamıştır. Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan doğalgaz sorunu, 1 Ocak 2009 doğalgaz kullanımının yüksek olduğu soğuk kış günlerinde başlaması Avrupa'da birçok şehirde insanların ısınma sorununa neden olmuştur. Avrupa ve Balkanlar'da yaşanan doğalgaz sıkıntısı ısınma sorununun yanında üretim faaliyetlerinin de büyük oranda aksamasına neden olmuştur. Rusya ve Ukrayna arasındaki sorunlardan kaynaklanan doğalgaz sevkiyatındaki aksaklık yirmi günün sonunda çözülmüş olsa da enerji güvenliğini tehlikeye atması ile alternatif enerji kaynaklarının oluşturulması gerektiği kanaati oluşmuştur. Bu bağlamda Rusya'nın sert ve saldırgan politikaları, Avrupa güvenliğini tehdit etmesi ile beraber oluşan doğalgaz krizi ile de Avrupa'nın enerji güvenliğini tehdit etmiştir. Avrupa'nın enerji güvenliğinin tehlikeye girmesi ile Avrupa'da enerji çeşitliliği ve alternatif enerji kaynakları önem kazanmıştır.

Avrupalı müttefikler Rusya'dan kaynaklanan tehdit ve güvenlik sorunları ile uğraşırken ABD Başkanı Trump, Rusya tehdidini önemsememiş, NATO'nun maliyetlerine odaklanmıştır. Trump, NATO'nun Doğu Avrupa'yı korumasını üye ülkelerin sorumluluklarını yerine getirmesine bağlamıştır (Kocamaz, 2020).

Trump'ın 2017 yılında yayınladığı "*Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde*" de dile getirdiği ve sonrasında yayınladığı "*Ulusal Savunma Strateji Belgesinde*" de tekrar dile getirdiği Avrupalı müttefiklerine ittifakı güçlendirmek amacıyla savunma harcamalarını artırmaları için yeniden çağrı yapmıştır. Fakat Avrupalı müttefikler adım atmamıştır. NATO üyelerinin yerine getirmesi gereken yükümlülükleri bulunmaktadır. NATO üyesi her ülkenin GSMH'nin %2'si oranında bir bütçeyi NATO'nun savunma giderleri için ayırma yükümlülüğü bulunmaktadır (Özdemir, 2019). NATO üyeleri arasında bazı ülkelerin bu yükümlülüklerini yerine getirmeleri oldukça yüksek maliyet getirdiği için yerine getirmeleri zor görünmektedir. Bunun yanında milli geliri oldukça yüksek miktarları bulan Almanya'nın 2018 yılı savunma bütçesi 37 milyar Avro olarak görünmektedir. Almanya'nın GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)'sının %2'si tutarındaki savunma bütçesi hedefini tutturabilmesi için 60 milyar Avro'dan daha fazla bütçe ayırması gerekmektedir. Almanya'da böyle savunma için bu kadar yüksek miktarda bütçe ayrılma talebi Almanya iç siyasetinde itirazlara neden olmuştur (Özen, 2018). Ülkelerin bu yükümlülüklerini yerine getirmediğini dile getiren Trump, ülkelerin yükümlülüklerini yerine getirmelerini her ortamda dile getirmesine rağmen sonuç alamamıştır. Çünkü NATO'nun savunma harcamalarının büyük bir kısmını yıllardan bu yana ABD'nin yapması ve Avrupalı müttefiklerin de daha az oranda katkı sağlaması alışkanlığından kaynaklanmaktadır. Avrupalı müttefikler bu bütçelerini kendi iktisadi büyümeleri ve ülkelerinin kalkınması için kullanmışlardır. NATO'da yaşanan ayrışma, NATO üyeleri arasında ilişkilerin bozulmasına, güvenlik kaygılarının artmasına, Trump'ın NATO'dan uzaklaşmasına Avrupa'nın güvenlik sorunu oluşmasına neden olmuştur. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Trump, NATO'nun etkinliğini azaltmak için bölgesel güçlü aktörlerle iş birliğine gitmiş, Fransa ve İngiltere ile müttefiklik ilişkilerine girmiştir. Bu durum Transatlantik ittifakta parçalanmalara yol

açmıştır.

NATO üyeleri arasında yaşanan başka bir sorun da üyeler arasında teknoloji paylaşımının kısıtlı olmasıdır. NATO'nun önde gelen üyeleri arasında bulunan, ABD, Fransa, İngiltere, Almanya gibi teknolojik üstünlüğe sahip ülkelerin, bu teknolojilerini diğer üyelerle paylaşmada çekince yaşamalarıdır. NATO'nun güney kanadında başarılı bir savunma gerçekleştiren Türkiye ile ABD arasında savunma sanayiinde iş birlikleri yapılmış olsa da sınırlı düzeyde kalmıştır. Türkiye, *Hava Savunma Sistemi* ihtiyacını müttefiklerine bildirmiş ve tedarik için NATO ittifakı üyelerinden satın almak istediğini belirtmiştir. NATO'da hava savunma sistemi olarak kullanılan "*Patriot Füze Savunma Sistemi*" satın almak için Türkiye, ABD, Almanya ve diğer müttefik ülkelere temin etme yoluna gitmiş olsa da başarılı olamamıştır. Türkiye'nin hava savunma sistemine ihtiyacı olmadığını belirten müttefikler *Patriot Füze Savunma Sistemini* Türkiye'ye satmayı reddetmişlerdir. Bu durum karşısında Türkiye, farklı alternatif arayışlarına girmiş ve sonunda Rusya'dan *S-400 Füze Savunma Sistemi* temin etmek için girişimlerde bulunmuştur. NATO üyelerinin S-400 konusunda itirazları ile karşılaşan Türkiye'ye *Patriot Füze Savunma Sistemini* de satmayı kabul etmemişlerdir. Bu durum karşısında Türkiye, hava savunma sistemi açığını kapatmak için Rusya'dan *S-400 Füze Savunma Sistemi* tedarik etme yoluna gitmiştir (Güney, 2018). NATO üyeleri, S-400'ün NATO sistemine uymadığı ve ittifaka zarar vereceğini belirtmiş olsalar da Türkiye bu yönde kararlılığını sürdürmüştür. Türkiye savunma sanayiinde önemli gelişmelere imza atmış Türk İHA ve SİHA'ları ile savunma sanayinde başarılı bir aktör haline gelmiştir. Türk İHA ve SİHA'ları başarısını, Suriye, Libya ve Azerbaycan Karabağ zaferi ile kanıtlamıştır. Türkiye bu başarıları ile NATO'nun aynı zamanda güney kanadını koruyan önemli bir müttefiki haline gelmiştir.

Türkiye, NATO müttefiklerine karşı terör yuvaları haline gelen, Suriye ve Irak'ta PKK, PYD, DEAŞ gibi terör unsurlarına karşı büyük mücadele etmiştir. Türkiye'nin bu mücadelesine karşı, bir NATO müttefiki olan ABD, PYD ve bazı terör unsurlarına, devlet dışı aktörlere silah desteği vermiştir. ABD'nin bu tür politikaları, müttefiklik ilkesine, NATO'nun *Güvenliğin Bölünmez Bütünlüğü* ilkesine uymamaktadır. Türkiye, Terörle mücadelede yalnız bırakılmıştır. Türkiye, NATO'da sorumluluklarını ve yükümlülüklerini yerine getiren önemli bir NATO üyesidir. Türkiye, NATO'nun güçlü olması için çalışan NATO caydırıcılığının önemli bir aktörüdür (Güney, 2019). Türkiye'nin büyük mücadelelerine rağmen bölgede bozulan istikrar ve çatışmalar, bölgede yaşayan insanların daha güvenli bölgelere göç etmesine neden olmuştur. Avrupa ve Batı ülkelerine yapılan göçlere karşı Türkiye tampon vazifesi görmüştür. AB ile Türkiye arasında *Göçmenlerin Geri Kabulü Anlaşması* yapılmış, fakat AB'nin Türkiye'ye taahhüt ettiği "*vize serbestliği*", "*göçmenlere yardım yükümlülüklerini yerine getirmemesi*" sonucunda tam manasıyla uygulanamamıştır. Bu durum sonucunda oluşan göçmen krizi, AB ve NATO üyelerinin güvenliğini tehlikeye atmasına sebep olmuştur. NATO üyeleri ve aynı zamanda Avrupa Birliği'nin önde gelen ülkeleri, İngiltere, Fransa ve Almanya arasındaki güç mücadelesi, bu güç mücadelesini fırsata çevirmek isteyen Trump yönetimi ittifakın zayıflamasına neden olmaktadır. Trump'ın, ABD, Fransa ve İngiltere ile oluşturduğu bölgesel iş birliği, Suriye'de yapılan hava harekâtı, sonrasında ABD'nin Fransa ve İngiltere'ye sormadan Suriye'den çekilme kararı alması ilişkilerin ne kadar kırılabilir ve çıkar ilişkisi içerisinde olduğunu göstermektedir (Kocamaz, 2020).

NATO üyeleri arasındaki diğer bir sorun ise, Avrupa güvenliği için askeri varlığının büyüklüğü ile önemli bir ülke olan İngiltere'nin Brexit sürecinde AB'nden ayrılmasıdır. İngiltere'nin AB'nden ayrılması, Brexit sürecini destekleyen ABD ile yakınlaşması, NATO üyeleri arasında ve AB üyesi ülkeler arasında ayrışmaya sebep olmuştur.

NATO 2019 Londra zirvesi öncesi Transatlantik ittifakı canlandırmaya çalışan ittifak üyelerinin yoğun

çalışmalarının yaşandığı bir dönemde, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un The Economist dergisine verdiği röportajda "NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiği" söylemi şaşkınlık ve hayal kırıklığı ile karşılandı. Fransa'nın bu tutumu kendi hırslarının ortaya çıkmasına neden olmakla birlikte, bölgede ABD'nin etkisini azaltmayı hedeflemiştir. Fransa'nın ABD ve İngiltere ile oluşturdukları iş birliği çerçevesinde, Suriye politikalarında yaşanan sorunlar da etkili olmuştur. Fransa'nın ABD ile Suriye'de iş birliği çerçevesinde etkili olamaması, Macron'un bu söyleminde etkili olmuştur. Bu bağlamda Fransa'nın Avrupa'da yaşanan güç mücadelesinde kendini göstermek istemesi de, Macron'un böyle dikkat çekici bir söyleme başvurduğu kanaatini oluşturmuş ve hırslarına yenik düşmüştür (Güney, 2019).

Trump'ın ve AB içerisinde yaşanan kırılmaların etkisiyle Transatlantik ittifakta meydana gelen sorunlar beraberinde NATO'nun etkisinin azaldığı fikrinin oluşması ile AB, kendi güvenliği ve savunmasını oluşturacak NATO'ya alternatif oluşturma çabalarına girmiştir.

2.2. Avrupa Birliği'nin Kendi Ordusunu Oluşturma Çabaları

Transatlantik ittifak Soğuk Savaş yıllarına kadar NATO şemsiyesi altında korunmuş, Soğuk Savaşın sona ermesi ile NATO'nu işlevini tamamladığı fikrinin oluşmasından itibaren, Avrupa Birliği, 1990'lı yıllardan itibaren Avrupa'nın güvenliği, ortak güvenlik ve savunma politikaları üretmeye başlamıştır. Bu yönde ilk çalışma olarak 1992 yılında AB üyeleri tarafından imzalanan *Maastricht Antlaşması* ile ortak güvenlik ve savunma politikaları oluşturulmaya başlanmıştır (Özdemir, 2019). Bu yönde, AB üyeleri tarafından 1999 yılında Helsinki zirvesinde, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası* kabul edilmiştir. Avrupa güvenliğinde gelişme sürecinde, 2007 yılında *Lizbon Anlaşması* ile çeşitli evrelerden geçen *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası* farklı bir boyut kazanmıştır. *Lizbon Anlaşması* ile günümüzde PESCO olarak bilinen yapının temelleri atılmıştır (Özen, 2018). *Lizbon Anlaşması*'nın 42(6) ve 46. Maddeleri hükümlerine göre PESCO'nun hukuki altyapısı oluşturulmuştur. Bu maddeler çerçevesinde isteyen üyelerin, herhangi bir engelleme ile karşılaşmadan askeri güçlerini birleştirerek savunma ve askeri alanda iş birliğine gidebilmeleri ve bu alanda yapılanma oluşturabilmeleri sağlanmıştır (Kocamaz, 2020).

ABD Başkanı Trump'ın NATO ve AB için söylediği olumsuz ifadeler ve sonrasında ortaya çıkan gelişmeler Avrupalı müttefikleri tedirgin etmiştir. Avrupalı müttefiklerin bu tedirginlikleri savunma ve güvenlik konularında NATO'dan ayrı bir politika üretmeleri için yeni oluşumlar ortaya koymaları hızlanmıştır. Bu bağlamda ilk somut gelişme olarak 11 Aralık 2017 tarihinde yirmi üç AB üyesi ülkenin Dışişleri Bakanları ve Savunma Bakanları bir araya gelerek Avrupa güvenliğini ve askeri konuları ele almışlardır. AB'nin güvenliği ve savunması için yapılan bu toplantıda yeni bir askeri yapılanma temellerini oluşturan antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma PESCO (Permanent Structured Cooperation) Antlaşması yani başka bir deyişle "Daimî Yapısal İş Birliği Savunma Antlaşması" adıyla Almanya ve Fransa'nın öncülüğünde ortaya çıkan bir savunma oluşumudur. PESCO Antlaşması'na sürükleyen sürecin hızlanması, güvenlik ve savunma konularına ağırlık verilmesi, ABD Başkanı Trump'ın söylemleri ve izlediği politikalar etkili olmuştur. PESCO'nun oluşumunu hızlandıran diğer bir önemli olay Aralık 2019'da İngiltere'nin Brexit sürecinde Avrupa Birliği'nden ayrılacak olmasıdır. *PESCO Antlaşması* ile AB üyeleri arasında daimî iş birliği ve savunma amaçlanmaktadır. *PESCO Antlaşması*'nı Portekiz, Malta, Danimarka, İrlanda ve Brexit sürecinde olan İngiltere kendi istekleri ile imzalamamışlardır. Almanya ve Fransa'nın öncülüğünde oluşan PESCO askeri ve savunma konularını ele alan AB'nin, Avrupa ordusu oluşturma girişiminin önemli ve somut bir parçası olarak görülmektedir.

PESCO'nun oluşumunda AB üyelerine bir maliyet oluşturacak, AB üye ülkelerinin Avrupa ordusu oluşumuna kaynak ayırmaları gerekecektir. Trump, her ortamda NATO müttefiklerinin yükümlülüklerini ve sorumluluklarını yerine getirmelerini, GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)'larının %2'lik kısmını savunma harcamaları için ayırmalarını dile getirmiştir. Bu bütçeyi karşılayamayan müttefiklerin PESCO'ya nasıl bir bütçe ayıracakları merak edilmiştir (Güney, 2018).

AB'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik politikası bünyesinde 2004 yılında kurulan *Avrupa Savunma Ajansı* (European Defence Agency) kısa adıyla (EDA) olan kurum, AB konseyi bünyesinde faaliyet göstermektedir. *Avrupa Savunma Ajansı*, AB üyesi devletlerin savunma sanayii yeteneklerinin ve savunma sanayii teknolojilerinin geliştirilmesi ve iş birliğini hedeflemektedir. Avrupa Savunma Ajansı'nın bütçesinin artırılarak daha aktif ve güçlü hale gelmesi hedeflenmiştir. Avrupa Savunma Ajansı bütçesi, tüm çabalara rağmen 2018 yılında, 2,1 milyar Avro düzeyine çıkarılmıştır. AR&GE çalışmalarının artırılması ve Savunma sanayii yatırımlarının artırılması hedeflenmiştir. Avrupa'da Savunma sanayii yatırımlarının 44,5 milyar Avro düzeyine çıkması sağlanmıştır (Kocamaz, 2020). Avrupa Savunma Ajansı bünyesinde oluşturulan projelere finansman desteği bulmak oldukça zor olmuş, üye devletlerin projelere finans sağlamaları konusunda daha çok çaba sarf etmeleri önemli hale gelmiştir. PESCO bünyesinde oluşturulan iş birliği projeleri kapsamında 17 adet proje konseyin vermiş olduğu kararla 2018 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Farklı üye ülkelerin iş birlikleri ile 2019 yılına gelindiğinde, savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesine yönelik proje sayısı 47'ye yükselmiştir. Fakat AB üyeleri arasında her bütçe çalışmalarında olduğu gibi savunma bütçelerinde de uzun müzakereler ve tartışmalar çıkmaktadır. AB üyesi ülkelerin savunma harcamaları genel olarak sınırlı düzeyde kalmakta, çok az sayıda birlik üyesi ülke, bütçesinin %1'ini savunma harcamasına ayırmaktadır (Kocamaz, 2020).

PESCO'nun başarılı olması durumunda NATO-PESCO rekabeti Almanya ve Fransa arasında, AB içindeki rekabeti daha da artıracaktır. Fransa'nın öncülüğünde, Haziran 2018'de bir araya gelen dokuz AB üyesi tarafından iyi niyet mektubu imzalanmıştır. Bu girişimin amacı, kriz anlarında hızlı müdahale imkanına sahip olarak birlik dışında askeri bir birlik kurmayı, askeri bir varlık oluşturmayı hedeflemiştir. Bu oluşum *Avrupa Müdahale İnisiyatifi* (E12) olarak adlandırılan savunma ve güvenlik iş birliği projesidir. AB'nin savunma projesi olan PESCO'ya katılmayan, Brexit sürecindeki İngiltere, PESCO'ya dışarıdan destek vereceğini belirtmiş, fakat *Avrupa Müdahale İnisiyatifi* (E12) oluşumunun içerisinde yer almıştır. Bu durum, İngiliz askeri gücünün büyüklüğü dikkate alındığında, aynı zamanda NATO üyesi olan İngiltere'yi ABD ile Avrupa arasında kilit bir konuma getirmiştir (Güney, 2018).

AB, *Ortak Güvenlik ve Savunma Politikaları* kapsamında hem Avrupa güvenliği hem de Akdeniz'de varlık göstermek üzere iki tane başarısız operasyon oluşturmuştur. Bunlardan ilki 2015 yılında Libya'da iç savaş çıkması ile beraber oluşan yoğun göç dalgasını durdurmayı hedefledikleri *SOPHIA Operasyonu*dur. *SOPHIA Operasyonu* ile AB'nin Akdeniz'de var olması sağlanacak hem de Libya'dan İtalya'ya yönelen göçmenlerin durdurulması sağlanacaktır. Bu bağlamda, mültecilere karşı yapılan askeri operasyonlar durdurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, belirli bir süre çalışmasını ve Akdeniz'de varlığını sürdüren AB Donanma varlığı, Avrupa değerlerine zarar verdiği gerekçesiyle, tepkiler üzerine 2018 yılında sessizce sonlandırılmıştır. AB'nin *Ortak Güvenlik ve Savunma* kapsamında Libya ve Akdeniz'de varlık gösterme için ikinci girişimi *IRINI Operasyonu*'dur. *IRINI Operasyonu*, *BM Güvenlik Konseyi*'nin 2292 sayılı kararı dayanak gösterilerek, AB tarafından görevlendirilen ve yetkilendirilen bir operasyondur. AB'nin 2018 yılından 2020 yılına kadar geldiği sürede *IRINI Operasyonu* yetkilendirmesine kadar Akdeniz'de sadece havadan denetleme görevi sürdürmüştür. *IRINI Operasyonu*yla, *BM Güvenlik Konseyi*nde alınan karar kapsamında, Libya'ya silah ambargosunun denetlenmesi ve Akdeniz'de kontrolün sağlanması hedeflenmiştir. *IRINI Operasyonu* kapsamında 23 Kasım 2020 günü Almanya donanmasına ait savaş gemisinin, Türkiye bayraklı bir ticari gemiyi

uluslararası sularda durdurarak arama yapması dikkat çekmiştir. Türk bayraklı ticari gemi Libya'nın Misrata Limanına, boya malzemeleri ve Libya halkına insani yardım malzemeleri götürmesi ve bu aramanın Türkiye'ye haber verilmeden yapılması AB ile Türkiye arasını oldukça germiştir. *IRINI Operasyonu* kapsamında yapılan aramada Türk gemisinde silah bulunamamış, *IRINI Operasyonu* başarısızlıkla sonuçlanmıştır. AB'nin Akdeniz'de donanma gücünün zayıflığı, Türkiye'ye göre alan kapatma yeteneklerinin kısıtlı olduğu görülmektedir (Güney, 2020). Türkiye, Akdeniz ve bölgede alan kapatma ve askeri varlığı sayesinde NATO'nun önemli bir üyesi ve AB ile iş birliği içinde olan önemli bir bölgesel aktördür.

AB'nin *Ortak Güvenlik ve Savunma Politikalarının* ana unsurlarından biri olması hedeflenerek PESCO için AB tarafından bütçesinin oluşturulması ve AB'nin kendini savunmasını sağlayacak kapasiteye ulaşmış olması gerekmektedir. Bu bağlamda kısa vadede PESCO'nun hayata geçirilmesi kolay değildir. NATO, Avrupa'nın savunma ve güvenliğinin sağlanmasında temel aktörlerden olmaya devam edecektir. Avrupa'nın NATO'dan bağımsız ortak güvenlik ve savunma projelerinin en büyük savunucusu Fransa Cumhurbaşkanı Macron, İngiltere'nin Brexit sürecinde AB'den ayrılmasından sonra, Avrupalıların güvenlik konularında inisiyatifini alarak, kendi güvenlik ve savunma sistemini oluşturması gerektiğini daha çok dile getirmeye başlamıştır.

2.3. Brexit

İngiltere her zaman istisna bir üyesi olarak AB'nde yer almıştır. AB'nin ortak para birimine ve ortak vize sistemi Schengen'e dahil olmamış, birçok konuda farklı görüşlere sahip olmuştur. İngilizler Avrupa'nın da bir parçası olduklarını dile getirmelerine rağmen farklı olduklarını düşünmektedirler. Avrupa'dan fazla göç gelmesini bahane ederek İngiltere'nin güvenliğinin tehlikeye gireceğini düşünmeleri, İngiltere'de AB'ye hayır diyenlerin AB'ye kuşkuyla bakmaları ile Avrupa'dan ayrılma fikri ortaya çıkmış ve referanduma gitme kararı alınmıştır. İngiltere'de Haziran 2016'da referandum yapılmış ve İngiliz halkının %52'si AB'nden çıkmak istediği yönünde oy kullanmıştır. İngiltere'nin AB'nden çıkma nedenleri arasında Avrupa'daki krizlere AB'nin çözüm üretememesi, İngiliz istismarcılığına katkı sağlamaması gösterilmiştir. İngiltere, AB'nde oluşabilecek krizlere karşı kendini korumak için Brexit sürecini başlatmıştır. İngiltere'nin Brexit sürecini başlatması, AB üye ülkelerinde tedirginlik oluşturmuş ve Avrupa'da AB dağılıyor havası oluşturmasına neden olmuştur. Bu durum Avrupalılar arasında kafa karışıklığına neden olmuştur. AB ile İngiltere Başbakanı Theresa May 2018'de masaya oturarak zorlu pazarlıklar sonucunda iyi bir antlaşmayla Brexit sürecini başlatmıştır. Fakat bu, antlaşmaya, partisinde ve ülkesinde kabul etmeyenlerin kuşkuyla bakmasına neden olmuştur. İngiltere başbakanı Theresa May *Brexit Antlaşmasını* üç defa Parlamento'ya sunmasına rağmen onay alamamıştır. Bunun akabinde, Theresa May partisinden gelen baskılar sonucunda istifa sürecine girmiştir. Boris Johnson, 23 Temmuz 2019'da Muhafazakâr Parti'nin lideri seçilmiştir. Başbakan Theresa May'in 24 Temmuz 2019'da istifası ardından, Boris Johnson başbakan seçilmiştir. Boris Johnson, kabinesini, Brexit yanlısı kişilerden oluşturmuştur. Brexit tamamlama sözü vermiş, yapılan yeni seçimlerle Muhafazakâr Parti, Parlamento'da çoğunluğu kazanmış ve Brexit oylamasını Parlamento'dan geçirmiştir. 31 Ocak 2020 tarihi itibarı ile İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması gerçekleşmiştir (Güney, 2019).

İngiltere'nin Brexit sürecinde Avrupa Birliği'nden ayrılması, Avrupa'nın güvenliği ve savunmasında güçlü ülke İngiltere'nin olmaması AB'nin gücünün zayıflamasına neden olmuştur. İngiltere, NATO'nun en güçlü aktörlerinden, askeri varlığı ve güçlü donanması ile Avrupa güvenliği ve savunmasına önemli

katkıları bulunan bir ülkedir. İngiltere'nin AB'nden ayrılması askeri ve güvenlik alanında etkisi olduğu gibi ticari alanda da etkisini göstermiştir. İngiltere uluslararası ticarete önemli bir aktör ve Avrupa'nın finans merkezi konumunda olan güçlü bir aktördür. Bu durum Avrupa'nın ekonomik olarak zayıflamasına da neden olmuştur. İngiltere'nin Brexit sürecinde ayrılması AB'nin zayıfladığı ve dağılacığı fikirlerinin oluşmasına neden olmuştur. İngiltere'nin ayrılması ile AB içerisinde oluşan boşluk ve kafa karışıklığından dolayı Polonya ve Hırvatistan gibi bazı ülkeler büyük endişeler yaşamışlardır. Bu bağlamda Avrupa'nın güvenliği, istihbarat ve terörle mücadele konularında sorunlar yaşanacağı endişesine kapılmışlardır (Özdemir, 2019).

İngiltere'nin AB'nden ayrılması ile İrlanda ile arasında tekrar sınır sorunu oluşmasına neden olmuştur. İngiltere ve İrlanda'nın birlikte olduğu dönemde ortadan kalkan sınır sorunu ile Kuzey İrlanda ve İrlanda arasında geçmişten gelen anlaşmazlıkların tekrar oluşabileceği fikri ortaya çıkmış, kaygıyla karşılanmıştır. Kuzey İrlanda ve İrlanda arasında oluşabilecek sorunlardan, geçmişte büyük çatışmalara ve acılara neden olan ayrılıkçı IRA'nın yeniden ortaya çıkmasından da endişe edilmektedir. Bu durum karşısında AB'nin İrlanda'ya siyasi destek vereceği ve daha esnek bir sınır oluşturulacağı fikri ortaya çıkmıştır (Güney, 2019). Bu durum AB'nin üyesi İrlanda'nın sınır sorunu olduğu kadar AB'nin de sınır sorunu haline gelecek ve Avrupa güvenliğine zarar verecektir. Sonuç olarak AB en önemli ve güçlü üyelerinden olan İngiltere'yi kaybetmiştir. Brexit anlaşması ile sağlanan ticari kazanımlar ve güvenlik konularının nasıl bir süreçten geçeceği merakla beklenilmektedir. AB'nden ayrılan İngiltere, ABD ile daha yakın ve serbest hareket etme imkânı bulacaktır. ABD ile İngiltere yakınlaşması ve İngiltere'nin ABD'den AB'ye göre ticari avantajlar elde etmiş olması, İngiltere'yi daha avantajlı konuma getirecektir. AB'nin bağımsız güvenlik ve savunma oluşturma çabaları, İngiltere'nin ayrılması ile daha zor bir süreç girmiştir.

SONUÇ

ABD Başkanı Donald Trump, “*Önce Amerika*” sloganıyla kazandığı seçimlerin ardından, görevde kaldığı dört yıl boyunca, iç siyaset ve dış politikada aldığı kararlar ile adından çokça söz ettiren, ülke ve dünya gündeminden düşmeyen, kamuoyunu ve medyayı sürekli meşgul eden ilginç bir ABD Başkanı olarak tarihe geçmiştir.

Transatlantik dünyada da uzun yıllara dayanan müttefiklik ilişkileri Trump döneminde kırılmalara neden olmuştur. Trump'ın Amerikan geleneksel dış politikasından uzak tavırları, Amerikan dış politika ve diplomasi geleneğine aykırı bir şekilde politika yürütmesi, diplomasi ve müzakere alışkanlığı olan Avrupalı müttefiklerle sorunların derinleşmesine neden olmuştur. Trump'ın Avrupa'nın güçlü aktörleri ile ikili ilişkiler sürdürmesi Avrupa'da bölünmelere neden olmuştur. Amerika'nın kendi oluşturduğu uluslararası kuruluşları tartışmaya açması, BM ve NATO gibi kurumların ABD'ye ekonomik maliyet getirdiğini dile getirmesi, uluslararası düzenin bozulması anlamına gelmektedir. Trump, bir iş adamı mantığı ile ülkeyi yönetme ve dünyaya yön verme çabası içinde olmuştur. Trump Amerikan çıkarları ve güçlenmesine odaklanmıştır. ABD, silah sanayiinin ve teknoloji üstünlüğünün sürdürülmesine, dünya ticaretinin sorunsuz devam etmesine odaklanmıştır.

Trump'ın 2017 *Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi*'nin en önemli konuları arasında; ekonomik ilişkiler, serbest ticaret, küresel ekonomik rekabet yer almaktadır. ABD tarihinde ilk defa *Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi*'nde ekonomik güvenlik, ulusal güvenlik meselesi olarak nitelendirilmiştir. Bu bağlamda Çin'in Amerika ekonomisini tehdit eder bir boyuta geldiği ve acilen durdurulması gerektiği dile getirilmiştir. Çin'de bulunan Amerikan teknoloji şirketlerinin üretim merkezlerini Amerika'ya

taşımasını sağlamıştır. Böylece Amerika'nın ekonomisini, Amerikan iş gücünü ve şirketlerini güçlendirmiştir.

Trump, Çin tehdidine odaklanmış, Avrupalı müttefiklerin Rusya'dan kaynaklanan tehdit ve güvenlik sorunlarını görmezden gelmiş, Rusya tehdidini önemsememiştir. Ayrıca Orta Doğu'da, Suriye ve Libya'da uygulanan tutarsız politikaları, bölgenin istikrarının bozulmasına neden olmuştur. AB ve NATO 'nun da Orta Doğu'da ve Doğu Akdeniz'de varlık gösterememesi nedeniyle bölgede oluşan boşluk Rusya, Çin ve bölgesel aktörler ile doldurulmuştur. 2015 yılında Suriye'nin daveti ile bölgeye gelen Rusya, bölgede oldukça güçlenmiştir. Rusya'nın Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da güçlendiğini ve diğer büyük aktörlerin de bölgede varlık göstermesi üzerine bölgeye hızlı dönüş yapan ABD, Doğu Akdeniz'de yeni bir *Soğuk Savaşa* başlamıştır.

ABD ile Transatlantik ittifakta yaşanan sorunlar neticesinde, AB üyesi devletler, Avrupa güvenliği için *Ortak Güvenlik ve Savunma Politikaları* geliştirilmesine önem vermişlerdir. Bu yönde yapılan girişimler arasında, AB'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik politikası bünyesinde kurulan "*Avrupa Savunma Ajansı*" (European Defence Agency) kısa adıyla (EDA) olan kurum aktif hale getirilmiştir. Ayrıca, PESCO (Permanant Structured Cooperation) Antlaşması "*Daimi Yapısal İş birliği Savunma Antlaşması*", AB üyeleri arasında iş birliğini öngören anlaşma hayata geçirilmiştir. AB bünyesinde Avrupa ordusunu oluşturma çabaları ve savunma konularında iş birlikleri olsa da Transatlantik ittifakın güvenliğinin sağlanmasında NATO'nun önemi büyüktür. NATO'nun Avrupa güvenliğine katkısı oldukça fazladır. Trump yönetiminin sona ermesinin ardından Biden yönetiminin göreve gelmesi ile, NATO'nun yaşatılması gerekliliği, bütün ittifak üyeleri tarafından dile getirilmektedir.

ABD Başkanı Trump, İngiltere'nin Brexit sürecine destek vermiş, ticari ayrıcalıklar ile İngiltere'yi kendine bağlamayı başarmıştır. İngiltere, askeri, güvenlik ve uluslararası ticarete önemli bir rolü olan ve Avrupa'nın finans merkezi konumunda güçlü bir aktördür. Bu durum Avrupa'nın ekonomik ve AB'nin askeri olarak zayıflamasına neden olmuştur. İngiltere'nin Brexit sürecinde ayrılması AB'nin zayıfladığı ve dağılacağı fikirlerinin oluşmasına neden olmuştur.

Trump'ın görev süresinin son günlerinde, seçim sonuçlarını bahane ederek gerçekleşen Kongre baskını, Amerikan halkının da ne kadar kutuplaştırıldığını gözler önüne sermiştir. Trump'ın dış politikada uyguladığı kutuplaştırıcı politikaları iç siyasette de kendini göstermiştir. Amerikan halkını da patlamaya hazır bir bomba haline getirmiştir. ABD Kongre baskını ile Trump'ın dünya için tehlike olduğu kadar Amerika için de ne kadar tehlike olduğunu göstermiştir. ABD'de Trump ve destekçilerinin oluşturduğu demokrasi krizini ve liberal krizi düzeltmek, Biden'a kalan miras olarak görünmektedir.

ABD Başkanı Trump, Amerika ideallerini, Amerikan değerlerini, Amerika'nın dünyadaki imajını altüst etmiş olsa da görev süresinin sona ermesi ile bütün dünya rahatlamış, Transatlantik ittifaktaki kırılmanın geçici olduğu kanaatine varılmıştır. ABD Başkanı Joe Biden'ın göreve başlaması ile hızlı bir toparlanma sürecine girerek, Amerika'nın dış politikası toparlayıcı ve geleneksel diplomasinin çalıştırıldığı günlerine geri dönme eğilimi göstermiştir. Transatlantik ilişkilerinin eski rayına oturacağı beklentisi, Biden yönetiminin göreve başlaması ile önem kazanmıştır. NATO'nun son toplantısında Transatlantik ittifakın dünya genelinde çözüm üretici ve daha güçlü olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Baykan, D. (2021). ABD Başkanı Trump'ın görevdeki 4 yılında dış politikada sular durulmadı'', *Anadolu Ajansı Dünya, AA Dünya*, <https://www.aa.com.tr/tr/abd-baskanlik-secimleri-2020/abd-baskani-trumpin-gorevdeki-4-yilinda-dis-politikada-sular-durulmadi/2113583>, 18.01.2021.
- Dinç, C. & Karataş, B. (2018). "Amerikan Karşıtlığında Güncel Küresel Eğilimler ve Trump Etkisi", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9 (16), 1992-2032, Doi: 10.26466/opus.477471 https://dergipark.org.tr/en/pub/opus/issue/39179/477471?fbclid=IwAR1ko5JfvGF4faD-J4myecHOPuKyQ_4w-tNG455d8eEShiFWQhroGR9OO2g.
- Dinç, C.& Esentürk, N. (2018), "Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki İlişkide Dönüşümler (2001-2017)", *Gazi Akademik Bakış*, 11 (22): 41-76, DOI: 10.19060/gav.437764 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gav/issue/37887/437764>.
- Güney, N.A. (2018), Trump NATO'da: Müttefikleri köşeye sıkıştır, Türkiye'ye mesaj ver, Kraliçe'yi solla! *Star Açık Görüş*, <https://m.star.com.tr/acik-gorus/trump-natoda-muttefikleri-koseye-sikistir-turkiyeye-mesaj-ver-kraliceyi-solla-haber-1366700/22.07.2018>.
- Güney, N.A. (2018), ABD'nin Yeni Sopa ve Havuçlarının Bir Anlamı Var mı? *Star Açık Görüş*, <https://m.star.com.tr/acik-gorus/abdnin-yeni-sopa-ve-havucularinin-bir-anlami-var-mi-haber-1374079/12.08.2018>.
- Güney, N.A. (2019), İngiltere Brexit Düğümünü Çözebilir mi? *Kriter Dergisi*, 3(31) <https://kriterdergi.com/yazar/nursin-a-guney/ingiltere-brexit-dugumunu-cozebilir-mi>
- Güney, N.A. (2019), İngiltere ve AB'nin Brexit Çıkmazı, *Kriter Dergisi*, 3 (34): <https://kriterdergi.com/yazar/nursin-a-guney/ingiltere-ve-abnin-brexit-cikmazi>
- Güney, N.A. (2019). "New Balance of Power in the Eastern Mediterranean and Turkey", *Stratejik Araştırmalar Merkezi, SAM Papers No 17: June 2019* <http://sam.gov.tr/pdf/sam-papers/SAM-Papers-No.-17.pdf>
- Güney, N.A. (2019). "NATO'nun "Beyin Ölümü" Fransa'nın Kuruntusu mu?", *Kriter Dergisi*, 4(41), <https://kriterdergi.com/yazar/nursin-a-guney/natonun-beyin-olumu-fransanin-kuruntusu-mu>.
- Güney, N. A. (2020). Trump'ın mirası Trumpizm'in Ötesinde Ne Var? *Star Açık Görüş*, <https://m.star.com.tr/acik-gorus/trumpin-mirasi-trumpizmin-otesinde-ne-var-haber-1585859/>, 08.11.2020.
- Güney, N. A. (2020). Adı Güzel, Gidişatı Kötü Bir Masal: IRINI Operasyonu, *Star Açık Görüş*, 29.11.2020, <https://m.star.com.tr/acik-gorus/adi-guzel-gidisati-kotu-bir-masal-irini-operasyonu-haber-1590736/29.11.2020>.
- Güney, N. A. ve Korkmaz, V. (2021). "A New Alliance Axis in the Eastern Mediterranean Cold War: What the Abraham Accords Mean for Mediterranean Geopolitics and Turkey", *Insight Turkey*, 3 (1): 61-76. <https://www.insightturkey.com/file/1330/a-new-alliance-axis-in-the-eastern-mediterranean-cold-war-what-the-abraham-accords-mean-for-mediterranean-geopolitics-and-turkey>.
- Kardaş, T. (2018). "Trump dönemi ABD dış politikasını anlamak", *Anadolu Ajansı Analiz, AA Analiz* <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/trump-donemi-abd-dis-politikasini-anlamak/1110249>, 06.04.2018.
- Kocamaz, S. (2020), Donald Trump Döneminde Avrupa Birliği-ABD İlişkileri: Liberal Dünya Düzeni, Krizler ve Ayrışan Politikalar, *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 28 (2): 221-253, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruad/issue/60380/882716>.
- Korkmaz, V. (2021). Trumpizm'in Sonu ya da Amerika Muz Cumhuriyeti, *YeniŞafak/ Dünya/Amerika*, <https://www.yenisafak.com/dunyatrumpizmin-sonu-ya-da-amerika-muz-cumhuriyeti-3594566>, 15.01.2021.
- Korkmaz, V. (2021). Waiting for the Biden Administration: Can We Expect a change in Eu-Russia Relations? *SETA Analysis*, 7(2), <https://www.seta.org/en/analysis-waiting-for-the-biden-administration-can-we-expect-a-change-in-eu-russia-relations/>, 31.03.2021.
- Madak, Ö. & Gençalp, E. (2020). 2011 Libya Krizi ve Avrupa Birliği'nin Askeri Müdahale Girişimi, *Journal of*

- Yaşar University, *Special Issue on 3rd International EUREFE Congress*, 1-20, Doı: 10.19168/jyasar.658511 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/52606/658511>.
- Oğuzlu, T. (2019). NATO ve Yeni Dünya Düzeni, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.20, Ekim 2019. https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/11/NATOveYeniDunyaDuzeni_TarikOguzlu_v.1.pdf.
- Oğuz, G. (2019) Amerikan Dış Politikasında Trump Dönemi ve Amerikan İstisnacılığı Anlatısının Sonu, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Ek Sayı*, Aralık 2019 Ss, 109-123. http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/170690273_06-Mak-109-123.pdf.
- Oğuzlu, T. (2019), “NATO–Rusya İlişkileri”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.27, Ekim 2019, <https://trguvenlikportali.com/arastirma-2/guvenlik-yazilari/>
- Ovalı, A.Ş. (2020), Türkiye-ABD İlişkilerinde Twitter Diplomasisi, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17 (65): 23-45, Doı: 10.33458/uidergisi.672450 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/52958/672450>
- Özdemir, Ç. (2019), Trump ve Avrupa Transatlantik Düzendeki Kırılma, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18 (1): 197-227, Doı: 10.32450/aacd.601923, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aacd/issue/47644/601923>.
- Özalp, M. (2018). Dünya Enerji Rekabetinde Oyun Değiştirici Olarak Kaya Gazının Rolü ve Türkiye’ye Olası Etkileri, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (4): 2926-2959, Doı: 10.15869/itobiad.480839 <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/39481/480839>
- Özen, E. (2018). Transatlantik İlişkilerde Trump'ın Rolü ve Avrupa Güvenliği, *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 2 (2):129-159, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bader/issue/41740/504049>.
- Sevim, C. (2014). Kaya (Şeyl) Gazinin Uluslararası Enerji Politikalarına Etkileri, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(1):49, 64, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/69503>.
- Sokullu, E. C. (2019). Transatlantik İlişkiler, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.11, https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/10/TransatlantikIliskiler_EbruCananSokullu_v.1.pdf.
- Trump, D. J. (2017). United States, The National Security Strategy of the United States of America, *White House*, December 2017, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
- Yalçın, H. B. & İlhan, B. (2020). Tek Kutuplu Sistemde Süper Güç Davranışı: Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası ve Trump Dönemi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (2): 545-560, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/58568/846356>.
- Yiğittepe, L. (2017). NATO'nun Güvenlik Algılaması ve Türkiye Tartışmaları, *International Journal of Academic Value Studies*, 3 (9):344-359, https://d1wqtxtslxzle7.cloudfront.net/54648638/NATO_LEVENT_YIGITTEPE_344-359.pdf.

KGF'NİN KOBİ'LERİN FİNANSMANI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İslam Akyüz¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 30.05.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 25.06.2022

Atf/©: Akyüz, İ. (2022). KGF'nin KOBİ'lerin Finansmanı Üzerindeki Etkileri. *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(2), 39-50.

Özet

Bu çalışmada 2022 yılında Türkiye ekonomisinde önemli yer tutan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) ve bu işletmelerin finans kaynaklarına ulaşmalarında Kredi Garanti Fonunun (KGF) etkileri konusu araştırılmıştır.

Çalışma yazın taraması şeklinde yapılmış ve çalışma sonuçlarına göre; KOBİ'lerin ülke ekonomisi için oldukça önemli olduğu, özkaynak problemleri yaşadıkları ve buna bağlı olarak finansman ihtiyaçlarının yüksek olduğu görülmüştür. Finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere kredi taleplerinde kredibilite düşüklüğünden kaynaklı olarak krediye hiç ulaşamama veya ulaşmaları halinde de yüksek ve riskli kredi kullanımı yaptıkları görülmüştür.

Sonuç olarak, KGF uygulamasının KOBİ'lerin temel finansman problemleri için önemli ve etkili bir çözüm yöntemi olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kredi Garanti Fonu, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, Finansman

JEL Kodları: G 38.

THE EFFECTS of CGF on the FINANCE of SME's

Citation/©: Akyüz, İ. (2022). *The Effects of CGF On The Finance of Sme's*, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(2), 39-50.

Abstract

In this study, the subject of Small and Medium Sized Enterprises (SME), which has an important place in the Turkish economy in 2022, and the effects of the Credit Guarantee Fund (KGF) on the access of these enterprises to financial resources were investigated.

The study was conducted in the form of a literature review and according to the results of the study; It has been seen that SMEs are very important for the country's economy, they have equity problems and accordingly their financing needs are high. It has been observed that they also use high and risky loans if they never reach or reach the loan due to low creditworthiness in their loan requests to meet their financing needs.

As a result, it has been seen that KGF application is an important and effective solution method for the basic financing problems of SMEs.

Keywords: Credit Guarantee Fund, Small and Medium Enterprises, Financing.

JEL Codes: G 38.

¹ Batman Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, islam.akyuz7221@gmail.com, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-2442-2932>.

GİRİŞ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) 250 kişiden az işçi çalıştıran yıllık ortalama cirosu 25 milyon TL’yi bulan işletmeler olarak tanımlanır. KOBİ’ler ülkelere göre farklılıklar gösterebilir de sağladıkları iş olanakları, gerçekleştirdikleri yatırımlar, sağladıkları katma değer ve ödedikleri vergiler gibi nedenlerden dolayı dünyada ve Türkiye’de ülke ekonomilerinde önemli bir yeri vardır.

KOBİ’lerin en önemli sorunlarından birisi finansman sorunudur. Bu sorun küçük ve orta ölçekli işletmelerin kuruluş aşamasında başlayıp, faaliyetlerini sürdürmede ve gelişmelerinin önünde en büyük engeldir. Ülkelerin yapıtaşlarını oluşturan bu işletmelerin finansman sorununu aşılması gittikçe önem kazanmaktadır. Bu işletmelerin toplumsal ve ekonomik önemine vurgu yapılarak bu sorunları aşılması için desteklenmeleri gerekmektedir. Bu konudaki problemlerin çözümüne yönelik yöntemlerden birisi de “*Kredi Garanti Fonu*” (KGF) uygulamasıdır.

KGF uygulaması uzun yıllara dayanan “kamu garanti fonu” ilk önce Fransa’da kurulmuştur. Türkiye’de ise Türkiye’de ise 1991 yılında kurulan ve ilk kredi kefaletini 1994 yılında küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi vermeye başlamıştır. Bu kurumun amacı küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman sorununu gidermektir.

Bu çalışma 2016 itibari ile yaygın olarak kullanılmaya başlanan KGF’nin KOBİ’lerin finansmanına etkilerini araştırmak için yapılmıştır.

1. KREDİ GARANTİ FONU

Kredi garanti fonu (KGF) teminatı kıt olması nedeniyle kredi alamayan iç ve dışı KOBİ’lere kefil olur. KGF; KOBİ’ler ve makro işletmelere finansal yapıda destek sağlayan bir fondur.

1.1. Kredi Garanti Fonunun Tarihçesi

KGF, 29 Temmuz 1991’de *Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma Anonim Şirketi* (A.Ş) unvanıyla kurulan bir şirkettir. Bakanlar Kurulu’nun 14.07.1993 tarihinde ve 93/4496 sayılı *Türk ve Alman Teknik İş Birliği Anlaşması* ile *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) İçin Bir KGF Kurulması* destek konulu bir projesi ile organizasyonunu tamamlamıştır. Kurumun unvanı 28.06.2007’de *Kredi Garanti Fonu Anonim Şirketi* (KGF AŞ) şekline getirilmiştir (URL 1).

KGF öncelikle gelecek vadeden firmalar ve akabinde tüm firmaların finansman sağlamasına yardımcı olmayı amaçlar. KGF’nin verdiği teminat ile çeşitli kredi imkânlarından faydalanamayan firmalar müteselsil kefalet ile yani sorumluluk alan kurum KGF etkisi ile krediye ulaşabilir; TUBİTAK, Eximbank Kredileri transfer ödemeleri, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı KOBİ Destekleri, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri, Bilim, KOSGEB geri ödemeli destekleri ve banka kredileri, KGF aracılığı ile de sağlanabilmektedir. KGF; TOBB, TESK, KOSGEB TOSYÖV, MEKSA, KOSGEB ve 27 finansmandan oluşan ve ortak sermayeye dayalı verdikleri öz kaynak kefaletidir. Hazine Müsteşarlığı, Bakü-Tiflis-Ceyhan ve *Avrupa Yatırım Fonu* (EIF) Boru Hattı Şti. Türkiye Şubesi (BTC Co.) gibi kurumun kuruluşları sağladığı hibeler ve desteklere dayalı olarak çeşitli kefalet olanağı sağlamaktadır. KGF, bankalarda risk paylaşımlarını minimize eder. KGF’nun bankanın sunmuş olduğu

bilgiye dayanarak işletmeye verilecek olan kredi riskinin bir oranını üstlenmesi gerekmektedir (Aydın, 2018).

1.2. Kredi Garanti Fonunun Kuruluş Amacı

Kredi garanti fonu teminat yetersizliği çeken KOBİ'lere finansman desteği sunmak amacıyla %30 KOSGEB, %30 TOBB ve kalan %40'luk dilimde ise 40 adet bankanın katılımıyla kurulmuştur.

Şu anki sermayesi 500.000.000,00-TL olup hem öz kaynak hem de hazine biriminden kefalet vermektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 25 milyar TL. KGF' ye alternatifi olup, KGF' ye kendi kefaletiyle, KOBİ'lere bu desteği bankalar üzerinden vermektedir (URL1).

1.3. Türkiye'de Kefalet Süreci

1.3.1. Portföy Garantisi Sistemi (PGS)

Portföy Garantisi Sistemi yöntemi ile uygulanan kefalet programlarında KGF tarafından ilave bir kredi değerlendirmesi yapılmamaktadır. Kredi verilmesi uygun bulunan işletmeler için bankalarca KGF'ye kefalet başvurusu yapılmaktadır (URL 1).

- ❖ KOBİ bankaya kredi başvurusu yapar,
- ❖ Banka kendi sisteminde kredi başvurusunu inceler ve kendi inisiyatifi ile onaylar veya reddeder,
- ❖ Banka onaylanmış kredinin kefaleti talebini KGF'ye sunar,
- ❖ KGF kendi kapsamında gerekli kriterler kontrolünü sağlar,
- ❖ Son aşamada ise KGF Bankaya onayını bildirir,
- ❖ Banka kredi kullanımını serbest bırakır.

1.3.2. PGS Kapsamı Dışında Kalan (PLS)

KGF yönteminde kredi kefalet talebi olan firmalar, bankanın yapmış olduğu değerlendirmeyi de dikkate alarak KGF sistemini, alt yapısına dayanarak incelemektedir.

- ❖ KOBİ bankaya kredi başvurusu yapar,
- ❖ Banka kendi sisteminde kredi başvurusunu inceler ve kendi inisiyatifi ile onaylar veya reddeder,
- ❖ Banka onaylanmış kredinin kefaleti talebini KGF'ye sunar,
- ❖ KGF, bir haftalık süre içinde kredi değerlendirmesini yapar,
- ❖ Son aşamada ise KGF Bankaya onayını sunar
- ❖ Banka kredi kullanmasına olanak sağlar.

1.3.3. Doğrudan

KGF'nin anlaşmalı olduğu kurumlara geri ödemeli ihtiyaç kredi hak kazanan firmalar başvurularından sonra birer birer inceler ve uygun gördüklerini kurumun desteği için teminat mektubu verir.

- ❖ KOBİ, destek sağlayan Kuruma destek için başvurur,
- ❖ KOBİ, desteğe teminat olarak gösterilmek üzere Kurum tarafından istenen kefalet için KGF'ye başvuru yapar,
- ❖ Kurum destek başvurusunu değerlendirir, onaylar,
- ❖ KGF kefalet başvurusunu değerlendirir, onaylar,
- ❖ KGF desteği sağlayan Kuruma hitaben oluşturduğu kefalet mektubunu KOBİ'ye verir,
- ❖ KOBİ, KGF kefalet mektubu ile Kuruma başvurarak desteği sunar.

2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri kapsamakta ve yıllık satışları 125 milyona kadar olan işletmelere KOBİ denir. Türkiye de işletmelerin %90'ını KOBİ vasfına haizdir (Akdağoğlu, 2014).

Tüm dünyada ülkeler, KOBİ'lerin gerekliliği nedeniyle KOBİ'ler için istihdam, sosyal birleşme, ekonomik büyüme, bölgesel ve yerel kalkınmayı oluşturduğu desteği oluşturmuştur. Türkiye işletmelerinin büyük bir bölümünü oluşturan ve ekonominin de önemli bir bölümü oluşturan KOBİ'ler, genellikle ekonomiyi ve sosyal yaşam içinde oluşan bazı değişimlere uyum sağlarlar. Bu nedenle gelişmiş ve gelişmekte ülkelerin, ekonomi gelişimi için KOBİ'lerin stratejik önemi yüksektir (Erdem ve Sakarya, 2013).

KOBİ'lerin büyük işletmelere karşı rekabet edememe ve sürdürülebilirlik sorunu vardır. Bu yüzden KOBİ'lerin sürdürülebilirliği, geliştirilmesi alt yapıları ve yenilenme çalışmalarını desteklemek kamunun öncelikli görevleri arasındadır. Ülkemizde KOBİ'ler; KGF, KOSGEB, Kalkınma Ajansları ve diğer kurumlar aracılığıyla farklı imkanlara ulaşmaktadırlar (Kahraman, 2015).

Ulusal ve uluslararası piyasalardan finansman sağlama konusu, KOBİ'lerin en önemli sorunları arasındadır. Finansa erişim, inovasyon, iş yaratma ve rekabetçiliğe katkıları ile tüm uluslarda, ulusal ekonominin itici gücü olur (Erdem & Sakarya, 2013).

Hedeflenen bu desteğin nasıl etkili olacağını KOBİ'lerin üzerinden zaman geçerek yaşadıkları problemleri nasıl giderdikleri genellikle bilinmemektedir. Bu anlamda kamunun gerekli birimleri önlem ve stratejik anlamda KOBİ'lere sağlanmış olan finansal desteğin verimini ölçülmesi gerekir. Bu anlamda daha sonra oluşturulacak aynı destek politikaları için ön bilgi ve fikir oluşturur. Bu çalışmada Kredi Garanti Fonu'nun nasıl işlediği, KOBİ'ler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu ele alınacaktır (Demiral & Değirmenci, 2015).

3. KREDİ GRANTİ FONU ve KOBİ'LERE ETKİLEŞİMİ

Banka firmanın kredi başvurusunu değerleneceği zaman ilk önce KOBİ'lerin almış olduğu krediyi verebilecek durumda olup olmadığını değerlendirir. Kredi alma koşullarına sahip ise kredi başvurusu olumlu sonuçlanır ve kredi alması uygun görülüp onay sunmaktadır.

Finans kaynaklarına işletmeler için fayda temin etmek üzere ulaşılmak istenir. Ancak bazı hallerde tam tersi durum söz konusu olabilir. Kredi maliyetleri ve teminat sağlama zorluğu KOBİ'leri finans sistemlerinden uzaklaştıran önemli bir faktör olmaktadır. Ödeme konusunda yeter kabiliyeti olmaması

ek problemlere yol açmaktadır (Karahasanoğlu, 2020).

Sonuç olarak KOBİ'lerin kredi kaynakları azaltan, bölgeler içinde dengesizlik yaratmaya çalışan girişimciler kaynakları etkisiz bırakıp ancak bağlı olarak ülke finansmanını uzun dönemlerde büyümelerini kısıtlayacak ve finans kuruluşları KOBİ'lere için kredi kullanmaları için uygun olmayan durumları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (OECD, 2004).

3.1. Küçük Ölçekli Kredilerde Ortaya Çıkan Makro Yönetim Maliyetleri

Alınan kredi miktarı farklılaştıkça, kapasitedeki birim başına düşen maliyetler farklılık göstermektedir. Yapılan işlemler zaman aldığı için küçük kredilerin, kredi yönetim maliyetini yükseltmektedir. Makro tutarlı kredilerin birim maliyetleri düşük olduğu, KOBİ'ler istedikleri miktarlar düşük ve finansal kabiliyetleri az olduğu için bankalar kredi kaynağını KOBİ'ler yerine makro ölçekli işletmelerde kullanmayı tercih etmektedirler.

3.2. Mali Pazarlar İçinde Ortaya Çıkan Orantısız Bilgi

Mali yapının yaptıkları aktif bir şekilde yerine getirmesinde engel olan en önemli etkenlerden biri de orantısız bilgidir. Finans kurumu müşteriler aracılığı ile birinin diğerine göre daha çok bilgiye sahip olması gerekmektedir. Orantısız bilginin varlığı mali sistemde temel olarak ters seçim, ahlaki tehlike ve çoklu denge gibi sorunlara neden olmaktadır (Gök & Uçar, 2013).

3.3. Makro Risk Algısı

Piyasada belirsizliklerin kayıt dışı oranın yüksek olması yüksek kayıt dışı oranı firmaların kurumsallaşamaması neden olur.

3.4. Teminat Yetersizliği

Firmaların en çok karşılaştıkları konu teminat yetersizliğidir. Bunun sebebi ise firmanın finansman kaynaklarına ulaşamamaktır. Bu da tüm dünyada ve Türkiye'de faaliyeti olan KGF aracılığıyla bu olumsuz nedenin üstesinden gelip gerekli tüm çalışmalar yapılmaktadır.

3.5. Değişik Finansman Yapısı Olarak Kredi Garanti Programları

KOBİ'ler için teminat yetersizliği bankalardan istenilen krediyi alamamak ve önünde büyük bir engel olduğu ve gerçekten kabul edilen bir yapıdadır. KOBİ'lerin gösterecek olduğu teminatı ödeme gücü yetersiz olduğunu düşünen bankalar alacak olduğu krediyi geri ödeme sıkıntısı ihtimali üzerine kredi kullanımında sıkıntı ve engel oluşturmaktadır. Kredi alan ve veren arasında bir garantör olması gerekir. KGF bu tür durumların önüne geçmek ve daha rahat bir şekilde kredi transfer gerçekleştirmek ve bu tür özellikleri tüm ülkelerde aynı olmasa da KGF amacı ve kuruluşu bu tür güven sağlamaktır. KGF bu tür sıkıntıların çözüme kavuşturduktan sonra tabii kendisini de zarar uğramayacak şekilde kendisini de

garantiye koymaktadır. KGF işletmeler için sağladığı faydadan sonra işletmeyi daha da güçlendirmektedir. Kredi işlemleri çoğunlukla devlet ve ticaret birlikleri güvencesi altında anapara ve kredi brikmiş faiz ödemelerine kefalet sağlanacak KOBİ'lerin finansal anlamda krediye ulaşması daha kolay olması hedeflenmektedir. Mali yapı kaynağı daha çabuk ulaşılması ve KOBİ'lere sağlanan kredi yükseltilmesi ve yükseltilecek kredi ile istihdamı da buna ek olarak bankanın ve bireylerden alınan vergilerin artırılmasıdır. KOBİ'ler için geliştirilen ve bankanın vereceği ticari ve bireysel hizmetleri de ek bir gelir kaynağıdır. İhracata neden olan mal hizmetler genellikle artışların olması gibi nedenlerden dolayı ekonomik hedefler gerçekleşmesinde hizmetlerini sunmaktadır (OCDE, 2010:5). Kredi garanti programları birçok faydası vardır. Bunlar borç veren anlamında risk ve güvenilirliği kabul eder bir seviyededir. İlerdeki süreçlerde yine başvuru yaptığı halde borç alan kişiden tekrar kredi için teminat almamaktadır.

Kredi garanti programı sürekli gelişmekte olan diğer ülkelerin genelinde iletişim halinde olduğu ve yaklaşık 100 ülkede ve 2250'yi aşan ve daha da artmakta olan farklı yerlerde dünya genelinde faaliyet göstermektedir. En büyük uygulaması ise *Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü* (OECD) ve Asya ülkelerinde olduğu bilinmektedir. Literatürde yaygın olarak ilk örneklerinin 1840'lı yıllarda Fransa'da (*Brussels Credit Union ve Banque Populaire*) görüldüğü bilinmektedir. Mezopotamya'da yapılan kazılar da ortaya çıkan kil tabletlerdeki bulgular, kredi garanti uygulaması tarihinin M.Ö. 3 yılına kadar uzandığı ortaya bulunmuştur. Literatürde kredi garanti sistemleri ile ilgili olarak çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Garanti programlarını;

- ❖ Karşılıklı garanti kuruluşları
 - ❖ Kamu yönetimdeki ulusal programlar
 - ❖ Uluslararası çoklu iş birlikleri ile dayalı ve sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından
 - ❖ Özel sektör garanti programları kurulmuş olan program 4 farklı şekilde sıralanmaktadır.
- Bunlar;

Tablo 1: Garanti Fonu Türleri

Odak Noktası	Fon Türü	
Fon şekillerine göre	Kamu ve Özel sektör destekli Fon sistemleri	Devlet Garantili Özel Sektör Yönetimindeki Fon Sistemleri
Kefaletin verilmiş türüne göre	Bireysel Garanti Sistemleri	Porföy (otomatik) Garanti Sistemi
Kefaletin verilmiş zamanına göre	Fon onaylı Kredi Başvuru Sistemi	Kredi Kurumu Onaylı Garanti Fonu Başvuru Sistemi
Kefaletin verildiği tarafa göre	Girişim Odaklı Sistem	Kurum Odaklı Sistem
Programın mülkiyet yapısına göre	Karşılıklı Garanti Birlikleri	-

Kaynak: Deelen ve Molenaar (2004)'den aktaran Gök ve Uçar (2004).

3.5.1. Funded Scheme Unfunded Scheme Kamu ve Özel Sektör Destekli Fon Sistemi (Funded Scheme)

Bu sistemin avantaj ve dezavantajları ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Fon sağlayıcıları:

- ❖ Merkez bankasının tek finansör olduğu program
- ❖ Bankaların katkılarıyla kurulan program
- ❖ Finans kurulu ve finans dışı kurumların finansör olduğu programlar

olmak üzere 3 farklı grubu vardır. Bu 3 sistemde kredi garanti hizmeti vermektedir. İsteyen kurum ve kuruluşlar almış oldukları kredileri geri ödemede oluşacak herhangi bir durumda üstesinde gelebilir durumdadır. Finansal kurumlar bu konuda güven sağlamaktadır. Büyük çoğunlukla finans kuruluşları kredi kurumları için fon temini ve gerekli öz güveni vermek amacı ile sahip oldukları kaynakları bankaya güven vermek amacıyla bankaya yatırarak güveni sağlar. Devlet Garantili Özel Sektör Yönetimindeki Fon Sistemi yani finanse edilmeyen program Hollanda bu konuda başını çektiği ve hükümet fonu için finans ettiği kredi geri ödemelerde güven görevini en iyi şekilde üstlenmiştir. Yönetimin kredi kefaletleri için karar alma işlemi için büyük ticari bankalar aracılığıyla oluşturulmaktadır. Devletin istekleri reddetme hakkı bulunmadığı için ticari bankalar en yüksek risk oranı %25 zorunluğu kredi için gerekli önlemleri almak zorundadır (İpeker, 2002).

3.5.2. Individual Models – Portfolio Models Bireysel Garanti Sistemi (Individual Models)

Girişimciler garanti fonuna başvurdukları zaman fonun kendi bünyesinde oluşturduğu değerlendirmeye girerler. Kefalet başvuru yapan girişimciler doğrudan iletişim kurduğu ve iş fazlalığının olduğu bu tür fon örneklerine Kuzey ve Ortadoğu Afrika ülkelerinde (Ürdün, Suudi Arabistan, Mısır ve Filistin vb) karşılaşmaktadır. Portföy Garanti Sistemi Portföy Modeli bir önceki modele göre biraz daha geniş kurallara sahiptir. Yapılan başvuruları incelenmesi kredi kurumlarına sahiptir. Kredi kurumları, uygun nitelikteki başvuruları değerlendirip inceledikten sonra Fon'un kendilerine tahsis ettiği oranda krediyi kullanılmaktadır. Aynı uygulamaları Hollanda, Kanada ve Şili gibi yerlerde ülkelerdeki kurumlar kredi modeli belli boyutlarda kredi garanti fonu bilgilendirmekte ve ayrıca aylık olarak mükelleftirler. Değerlendirme süreci kredi kurumu tarafından yapıldığından işgücü yoğunluğu azdır. Ancak bu avantajına karşılık, garanti fonunun kredi kefaletinin kalitesi üzerinde kontrol gücü son derece azdır. Dolayısıyla bu tür programlarının işlerliği kredi garanti fonunun kredi kurumuna duyduğu güvene esasına dayanmaktadır.

3.5.3. Ex-ante Scheme – Ex-post Scheme: Fon Onaylı Kredi Başvuru Sistemi

Kredi sürecine başvuru yapan, projesini ve fon taleplerini kredi garanti fonuna sunar. Şayet Kredi Garanti Fonu proje süreci olumlu karşılarsa, kredi isteyen taraf lehine (önceden belirlenmiş de olabilir) kredi kurumuna tahsis edilmek üzere bir teminat mektubu hazırlar. Ancak verilen teminat mektubu, kredinin otomatik olarak kabul göreceği anlamına gelmemektedir (Tunahan & Dizkırıcı, 2012:89). Kredi Kurumu Onaylı Garanti Fonu Başvuru Sistemi (Ex-post Scheme). Bu örnekte bir öncekinden farklılık gösterir. Kredi tahsis eden kurum, kredi isteyen tarafın ile güvencelerini kontrol eder. Kredi tahsis süreci olumlu kararı varıldıktan sonra kredi kurumu, başvuran tarafı kredi garanti fonuna yönlendirir. Lakin "Ex-ante" alınan başvuruda değerlendirme işlemi devam etmekte olup, kredi garanti

fonunun talebi olumsuzlukla sonuçlandırabilir (Gök & Uçar, 2013).

3.5.4. Girişimci Odaklı Sistem

Kredi garanti programlarının makro ölçüdeki firmaların, küçük ölçekli girişimcileridir. Kredi geri ödemesinde temerrüde düşülmesi durumunda, garanti fonu KOBİ'lerin kredi borcunu, geri istemesi kaidesiyle, direkt öder. KOBİ'lere sunmuş oldukları bu hizmetlerinden dolayı girişimci odaklı ya da direkt kredi garanti fon olarak isimlendirilmektedir. Kurum Odaklı Sistem (Institution-oriented Scheme/Indirect): mikro ölçekli KOBİ'lere kefalet veren programların dışında STK ve/veya mikro finans kurumlarına yönelik hizmette bulunan kredi garanti programları da vardır. Böyle programların kuruluş nedenleri, ilgili kurumların hizmetlerini devam ettirirken gereksiniminde bulunulması kredinin gerçekleşmesinde kefalet faaliyeti sunmaktadır. Bu kurumlar, alabilecekleri krediyi müşterilerine veya başka gereksinim duyduklarına kullandırdıklarından dolayı *dolaylı* ya da *kuruluş odaklı kredi programları* olarak isimlendirilmektedir.

3.6. Kredi Garanti Programı Türkiye Uygulaması

KGF Kefalet bankacılığı yolunda Kefalet Sandık ve Kooperatiflerinden sonra atılan hedeflerinden biri olan KGF'nin kurulması konusunda 1970 yılında Federal Almanya ile anlaşma yapılmıştır. Söz konusu anlaşma, 20 Nisan 1993 yılından itibaren geçerli olacak şekilde 9 Haziran 1993 tarihin de Bakanlar Kurulunun kararlaştırılmıştır. 14 Temmuz 1993 tarihinde 21637 sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğe girmiştir (ipekten, 2001). KGF bir anonim şirket olarak kurulup ve öz kaynaklar toplamı 240 milyon TL'dir. Kurumun resmî sitesinde bulunan ortaklık paylarına bakıldığımızda en büyük paylar TOBB (%33,19) ve KOSGEB (%33,18)'e ait olmakla beraber %33,33'lük ortaklık payı ise fona katılan 20 banka arasında eşit şekilde bölünmektedir. Geriye kalan öbür paylar ise NEKSA, TOSYÖV ve TEKS gibi kurumlara aittir (URL 1).

KGF KOBİ firmalar için oluşturulduğu kefaletle bu firmalar destek vermektedir. Yatırım ve firma finansmanları için yeni aktarılan banka kredisi kullanabilmesini mümkün hale getirilmektedir (Aydeniz, 2008). Verilen kefalet faaliyeti ile KOBİ'lerin uzun vadeli ve uygun maliyetli krediler için yararlanmasını sağlanarak girişimcilik teşvik etmektedir. İktisadi büyüme ve kalkınmaya katkıları da bulunmaktadır. Verilen KGF kefaletleri içinde gerçekte genç girişimcilerin gelişmesi ve hedeflerinin yanın da öncelikli olarak değerlendirilen konular; ileri teknoloji içeren küçük girişimler yenilikçi yatırımların gerçekleştirilmesi, ihracatın desteklenmesi, bölgesel kalkınma ve istihdam artışı sağlayacak yatırımlar amaçlı yatırımlar olarak gösterilmiştir. Firmalar ihtiyaçlarına dönük her farklı kredi için kefalet verilmekte yani kredi çeşidi bakımından ve konusunda herhangi bir sınıra gitmemektedir. Verilen kredi kefaletlerin uzun vadeli olarak yatırım kredisi oluşturabileceği gibi, borçlu cari hesap şeklin de nakdi bir kredi veya akreditif bir teminat mektubu gibi gayri nakdi bir kredi de oluşabilmektedir (URL 1).

Kefalet başvuruları, anlaşmalı 25 banka ve 12 finansal kiralama şirketine yapılan KGF kefaleti ile yararlanma talebi ile yapılmaktadır. Kefaletle konu proje için kâr marjını sürdürülebilir ve gerçekleştirilebilir olması ise risk düzeyini kabul edebilir düzeyde, çevresine karşı duyarlı ve saygılı olması, istihdam artışı oluşturması ve istihdamı koruması, projeyi yürütenler yeterli beceriye, mesleki tecrübelerine, projenin kredi oluşturma ilkelerine uygun fakat teminat yetersizliği nedeni ile kredi erişim

güçlülüğü içinde olması gerektirmektedir.

Risk paylaşımının ilkelerine göre çalışan KGF, kredi için en fazla %80'ine kadar kefalet vermekte bununla birlikte, tüm KOBİ için kefalet üst limiti 1 milyon TL, bu KOBİ'nin doğrudan veya dolaylı olarak risk grubu olan firmalar için de kefaletin üst limiti 1,5 milyon TL olarak belirtilmiştir. Kefaletin finansal değeri kefalet talebin de bulunan işletmelerin değerlendirme aşamalarına geçmesi için belli bir inceleme bedeli alınmaktadır. Sunulmuş olan talebin uygun olması halinde o zaman vade süresince kefalet miktarı üzerinden ve her yıl peşin olacak şekilde, kefaletin türüne göre, yıllık %1 ile %2 arasında değişen oranlarda komisyon alınmaktadır (URL 1). KGF verdiği tüm hizmetleri, fon ortaklarından sağlanan öz kaynak yanın da Hazine veya uluslararası garantiler ile bankaların riski transfer etmek suretiyle gerçekleştirmektedir (Yazıcı, 2010).

Ülkemizde son 20 yıldır hizmette bulunan KGF, kendi öz kaynakları aracılığıyla verdiği kredi kefaletlerin için riskin en çok %80'i, hazine desteğiyle verilen kefaletler içinde en çok %65'i paylaşmaktadır. 2012 yılı Mart ayı sonu itibari ile 18.631 adet talebin 11.202'si kabul ederek yaklaşık olarak 2,46 milyar TL'lik risk üstlenmiştir. Kefaletlerin %90,82'si nakdi (firma, ARGE kredisi, yatırım ve ihracat), %7,91'i gayri nakdi ve %1,27'ü ise leasing kredilerine verilmektedir. Sektör dağılımda sanayi sektörü en çok payı alırken (%68,98); sanayi sektörünü faaliyetleri (%23,24) ve tarım sektörü (7,78) takip eder. 2011 yılsonunda takibe düşen risk tutarı 54.882.676 TL iken, bu tutarın %70,96'sı sanayi, %26,09'u hizmet ve %2,94'ü tarım sektörü sahiptir. Temmuz 1991 yılın da kurulmuş olan ve ilk kredisini Temmuz 1994 yılında veren KGF firma ve Araştırma A.Ş. ilk olarak 1996 yılı Haziran ayında İstanbul'da açılan İkitelli Şubesiyle hizmet vermeye başlamıştır. 2012 Ocak ayı itibariyle şube sayısı 31'dir. Diyarbakır ili şubesi, Kasım 2007 yılında açılmış olup, Mardin, Elâzığ, Bingöl ve Tunceli illerine de hizmet vermektedir (URL 1).

3.7. Kredi Garanti Programı Türkiye Uygulaması

Başarı sunmak isteyen genç ve yaratıcı girişimciler ile küçük ve orta ölçekli firmaların büyüme ve gelişmelerine destek sağlayan KGF, güzel bir iş fikirlerinin önündeki teminat sıkıntısının önündeki engeli ortadan kaldırmaktadır. Banka kredi olanakları makro firmalara kolay ulaşamayan küçük firmalar için bu teminat sıkıntısı, KGF'nin sağlamış olduğu kefalet ile giderilmektedir. Bu nedenle KOBİ'lerin de banka kredileri kullanım imkânı sağlamış bulunmaktadır.

KGF, KOBİ'lere sağlamış olduğu kefalet ve üstlendiği risk ile bu firmaların daha çok banka kredisi kullanabilmesine olanak sağlamakta, uzun vadeli ve uygun maliyetli krediler de mikro firmaların yararlanmasını mümkün hale gelmiştir. Buna istinaden girişimciliği teşvik etmekte, KOBİ'ler için bir avantaj haline gelen krediyi oluşturulup yaratılarak ekonomik büyüme ve kalkınmaya bir nebze katkı sağlanmış olur. KOBİ teşvikleri toplamında değerlendirilebilir boyutunda olan bu fon risk paylaşımı esasına dayandırmaktadır (Demir, 2018).

Kredi temin sağlayarak önemli bir risk üstlenen KOBİ'lerin üzerinde oluşmuş bu yükü paylaşmaya dayalı bu kredi garanti sistemi sayesinde KOBİ'lere geniş kredi olanakları yaratılmakta ve küçük maliyetler ile devamlılığı olan bir kredilenme olanağını hedeflemektedir. Bu neticede KOBİ'lerin, uzun vadeli ve uygun koşullar içinde kredi alabilmeleri de rahata kavuşmaktadır. Lakin KGF, KOBİ'lerin kullandığı teşvikli krediler içinde garantisini vermektedirler. Bu boyutta, teşvik kapsamına giren birçok projenin hayata geçmesi amaçlanmaktadır. Ekonomik, kamusal yarar ve işlerliği göz önüne bulundurarak, KGF Kurumlar Vergisinden muaf tutulmuştur. KGF ile ilgili işlemlerde Damga ve KDV

Vergisi’nden muafır. KGF sisteminde kredi piyasasının rolüne baktığımız zaman, KGF süzgecinden geçen krediler, ikinci kez kontrol edildiği zaman daha sağlıklı ve kontrollü bir risk değerlendirmesini de geçmiş olur. Kredi değerlendirme yükünü hafifletmiş olur. Bankalar, kredi vermeyi düşündükleri zaman tereddüt ettikleri birçok işletmeler için almış oldukları garanti sayesinde de kredi verme eğiliminde bulunmaktadırlar. Bankalar yeni tanıştıkları ve fazla bir iç piyasa istihbaratı bulunmayan işletmeler ile ilgili olarak KGF garantisi almaları halinde kredi taleplerine daha olumlu yaklaşmaktadırlar. Bu sebeplerden ötürü yeni bir müşteri daha kazanmış hale gelirler. KOBİ’lerin bankacılık sisteminin gelişmesinde büyük katkısı bulunmaktadır. Piyasalardaki sıkıntılı kredileri oranını düşürür ve kredi hacmini yükseltir. KGF’ sistemi ise KOBİ dünyasının rolüne baktığımız zaman KOBİ’lerin teminat sıkıntısını ortadan kaldırmaktadır. Kredi kurumları girişimciler arasında köprü vaziyetindedir. Firmaların krediye ulaşma imkânını kolaylaştırır ve uzun vadeli kredi kullanım imkânlarını yükseltir. KOBİ’lerin rekabet seviyesini artırmaktadır. Kredi kurumları yönünden önceden verilen kredilerin yeniden düzenlenmesi olanağı sağlamış olur. Teknoloji ve İhracata yatırımların artırılması öngörülmektedir. Bununla birlikte finansal sıkıntı yaşayan KOBİ’lerin, dünya genelinde de yaygın olacak şekilde kullanılan KGF faaliyetlerinden yararlanma oranı düşüktür (Yurtsever, 2018).

Bugün ülkemizde de KGF’nin kefaleti ile kredilerin KOBİ’lere ancak %1’i oluşturacak seviyededir. KGF sistemi için istenilen başarı seviyesi gelememesi nedeniyle taraflar açısından irdelendiği sistemde fon sağlayıcılar; müşterilerin genellikle sıkıntılı veya sıkıntı olma ihtimali makro işletmelerden oluşmasından, fon sağlayıcılar açısından bakıldığında ise KOBİ’lerin makro kayıt dışı oranları ve bundan dolayı sisteme mesafeli dururken taraflarından birinin devlet olmasından şikâyet esirgememektedir. Talebin yetersiz olması sebebiyle bir diğer faktör firmaların aşırı yüksek kredi maliyetleri ve bu maliyetlere ilave risk primlerinden dolayı daha da çok artması ve bürokratik işlemlerin uzaması gibi nedenlerden dolayı zamanın boşa gittiğini istememektedir. Ayrıca piyasa da KGF’nin sistemi yalnızca sıkıntılı işletmelerin yararlandığı gibi kanıdan dolayı KOBİ’lerin, müşteri ve bankalar nezdinde itibar kaybına olmaması için sistemden uzak durduklarını belirtilmektedir. Bu durum için KGF’nin bilinirliğinin çok az olduğunu söylemektedir.

Son dönemde kurumsal bilinirliğini yükseltmek için KGF, Ticaret ve Sanayi Odaları ile, bankalar ile, KOBİ’leri kendilerine amaç edinmiş TOSYÖV gibi sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde iller ve ilçeler de toplantılar düzenlemektedir. Bazen de ulusal basın üzerinden kendini anlatmaya ve tanıtılmaya çalışmaktadır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

2017 yılından itibaren hazinene destekli KGF kredileri piyasayı domino niteliğinde olup teminat yetersizliği çeken KOBİ’lere finansman desteğini piyasalar nezdinde olumlu karşılanmıştır. Özellikle yatırım ve ihracat üzerine %100 kefalet verilmekte olup bu sektör genel olarak daha çok KGF tarafından desteklenmiş ve KOBİ vasfına haiz firmalara ilaç niteliğinde olmuştur. KGF’nin KOBİ’lere üzerinde etkisi büyük olup, yıllar itibarıyla hem kredi erişiminde hem de büyümede garantör rolünü üstlenmiştir. Türkiye’deki işletmelerin %95’i KOBİ oluşturmaktadır. KOBİ’ler, KGF ile bankalar nezdinde teminat noktasına çözüm bulmuş olup, daha rahat kredi kullanımına erişebilmektedir.

Ülkemizin yakın zaman dilimine bakıldığında ise KOBİ’ler yerel bazda da gerek hükümet gerekse özel kurumlar tarafından ekonomik açıdan desteklenmektedir. Ama yeterli derecede olmadığını söyleyebiliriz. Bölgeler arası gözle görülecek bir şekilde KOBİ dağılımında dengesizlik olduğunu görmekteyiz. Yerel bölgelere ciddi katkıları olan KOBİ’lerin daha çok kurulması ve işletmelerin modern

bir şekilde üretime geçmeleri gerekmektedir. Böylece yerel bölgelerin kalkınabilirliği daha hızla olabilmektedir.

KOBİ'lerin (küçük işletmeler) gelişimi için sağlanacak uygun ortam, ancak onların sorunlarına çözüm yolları bulunması suretiyle sağlanabilir ki, bu işletmeler ülke ekonomilerinin omurgaları olarak istihdam, sürdürülebilir ekonomik büyüme, fakirliğin azaltılması, bölgesel kalkınmaya katılma, ülke ihracatına katkı fonksiyonlarını yerine getirebilsinler. Kobilere bu ortamların oluşturulmaması durumunda ülke ekonomisinin yara alması kaçınılmazdır.

Kobilerin kredi kullanmasının yararları yanında, sermaye yetersizliği ve yanlış yatırımlar sonucunda kullanılan kredi maliyetleri ile KOBİ'lerin sermayesini kaybetme olasılığı mevcuttur. Bu riskleri azaltabilmek ve uygun koşullarda finansman sağlamak, KOBİ'lerin ticari sürekliliğinin devamlılığı için gerekli sermaye ile başlamaları finansman desteği sağlayan kuruluşların işletmelerin çalışma potansiyelini tespit edip bu çerçevede kredi miktarını belirlemesi ve bu kredilerin KGF kapsamında kullanmasının KOBİ'ler açısından daha yararlı olacağı belirtilebilir.

-KGF daha çok KOBİ'ye erişimi için Hazine Destekli limitlerini arttırabilir veya yeni kurulan firmalar için daha çok limit verebilir.

-KGF kredilerinde faydalanan firmaların limitleri yıl içerisinde yenilenebilir olsun veya sürekli hale getirilebilir.

-KOBİ vasfına haiz firmaların KGF'den daha çok faydalanabilmesi için firma bazında veya grup limitlerini arttırabilir. Firmaların gelişimine özel limitte tanımlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akdağoğlu, G. (2014). Kobilerin Alternatif Finansman Kaynaklarından Yararlanma Durumunun İncelenmesi Tekirdağ İli Örneği (Master's thesis, Namık Kemal Üniversitesi).
- Akgemci, T. (2001). Kobi'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, KOSGEB.
- Aydeniz, E. Ş. (2007). BASEL II kriterlerinin KOBİ'lere etkileri ve bu süreçte KOBİ'lere sunulabilecek çözüm önerileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (36), 179-187.
- Aydın, İ. (2018). Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunlarının Çözümünde Kredi Garanti Fonu'nun Rolü ve Ekonomiye Katkısının Değerlendirilmesi (Doctoral dissertation, İstanbul Kültür Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İşletme Anabilim Dalı).
- Demir, Z. (2018). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Finansal Problemlerin Çözümünde Girişim Sermayesi Fonlarının Önemi ve Rolü: Katılım Bankacılığına Yeni Bir Model Önerisi.
- Demiral, U. & Değirmenci, S. (2015). BASEL II Prensipleri Sonucunda Bankaların KOBİ Finansmanında Yaptığı Değişiklikler, *SOBİAD*. 2 (5):353-362.
- Erdem, M., & Sakarya, Ş. Kobi'lerin Finansman Problemlerinin Çözümünde KOSGEB, Kredi Garanti Fonu (KGF) e Kalkınma Ajansı Desteklerinin Etkisi: Balıkesir İlinde Bir Araştırma, *Verimlilik Dergisi*, (2): 81-94.
- Gök, R., ve Uçar, M. (2013). Diyarbakır'da Faaliyet Gösteren Kobi'lerin Finansman Sorunu Çözümünde Kredi Garanti Fonu.
- İpekten, O. B. (2006). Risk Sermayesi Finansman Modeli, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1):385-408.
- Kahraman, S. (2012). KOBİ'lerin sorunları ve çözüm önerileri; Bursa alan araştırması (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Karahasanoğlu, H. (2020). Finansal gelişmişlik düzeyinin firmaların finansal kısıtları üzerindeki etkisi (Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Navajas, A. R. (2001). Credit Guarantee Schemes: Conceptual Frame. Financial System Development Project (GTZ/FONDESIF), 1-15, <http://www2.gtz.de/dokumente/bib/03-0076.pdf>. 30.05.2022.
- Storey, D. (2004). Promoting entrepreneurship and innovative SMEs in a Global Economy: Towards A More Responsible And Inclusive Globalisation, In Second OECD Conference of Ministers Responsible for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs), Istanbul.
- Tunahan, H., & Dizkirici, A. S. (2012). Evaluating the Credit Guarantee Fund (Kgf) of Turkey as a Partial Guarantee Program in the Light of International Practicesst, *International Journal of Business and Social Science*, 3(10).
- Üstün, N. (2016). *Kredi Garanti Fonu: Dünyadaki Örnekler ve KOBİ'lere Sağladığı Destekler*, Research Report, Konya Chamber of Commerce, Konya.
- Yazıcı, M. (2010). KOBİ Finansmanına Alternatif Destek: Hazine Garantili Kredi Garanti Fonu Kefaleti, *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(88), 79-95.
- Yurtsever, M. A. (2018). Son 5 yılda KOBİ'lerin Yaşadığı Finansal Sorunlar ve Çözüm Önerileri/Financial Problems and Solution Proposals for SME's in the Last 5 Years.
<https://www.bodto.org.tr/content.php?lang=en&id=00313>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- URL 1: <https://kgf.com.tr/index.php/tr/>. 30.05.2022.
- <https://www.tcmb.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

GÜNAH VERGİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Ebubekir GÜLTEKİN¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 14.06.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 24.06.2022

Atıf/©: Gültekin, E. (2022). Günah Vergilerine Genel Bir Bakış, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1), 51-60

Özet

Baba devlet bakış açısıyla ortaya çıkan paternalizm, devletin yurttaşlarını huzurlu ve güvenli bir toplum oluşturabilmek adına düşünerek, otoritesini kullanmasıdır. Devletin özellikle erdemsiz malların tüketimini kısırarak, yurttaşlarının sağlığını tehdit edip, toplum huzurunu bozan zararlı alışkanlıkların tüketimini engellemesi, paternalizmin bir gereğidir. Paternalist devlet anlayışı gereği uygulanan günah vergilerin tanımlanması ve etkinliği bu çalışmanın amacıdır. Çalışmanın sonucunda; devletlerin, yurttaşların sağlığını korumak adına koydukları günah vergilerinin, çeşitli sebeplerle arzulanan sonuçlara ulaşamayacağı, sadece vergi koyarak değil, sosyal politikalarla da desteklenerek zararlı madde kullanımının önüne geçilebileceği neticesine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paternalizm, Günah Vergileri,

JEL Kodları: H20, H71.

AN OVERVIEW OF SIN TAXES

Citation/©: Gültekin, E. (2022). Günah Vergilerine Genel Bir Bakış, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1), 51-60

Abstract

Paternalism, which emerged from the point of view of the father-state, is the state's use of its authority by thinking of its citizens in order to create a peaceful and safe society. It is a requirement of paternalism that the state, especially by reducing the consumption of virtuous goods, prevents the consumption of harmful habits that threaten the health of its citizens and disrupt the peace of the society. The purpose of this study is the definition and effectiveness of the sin taxes applied as a requirement of the paternalist state understanding. As a result of the study; It has been concluded that the sin taxes imposed by the states in order to protect the health of the citizens cannot achieve the desired results for various reasons, and the use of harmful substances can be prevented not only by imposing taxes but also by supporting them with social policies.

Keywords: Paternalism, Sin Taxes

Jel Codes: H20, H71.

¹ Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: ebubekir.gultekin1@gmail.com., ORCID No:

GİRİŞ

Klasik iktisadi anlayışın çok da geçerli olmadığı günümüzde, devletler, vergilere salt kamu harcamalarının finansmanı adına başvurmamakta; aynı zamanda vergilerin sosyal etkilerini de gözeterek vergi politikalarını şekillendirmektedirler. Bu noktada paternalist bir bakış açısıyla değerlendirilen devlet, bir baba edasıyla yurttaşlarına zarar veren sigara, alkol, uyuşturucu gibi malların üzerine koyduğu vergilerle hem yurttaşlarını kötü alışkanlıktan korumayı hem de devlete gelir sağlamayı amaçlamaktadır.

Özellikle son yıllarda dünyada ve Türkiye’de bağımlılık yapıcı ve zararlı alışkanlıkların kullanımı artmakta; bu durum ise birey sağlığını bozmakla beraber bireylerin ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Ülkeleri hem sosyal hem de ekonomik olarak yıpratana başta alkol, sigara, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklarla mücadelede hükümetler yasal prosedürler uygulayabildikleri gibi mali araçları da kullanabilmektedirler. Mali araçlar denilince ise akla ilk gelen vergiler olmaktadır. Ülkeler vergileri kullanarak kişilerin alışkanlık sonucu hem sosyal hem ekonomik olarak zarara uğrayabileceğini düşündüğü malların fiyatını arttırarak, anılan malların tüketiminin kısılmasını ya da tamamen sonlandırılmasını amaçlamaktadır. Böylelikle devletler baba görevini yerine getirerek yurttaşlarını korumuş olacaktır.

Bu doğrultuda makalede devlet, paternalizm, merit-demerit kavramları üzerinde durulup paternalist devlet anlayışı açıklandıktan sonra, paternalist devlet anlayışının bir gereği olarak günah vergilerine taraf ve karşı iddialar sunulacak ve günah vergilerinin tarihsel gelişimi ve özelliklerine değinilecektir. Akabinde günah vergilerinin etkileri ve etkinliği üzerinde durulup makale sonuçlandırılacaktır.

1. PATERNALİST DEVLET

İnsanlar mevcut kültürel ve toplumsal bir yapının içerisinde dünyaya gelirler. Yine aynı toplum içerisinde büyüüp yaşamlarını sürdürür ve ölürlür. Doğumdan ölüme geçen bu sürede toplumu oluşturan bireylerin uymakla yükümlü olduğu kuralları ve bir kısmı doğuştan gelen, bir kısmı da zaman içerisinde kazanılan hakları vardır. Bu noktada devlet, kişilerin haklarını koruyup uymakla yükümlü oldukları kuralları resmileştiren bir kurumdur. Devletler, yurttaşlarının haklarını koruyup yükümlülüklerinin çerçevesini çizerken paternalist bir tavır sergileyecektir (Buyrukoğlu vd., 2016:16).

Paternalist devletin özelliklerinin daha iyi kavranabilmesi adına “devlet” ve “paternalizm” kavramlarının ele alınması gerekmektedir.

1.1. Devlet

Gözler, devlet kavramının tanımını yaparken, George Jellinek’in *üç unsur* teorisini kullanır. Bu tanıma göre devlet, üç unsurun bir araya gelmesiyle oluşur ki bunlar; “insan,” “toprak” ve “egemenliktir”. Gözler bu üç unsuru kullanarak devleti “devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğunun oluşturduğu bir varlıktır” (Gözler, 2007: 4) şeklinde tanımlar.

1. 2. Paternalizm

“İyi niyetli ve yararlı olma güdüsü ile karşısındakinin iyiliği için, onları çocuk yerine koyarak ve kendi kararını verme konusunda yetersiz sayarak, bir kişinin başka bir kişi ya da tarafa müdahale etmesidir” (Coşkun, 2021:7) şeklinde tanımlanan paternalizm; devletlerin de yurttaşları adına düşünüp onların yararına olduklarına inandıkları eylemleri gerçekleştirmek adına kurallar koyup, yurttaşlarını yönlendirmesi olarak ifade edilebilir.

Paternalizm, zararın önüne geçilmesi ve/veya kişilere fayda sağlamak amacıyla kişiler dahilinde kurulan otoritedir. Araçlarda emniyet kemeri kullanma zorunluluğu paternalist (baba) devlet anlayışının sonuçlarındandır. Bu noktada paternalist devlet anlayışı, kişilerin rızalarına dayanıp-dayanmamasına göre yumuşak veya sert paternalizm olarak ikiye ayrılır. Şayet devletler paternalizme tabi kişilerin rızalarını gözeterek eylemler gerçekleştiriyorsa yumuşak paternalizmden, rızadan uzak eylemler gerçekleştiriyorsa sert paternalizmden bahsedilebilir (Buyrukoğlu vd., 2016:17). Paternalizmin temelinde otorite koyucunun her şeyi bildiği düşüncesi yatmaktadır ki, bilgeliğin ve tecrübenin toplumda eşit dağıtılmadığı varsayımıyla otorite koyucunun bu eşitliği sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Paternalist devlet anlayışı, yurttaşlar adına ne faydalı ve istenilir ise otorite koyucu tarafından belirlenip yapılan kamusal düzenlemeler ve yaptırımlarla bireylerin ekonomik, kültürel ve sosyal tercihlerinin etkilenmesini ifade eder. Bu noktada paternalist devletin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Buyrukoğlu vd., 2016:17);

- ❖ Paternalist Devlet İnsana Yapılan Yatırımlara Önem Verir,
- ❖ Bireyler İçin Önem Araz Eden Eğitim, Sağlık, Adalet Ve Tasarruf Gibi Önemli Unsurları Dikkate Alarak Anılan Kavramların Zarar Görmemesi Adına Düzenlemeler Gerçekleştirir,
- ❖ Erdemli (merit) malların üretilmesini amaçlar.

Devlet ve paternalizm kavramlarının yan yana kullanılması sonucu akla direkt merit (erdemli)- demerit (erdemsiz) mallar gelmektedir. Bu iki kavramın tanımının yapılması ileriki bölümlerde günah vergilerinin anlaşılması için önem arz etmektedir.

Erdemli mal kavramını ilk defa kullanan Musgrave'e göre erdemli mallar, eğitim ve bilgi düzeyinin yetersizliği nedeniyle halk sağlığı için önem arz etmekle beraber talebin yeterli düzeyde olmadığı mal ve hizmetlerdir (Uğur, 2020:370). Yani, bünyesinde pozitif dışsallık bulundurmasına rağmen, faydalarının yeterince anlaşılmaması veya algılanamaması nedeniyle üretimi piyasaya bırakıldığında eksik üretilip, yeterince tüketilmeyen veya hiç üretilmeyip tüketilmeyen mal ve hizmetler bu gruba girmektedir (Durmuş, 2006:72).

Devlet, paternalizm, paternalist devlet, merit-demerit (erdemli-erdemsiz) mallar kavramları üzerinde durulduktan sonra bu kavramların bir bağlamda uzantısı olan; yani paternalist devlet anlayışının bir gereği olarak uygulanan ve demerit malların tüketiminin azaltılması veya sonlandırılması amacıyla başvuru olan “günah vergileri” üzerinde durulacaktır.

2. GÜNAH VERGİLERİ

Özellikle son yıllarda gerek dünyada gerekse Türkiye’de toplum sağlığına zararlı ürünlerin kullanımının önlenmesi adına devletler bir dizi önlemler almaktadır. Bu önlemlerden birisi de günah vergileri olarak isimlendirilen vergiler aracılığıyla toplum sağlığına zararlı ürünlerin fiyatlarının artırılmasıyla, bu tür malların tüketiminin azaltılması şeklindedir. Çalışmanın bu kısmında günah vergilerine taraf ve karşı iddialar sıralanıp tanımı yapılacak, amacı ve özellikleri üzerinde durulup tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilecektir.

2. 1. Günah Vergilerine Karşı İddialar

Dünyada, çeşitli isimlerle anılan günah vergilerini destekleyen veya günah vergilerine karşı gelen birtakım iddialar mevcuttur. Bu iddiaları şu şekilde özetlemek mümkündür;

Günah Vergilerine Karşı İddialar;

Buyrukoğlu, Bozdoğan ve Köktaş (2016:20) günah vergilerine karşı iddiaları şu şekilde özetler;

- ❖ Radikal Özgürlükçü iddialar vergilerin meşru olmadığını, vergilerin hırsızlık olduğunu, bundan dolayı günah vergilerinin de meşru olup olmadığını tartışmalı olduğunu belirtir.
- ❖ Görece daha ılımlı iddialar ise vergilerin tarafsız olması gerektiğini savunur, tarafsız vergi uygulanması piyasanın işleyişini aksatmaz.
- ❖ Ahlaki iddia anlayışına göre günah vergilerinin alınmıyor oluşu kişileri vergi ödemekten vazgeçirip bireylerin ahlaki kararlarını olumsuz etkileyebilir.
- ❖ Amaçların mantıksal uyumsuzluğu: Devlet bireylerin belirli davranışlarını etkileyip vazgeçirerek kendisine gelir sağlamak istemektedir.
- ❖ Günah vergileri gelir adaletsizliği oluşturabilmektedir. Sözelimi düşük gelir grubuna mensup bireylerin daha fazla sigara tüketmesi durumunda, gelirlerine kıstasla daha fazla vergi vermiş olacaktırlar.
- ❖ Günah vergileri, zararlı maddelere bağımlı olan kişilerin, aynı fiyatla daha kalitesiz maddeler tüketmeleri şeklinde alışkanlıklarını değiştirmelerine neden olur.
- ❖ Günah vergileri karaborsayı teşvik eder.
- ❖ Günah vergileri politika yapıcılar adına ahlaki risk oluşturur. Her ne kadar günah vergilerinin alınmasının öncelikli amacı, toplum sağlığının korunması olsa da hükümetler bu tür vergilerden ciddi kamu geliri elde etmekte ve bu kazanca almaktadırlar. Kamu sağlığı gözetilerek vergi konulduğu belirtilse de kişilerin üzerine vergi konulan sigara alkol gibi ürünleri tüketerek bütçeyi desteklemeleri arzulanır. Bu durum da hükümetlerin ek gelire ihtiyacı olduğunda vergi oranlarını arttırabilmesini gerekli kılar.

Günah vergilerine karşı iddiaları özetleyen Turan ve Yurdakul’a (2009:5) göre;

- ❖ Günah vergileri, regresif bir özellik taşıması sebebiyle düşük gelir grubundaki kişiler üzerinde adaletsizliğe neden olmaktadır.
- ❖ Uygulanan günah vergileri politikacıları ahlaki risk ile karşı karşıya bırakır. Öyle ki politika yapıcılar toplum sağlığına zararlı maddelerin kullanımını engellemek ile gelirlerini arttırmak adına alışkanlıkları teşvik etmek arasında kararsız kalabilirler.
- ❖ Yolsuzluk ve suça teşvik edici sonuçlar doğurabilir.

Ayrıca çeşitli politik maliyetleri olan günah vergilerinin uygulanması sonucunda bireylerin ticaretleri gayri resmi olarak yaparak devlet gelirlerini azaltmaları, hükümetlerin ek gelire ihtiyaç duyduğu zamanlarda amacı dışında kullanmaları ya da yeni günah vergilerinin uygulanmaya başlaması da günah vergilerine yöneltilen eleştirilerdendir (Yücutürk, 2015:119-120).

Günah Vergilerini Destekleyici İddialar;

- ❖ Günah vergileri kullanılarak, erdemsiz malları kullanarak çevreye ve topluma zarar veren kişiler, tüketimlerini kısırarak çevrelerini ve toplumu olumsuz yönde etkilemekten uzaklaşmakta, böylelikle zararlı alışkanlık sahibi olmayan kişiler, çevre ve toplum korunmuş olmaktadır. Bu durum *sosyal fayda ilkesi* adıyla da anılabilir (Buyrukoğlu, Bozdoğan & Köktaş, 2016:20)
- ❖ Günah vergileri, kişilerin kısa vadedeki tatminlerini uzun vadede ve daha rasyonel olan eylemlerle değiştirir (Sigara tüketerek kısa vadede tatmin olan bireyin sigarayı bıraktıktan sonra uzun vadede sağlıklı olması gibi) (Buyrukoğlu, Bozdoğan & Köktaş, 2016:20).
- ❖ Günah vergilerinin kullanılıyor oluşu kişileri zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırarak, elinde kalan geliri daha verimli kullanmasını sağlayabilir (Turan & Yurdakul, 2009:5).
- ❖ Günah vergilerinden elde edilen gelirler yine kötü alışkanlıkların giderilmesi için yapılan çalışmalarda kullanılabilir. Örneğin sigaradan alınan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ile sigara bırakma merkezlerinin kurulup, giderlerinin yine sigaradan alınan ÖTV ile sağlanması gibi (Turan & Yurdakul, 2009:5).

2.2. Günah Vergilerinin Tanımı

TDK'ya göre, günah “*dini bakımdan suç sayılan iş, davranış veya vebal*” anlamına gelmektedir. Devletler kamusal mal ve/veya hizmetlerin finansmanı adına ya da sosyal amaçlarla vergiler toplamaktadır. Bu vergilerden birisi de “*günah vergileridir*”.

Günah vergileri (sin tax) ile ilgili literatürde birçok tanımla karşılaşılabilir, ancak, genel olarak, günah vergisi; alkol, sigara, uyuşturucu gibi bağımlılık oluşturan ya da günah olarak değerlendirilen zevklere bir bedel uygulanması veya çevreye/insana zararlı eylemlerin vergilendirilmesi olarak tanımlanabilir. (Ayrangöl & Yelman, 2017:277). Başka bir deyişle toplumun sağlığını, huzurunu bozup, zararlı olduğu kanaatiyle bazı mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerdir (Ayrangöl, & Yelman, 2017:277).

Günah vergileri geleneksel olarak alkol, sigara gibi mallarla sınırlı kalmaktaydı, ancak, günümüzde bu alan genişlemiş, farklı ülkelerde ve alanlarda günah vergisinin kapsamına *fast food* gibi obeziteye neden olan mallar girmeye başlamıştır (Buyrukoğlu vd., 2016:17).

2.3. Günah Vergilerinin Tarihsel Gelişimi

Günah vergileri kullanılarak kişilere ve topluma olumsuz etkileri olan mal ve hizmetlerin kullanımını kontrol altına alma çabası eski tarihlere dayanmaktadır. İstenmeyen eylemlerin, zararlı alışkanlıkların vergilendirilmesi noktasında başvurulmuş günah vergisinin ilk örneklerine Çin’de rastlanmaktadır.

Günümüzden yaklaşık 5000 yıl kadar önce Çin’de halkı sarhoş edip, sağlıklarına da zarar veren ürünlerle ilgili bir takım kanuni düzenlemelere gidilmiştir, şöyle ki pirinç şarabını keşfeden kişinin cezai

yaptırımla karşılaşması günah vergisinin ilk örneklerinden kabul edilir (Ayrangöl, & Yelman, 2017:278). Daha sonra dünya genelinde benzeri uygulamalarla alkol kullanımını azaltmak veya kontrol altında tutmak adına yasal birtakım düzenlemeler yapılmıştır.

İngiltere’de günah sayılan eylemleri kontrol altına almak amacıyla din ve ahlak anlayışına dayanarak çıkarılan; tütün, alkol gibi zararlı malların kullanımı ve ahlaka aykırı eylemler ile ilgili kanunlar vardı ve bu kanunlar beraberinde çeşitli yasakları getirmekteydi (Turan & Yurdakul, 2009:3). Özellikle ahlaki konuların vergilendirilmesi noktasında şu pasaj örnek olarak verilebilir (Turan & Yurdakul, 2009:3-4).;

“Örneğin Papa X. Leo ihtiyaç duyduğu fonları, hayat kadınlarının kazançlarından sağlamaktaydı. Papa, binlerce vesikalı hayat kadınına günah vergisi vermeye zorlamıştır. Papalık, hayat kadınlarından pişmanlık sonucu günahlarının affedilmesi karşılığı aldığı ücretleri arttırmıştır ve ruhlarını cehennemden harç karşılığı kurtarmıştır. Papa II. Clement, genelev gelirini kiliseye aktarmıştır. Hayat kadınlığı ile suçlanan kişiler malvarlığını elden çıkartırken, hayatta ya da ölü olduğuna bakılmaksızın, mal varlığının yarısını, rahibe manastırına devretmekteydi. Mahkemelerin genelevleri vergilemesi ile ilgili yetkisi, 16.yy’ın yarısına kadar varlığını sürdürmüştür”.

12.yy’da, düğün öncesi eş adayını terk eden nişanlı erkeklerin cezalandırılması, 17.yy’da Massachusetts kadınlarının altın ve gümüş kullanmaları ve yüksek topuklu ayakkabılar giymelerinin yasaklanması, Osmanlı’da Müslüman olmayan azınlıklardan alınan *Şıra Resmi*, İngiltere, Hollanda, Almanya gibi ülkelerde ordunun finansmanı adına alınmaya başlanan *Özel Tüketim Vergisi* gibi, tarihsel süreç içerisinde hemen her dönemde günah vergilerine başvurulduğunu göstermektedir (Turan & Yurdakul, 2009:3-4).

Son zamanlarda ise günah vergileri daha geniş bir yelpazede değerlendirilmiş, müstehcen içerikli video, fast food tüketimi, fosil yakıt tüketimi gibi insan ve toplum sağlığına zararlı ve/veya toplumun ahlaki dinamiklerini bozucu, kişileri suça teşvik edici eylemler de vergi kapsamına alınmıştır.

2.4. Günah Vergilerinin Amacı

Günah vergilerine başvurulması eski zamanlara dayanmaktadır. Her vergide olduğu gibi günah vergilerine başvurulma nedeni kamusal hizmetlerin finansmanının sağlanmasıdır. Ancak bu neden günah vergilerine başvurulmada yeterli olmayıp, aynı zamanda vergilendirmenin sosyal amacı da gözetilmektedir. Hukuksal olarak yasaklanmamakla beraber ahlaki, sosyal ve/veya sağlık açısından başta kullanıcılar olmak üzere topluma zarar verdiği değerlendirilen *demerit mallar* üzerine konulan günah vergileriyle anılan erdemsiz malların tüketimi azaltılmak veya tamamen sonlandırmak amaçlanmaktadır (Korkmaz & Şimşek, 2017:19).

Sigara, alkol gibi bağımlılık oluşturan zararlı malların kullanımını toptan yasaklamak, demokratik devlet anlayışına uygun olmamaktadır. Kaldı ki toptan yasaklama bu tür demerit malların ticaretinin yasadışı yollarla yapılmasına neden olabilmektedir. Diğer taraftan bu tür malların üretilip, ticaretinin yapılıp kullanılmasına otorite tarafından koşulsuz göz yumulması bireyin ve toplumun sağlığını bozmakta, suç vakalarının artmasına ve beraberinde kamu düzeninin bozulmasına neden olabilmektedir. Bu ve benzeri sebeplerle dünyada devletler genel olarak demerit malların ticaretini, kullanılmasını tamamen yasaklamamakta, tamamen de serbest bırakmamaktadır. Bunun yerine sigara, alkol gibi bağımlılık yapan ve zararlı malların ekonomik değerini yükselterek, kullanıcıların kolayca ulaşmasını engellemeye

çalışmaktadırlar. Bu tür mallar üzerinden alınan yüksek vergiler ile tüketimi kısılmaya çalışılmaktadır. (Yüçetürk, 2015:115).

2.5. Günah Vergilerinin Özellikleri

Erdemsiz mallar üzerinden alınan günah vergilerinin sahip olduğu bazı özellikler vardır. Bu özellikleri aşağıdaki şekilde belirtebiliriz;

- ❖ Günah vergilerinin kapsamında olan mal ve hizmetler erdemsiz mallar oldukları için bu mallarda talep, esnek değildir (Torun & Ekinci, 2014:26-27). Çünkü anılan mal ve hizmetler bağımlılık ortaya çıkardığından bu mallarda talep esnekliği düşüktür. Bir diğer taraftan bu malların başka mallarla ikamesi zor olduğundan bu tür mallar üzerinden alınan vergiler artırılrsa dahi erdemsiz mal özelliği gösteren bu tarz mallara talep devam etmektedir (Ayrançöl & Yelman, 2017:277).
- ❖ Günah vergilerinin kapsamında olan başta alkol, sigara, uyuşturucu gibi erdemsiz malların kullanımı hem bireylerin sağlığını tehdit etmekte hem de toplumun ahlaki eylemlerini olumsuz etkilemektedir. Bu noktada devletler zararlı alışkanlıklar doğuran mal ve hizmetlerin olumsuz etkilerini giderebilmek ve zararlı mal ve hizmetlerin kullanımıyla beraber birey ve toplum arasında toplumun dezavantajına yol açacak maliyet farkını vergilerle gidermeye çalışmaktadır.
- ❖ Günah vergilerinin alınmasının temel amacı gelir elde etmek olmasa da alınan verginin sosyal etkisiyle beraber hazineye ayrıca ciddi bir gelir kaynağıdır (Uğur & Kömürçüler, 2015:327).
- ❖ Günah olarak kabul edilen eylemler, kişinin salt kendisine değil, başka insanlara da zarar verdiği için negatif dışsallıklar oluşturmaktadır. Günah vergileri aracılığıyla negatif dışsallık oluşturan bu malların tüketimi minimize edilmeye, mümkünse sıfırlanmaya çalışılmaktadır (Buyrukoğlu vd., 2016:19).
- ❖ Sağlıksız eylemler üzerinde caydırıcıdır.
- ❖ Günah vergisi bağımlılık yapan malların kullanımı dahilinde insani düşkünlüklere beden yüklemek adına alınan bir tür tüketim vergisidir (Turan & Yurdakul, 2009:2).

Günah vergileri ele alınırken ağırlıklı olarak sigara, alkol gibi görece daha fazla kişilerce kullanılan zararlı alışkanlıklar üzerinde durulurken, özellikle son yıllarda hükümetlerin “*obezite ile mücadele*”, “*fosil yakıt kullanımı*”, “*müstehcen eğlenceler*” gibi davranış türleri de kötü alışkanlık kapsamında değerlendirilip, günah vergileri ile bu tür davranış kalıplarının değiştirilmek istendiği görülmektedir (Turan & Yurdakul, 2009:2).

Yukarıda sayılan günah vergilerinin temel özelliklerine bakıldığında; karar alıcıların günah vergilerine başvurularının öncelikli nedeninin birey ve toplum sağlığını ve bununla beraber toplum ahlakını korumak; zararlı maddeler kullanılması kaynaklı suçların önüne geçebilmek olduğu görülecektir. Öte yandan vergi kamu geliri kaynakları içerisinde yer aldığından, günah vergilerine başvurulmada öncelikli amaç her ne kadar sosyal sonuç odaklı olsa da, özellikle vergiye konu mal ve hizmetlerin esnekliklerinin düşük olmasından kaynaklı hazineye hatırı sayılır bir katkısı olmaktadır. Bu noktada ülkemizde günah vergileri; Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi vergiler dahilinde değerlendirildiğinde vergi gelirleri içerisindeki payının ne denli büyük olduğu görülecektir. Ancak KDV, ÖTV gibi vergilerin kamu gelirleri içerisindeki büyüklüğü konumuz dahilinde ele alınmamış olup, ayrı bir inceleme konusu oluşturmaktadır.

3. GÜNAH VERGİLERİNİN ETKİNLİĞİ

Yapılan araştırmalara göre yetişkin dünya nüfusunun beşte biri sigara kullanmakta ve bu sigara kullanıcılarının alışkanlıkları zamanla nikotin bağımlılığına dönüşmektedir (Kavaklı Demir & Çelikay, 2020:55). Başta sigara olmak üzere kişi sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olan malların kullanımının azaltılması veya tamamen önüne geçilmesi adına uygulanan günah vergilerini savunanlara göre, negatif dışsallıklara neden olan, bağımlılık yapan ve zararlı olan alışkanlıkların vergilendirilmesi kişilerin davranış kalıplarını zararlı olan alışkanlıklardan uzaklaştıracak şekilde etkilemesi sebebiyle günah vergilerini desteklemektedirler. Ancak yapılan çalışmalar günah vergilerinin etkilerinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Devletler sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıklar doğuracak malları yüksek oranda vergilendirirse, esnekliği düşük olan malları tüketen ve aynı zamanda bağımlı olan tüketiciler, tüketim miktarını azaltmamakta, ancak, tükettiği malların niteliğini değiştirmektedir. Sözgelimi, sigara tüketimini azaltmak adına sigaradan alınan ÖTV miktarının artırılması sonucu sigara kullanıcıları daha yüksek nikotin oranına sahip, filtresiz ve daha kalitesiz tütün ürünlerine yönelirler (Turan & Yurdakul, 2009:8).

Günah vergilerinin yüksek oranda kullanılması kaçakçılığın artmasına neden olabilmekte ve zararlı olarak addedilen malların tüketiminin kısılması amacına ulaşamamaktadır. En nihayetinde ise kaçakçılığın artması devletin vergi gelirlerinin azalması ile sonuçlanır.

Günah vergilerinden elde edilen gelirlerin negatif dışsallıkların neden olduğu sosyal zararların finansmanında kullanılması, günah vergisini savunan kesimlerce desteklenmektedir. Vergiler öz olarak belirli harcamaların finansmanı için kullanılmak adına toplanmamakla beraber bazı vergi gelirlerinin bazı harcamalara tahsis edilmesi ya da ipotek edilmesi yeni bir durum da değildir (Turan & Yurdakul, 2009:8). WHO 'da bu görüşü desteklemekte ve hastalıkların kontrol altına alınması ya da genel sağlık hizmetleri adına günah vergilerinin tahsis edilmesini önermektedir.

SONUÇ

Yurttaşlarının ve toplumun sağlığını, kamu ahlakını ve düzenini gözeten paternalist özellikler sergileyen devletler başta sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıklar doğuran malların kullanımını azaltmayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda kullandığı araçların başında günah vergileri gelmektedir. Kişi ve toplum sağlığına zararlı malların vergilendirilmesi, vergi oranlarının yükseltilmesi ile tüketim kısılarak devlet hem bireylerin hem de toplumun sağlığını korumuş olacak, diğer taraftan da kamu harcamalarının finansmanında kullanılmak üzere gelir elde edilmiş olacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki vergi artırmak veya yeni vergiler koyarak her daim zararlı alışkanlıkların tüketimi engellenemeyebilir. Hatta kişiler vergi ödemekten kaçınacakları gibi bağımlı oldukları malları kullanmak adına daha düşük nitelikli, yasal olmayan ürünlere yönelebileceklerdir. Bu doğrultuda devletlerin sigara, alkol gibi; son yıllarda gündemde olan fast food ürünleri, fosil yakıt ve kişiye ve topluma zarar veren ürün ve hizmetlerin kullanımının azaltılması adına salt vergilere başvurmasından öte vergilerle beraber sosyal politikaları da beraber yürütmesi yerinde olacaktır. Kişilerin sağlığının korunması adına eğitici çalışmaların yapılması, bağımlılık yapan malların kullanımının engellenmesi adına çeşitli kurum ve kuruluşların kurulup birey ve toplumun bilinçlendirilmesi de önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Buyrukoğlu, S. & Bozdoğan, D. & Köktaş, A. M. (2016). Paternalist Devlet Anlayışının Bir Gereği Olarak Günah Vergileri: Türkiye Örneği, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3): 15-31.
- Gözler, K. (2020). *Devletin Genel Teorisi*. Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.
- Aktan, C. C. (Ed.) (2021). Paternalizm. İzmir: SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Uğur A. (2020). “Erdemli Bir Mal Olarak Kan ve Kök Huce Bağışı Yapan Gerçek Kişilere Vergi İndirimi Sağlanması”, *Alanya Akademik Bakış*, 4(2): 369-380.
- Durmuş, M. (2006). Sosyal (Kamusal) Malların Yeniden Tanımlanması Gereği, *Ekonomik Yaklaşım*, 17(59): 65-97.
- TDK, Güncel Türkçe Sözlük.
- Ayrangöl, Z. & Yelman, E. (2017). Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Günah Vergilerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri, *International Congress On Managemenet Ecomics Business* 276: 284.
- Korkmaz, G. & şimşek, . (2017). Sigara Bağımlılığına Yönelik Müdahaleler, *Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*, 3, 14-23.
- Yücetürk, G. (2015). Ülkemizde ve Dünyada Birey ve Toplum Sağlığına Zararlı Ürünlerin Vergilendirilmesi ve Günah Vergisi Kavramı, *Vergi Dünyası*, 190: 115-122.
- Torun, T. & Ekinci, F., (2014). Sigara ve Benzer Nitelikli Alışkanlık Yaratın Ürünlerin Tüketiminin Azaltılmasına Yönelik Sosyal Pazarlama Uygulamalarında Vergilerin Etkinliği, *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(2), 19-39.
- Uğur, A. & Kömürcüler, E. (2015). Türkiye’de Sigaranın Vergilendirilmesinin Etkinliği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(4), 327-346.
- Turan, D. & Yurdakul, A. (2009). Zararlı Alışkanlığı Önlemeye Yönelik Bir Araç Olarak Günah Vergileri ve Etkinliği, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(2): 1-13.
- Kavaklı D. E. & elikay, F. (2020) Paternalist Anlayış Perspektifinden Erdemsiz Mallar ve Kamu Müdahalesi: Ampirik Bir Değerlendirme, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20(39):53-69.

TÜRKİYE'DE SPOR EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ VE DEVLET ELİYLE DESTEKLENMESİ

Reşat DEĞER¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 17.06.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 23.06.2022

Atf/©: Değer, R. (2022). Türkiye'de Spor Ekonomisinin Gelişimi ve Devlet Eliyle Desteklenmesi, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1), 61-70

Özet

Spor, sosyal bir faaliyet ve aktivite olmasının yanı sıra ekonomik olarak da önemli bir pazarlama faaliyeti haline almış durumdadır. Her geçen gün biraz daha fazla yoğun ilgiye muhatap olan spor, bu yoğun ilginin elbette önemli ve olumlu sonuçları olmaktadır. Spordaki bu önemli ve olumlu sonuçlar, kendi hizmet sektörünü, üretici ve tüketici guruplarını oluşturduğu ekonomik döngüdür. Tarihsel süreç içerisinde amatör düzeyde ve eğlence amaçlı olarak başlayan spor, zaman içerisinde profesyonelleşen ve devletin önemli bir kurumu haline gelen ekonomik bir yapıya dönüşmüştür. Sporun ekonomik anlamda değer kazanması sporu daha gözde hale getirmiştir. Sporun modern anlamdaki yerini almaya başlaması Cumhuriyetin hemen kuruluş öncesi döneme denk geldiği varsayılmaktadır. Spor ekonomisini tüm endüstriyel alanları ile ele almanın pek mümkün olmadığı değerlendirilmektedir. Bu nedenle kısaca Türkiye'de spor ekonomisinin gelişim süreci açıklanırken, bu hususun daha iyi anlaşılması amacıyla dünyada spor ekonomisine gelişimine kısaca değinilmiştir. Özellikle Türkiye'de 2019-2023 dönemine yönelik olarak devlet eliyle spor için öngörülen yatırım hedefleri incelenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda 2021-2022 için tahsis edilen bütçeye ve kamunun spora yönelik 2021 yılı harcamalarına yer verilmiştir. Amaç dünyada spor ekonomisinin gelişimini dikkate alarak Türkiye'de sporun ekonomik olarak gelişim sürecinin konumunu belirlemektir. Ayrıca devlet tarafından son yıllarda spora yapılan yatırım ve bu yatırımlara yönelik olarak sporun kamu giderleri içindeki payı hakkında bilgi sahibi olmaya katkı sağlamaya amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor Ekonomisinin Gelişimi, Spora Devlet Desteği, Spor Endüstrisi

JEL Kodları: Z20, Z23, Z28.

DEVELOPMENT OF SPORTS ECONOMY IN TURKEY AND GOVERNMENT SUPPORT

Citation/©: Değer, R. (2022). Development of Sports Economy in Turkey and Government Support, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(1), 61-70

Abstract

In addition to being a social activity and activity, sports have also become an important marketing activity economically. The sport, which receives more and more intense interest every day, of course, has important and positive results of this intense interest. These important and positive results in sports are the economic cycle in which it creates its own service sector, producer and consumer groups. Sports, which started at an amateur level and for entertainment purposes in the historical process, turned into an economic structure that professionalized over time and became an important institution of the state. The economic gain of sports has made sports more popular. It is assumed that the beginning of sports taking its place in the modern sense coincides with the period just before the establishment of the Republic. It is considered that it is not possible to deal with the sports economy with all its industrial fields. For this reason, while briefly explaining the development process of the sports economy in Turkey, the development of the sports economy in the world is briefly mentioned in order to better understand this issue. In particular, the investment targets foreseen for sports by the state for the period of 2019-2023 in Turkey were examined. In line with these targets, the budget allocated for 2021-2022 and the public spending on sports for 2021 are included. The aim is to determine the position of the economic development process of sports in Turkey, taking into account the development of the sports economy in the world. In addition, it is aimed to contribute to having information about the investment made by the state in sports in recent years and the share of sports in public expenditures for these investments.

Keywords: Development of Sports Economy, State Support to Sports, Sports Industry.

JEL Codes: Z20, Z23, Z28.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi Maliye Anabilim Dalı, resatdeger@hotmail.com, ORCID No: 0000-0002-7896-0883.

GİRİŞ

Küresel olarak sporun gün geçtikçe toplum hayatındaki öneminin artması, sportif faaliyetlere yönelik hem özel sektörün hem de kamu sektörünün yatırım yapmasına ve bütçeden daha fazla pay ayırmasına yol açmıştır. Globalleşen dünyada spora olan ilgi, spor ekonomisinin endüstrileşmesini, para getiren bir faaliyete dönüşmesini ve ülke ekonomileri içinde hatırı sayılır bir yere gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda spor ekonomisi bünyesinde; spor medyasını, spor ile ilişkili kamu ve özel nitelikli spor teşkilatlarını, spora yönelik organizasyonları, spor teknolojisi, sportif faaliyet eksenli ürün ve hizmetleri içinde barındırmaktadır (Sivrikaya &Demir, 2019: 127).

Osmanlı döneminde spor, teşkilatlanma olarak tekke düzeyinde ve genel olarak güreş ve okçuluk ağırlıklı olmuştur. Tanzimat dönemiyle bu özelliğini yitirmiş, güreş ve okçuluğa olan ilgi yerini futbola bırakmıştır (Fişek, 1985: 37). Cumhuriyet döneminde ise; önce genel müdürlük, daha sonra ise bakanlık düzeyinde teşkilatlanmıştır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2018).

Türkiye'de bulunan üniversitelerde son yıllarda, büyük çoğunluğunda, spor bilimleri fakültesi ve spor ile ilgili yüksekokullar açılmış ve spor, bilimin ve eğitimin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Bu gelişmeler hitap ettiği hedef kitle yönünde bilimsel anlamda sporun önemli bir ivme kazandığının göstergesidir.

Bu çalışma; genel olarak Türkiye'de spor ekonomisinin gelişimi dikkate alınarak, tarihsel süreç içerisinde nasıl bir gelişme seyrettiği hususunu dikkate alan bir derleme çalışmasıdır. Bu çerçevede, sporun kendi içindeki farklı endüstri kollarındaki detayları dikkate alınmadan, resmî kurumların bu konu ile ilgili verileri ile yayımlanan raporlarından faydalanılmıştır. Bu bağlamda gerek devlet desteği ile gerekse devlet desteği dışında, spordaki ekonomik gelişimin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Dünyada spor ekonomisinin gelişimine kısaca değinirken, Türkiye'de kamunun spor ekonomisi giderleri içindeki payı da irdelenmeye çalışılmıştır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür taramalarında spor ekonomisi ile ilgili çok sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışma ile ilgili kaynaklar; genel anlamda sporun tarihsel gelişimi, sporun ekonomik olarak toplum hayatına girmesi, hızlı bir şekilde gelişip-ayrışan spor endüstrisine ilişkin derleme çalışmalarıdır. Ancak, devlet eliyle spora yapılan yatırımlarla ilgili daha az sayıda çalışmalara rastlanmıştır. Sporun ekonomik anlamda gelişimini irdelemek için sporun toplum hayatı üzerindeki etkisi ve bu etkinin ekonomik dönüşüm ve gelişiminin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Spor bir sosyal aktivite olarak insanların bedensel, zihinsel ve duygusal yönde gelişimlerini sağlayan, bilgi ve becerilerini etkileyen önemli bir faaliyettir. Spor uluslararası düzeyde etkileşim ve dostluğu sağlayan, ülkeleri birbirine kaynaştıran, ülke ekonomilerinin canlanmasına katkısı olan bir unsurdur (Sunay &Saracalıoğlu, 2003: 43-44).

Dünyada genel olarak sporun 17. ve 18. yüzyıllarda ekonomik anlamda ilk olarak İngiltere'de ortaya çıktığı belirtilmektedir. 20. yüzyılın ilk yıllarında gelişim gösteren spor, zamanla küresel bir özelliğe erişen spor organizasyonları, sonraları olimpiyat oyunlarına dönüşmüştür. Spor ekonomik anlamda küresel bazda kazanç sağlayan, bu faaliyetlerin farklı alanları ile iştiğal edenlerin sporu ekonomik olarak meslek haline getirmelerine yol açan bir zemin hazırlamıştır (Malcolm, 2008).

Ekonomik açıdan, ilk olarak 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde profesyonel takım sporu maçları canlı olarak yayınlanmış, 1980'li yıllarda büyük beyzbol takım ligi yayın hakları için para kazanmaya başlanmıştır. Stadyumlara maç seyretmeye gelen seyirciler için önce 1980'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde, daha sonra Avrupa'da 1990'larda bilet satışlarına başlanmıştır (Gratton & Solberg-2012).

Günümüzde çoğu ülke ve bu ülkelerde bulunan şehirler en saygın ve en pahalı spor organizasyonu olan olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapabilmek için çok yoğun çaba harcamaktadırlar. Bundan dolayı olimpiyatların yapılacağı şehirlere spor, konaklama, ulaşım, iletişim ve alt yapı alanlarında önemli yatırımlar yapılmaktadır (Scandizzo & Pierleoni, 2018).

Türkiye'de spordaki teşkilatlanma başlangıcı Osmanlının son dönemine denk gelen, 1903-1922 yıllarına denk gelmektedir (Ekinci & Serarsalan, 1997: 79-80).

Spor, 1938'de 3530 sayılı yasa ile *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü* şeklinde teşkilatlanmış, 1986'da 3289 sayılı kanun ile gençlik ve spor ilçe müdürlüklerinin kurulması ile teşkilatlanma yönünde önemli gelişmeler kat edilmiştir (Ekinci & Serarsalan, 1997: 79-80).

2000'li yıllardan itibaren devlet eliyle spora yapılan yatırımın, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren yapılan yatırımlara kıyasla çok daha büyük oranlarda ve boyutlarda olduğu söylenebilir. Türkiye'de bilimsel ve eğitim anlamında spor ekonomisi; lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde yerini almıştır. Spor ekonomisi ile ilgili olarak kongreler sık yapılmasa da son yıllarda önem kazanmıştır. Bu anlamda 2006 yılında *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü*, 2011 yılında *Ege Üniversitesi* spor ekonomisi ana temalı kongreler düzenlemiştir (Cerrahoğlu, 2016; 324).

Spor farklı alan ve unsurlardan oluştuğu için, ulusal düzeyde iyi bir planlama ve koordinasyona ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle 1963'ten 2005 yılına kadar kalkınma planları içinde yer almıştır (Yıldırım & Kaplan, 2020: 3-6).

2. SPOR EKONOMİSİ

Spor ekonomisi, gözleme dayalı olduğu gibi, aynı zamanda kurumsallaşmış nitelikte bilimsel özelliği olan bir kavramdır. Dünyanın hemen hemen her ülkesinde, sporun farklı dalları, hitap ettiği kitle açısından önemli bir ekonomik refah sağlamakta, farklı spor dallarının ihtiyacı olan mal ve hizmetlerin çeşitli üretim faktörlerini oluşturmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum spor endüstrisinin gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır. Buna bağlı olarak, üretilen mal ve hizmetler ayrı bir sektör haline gelmiştir.

2.1. Dünyada Spor Ekonomisinin Gelişimi

Spor, ekonomik anlamda ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmış, 17. ve 18. yüzyıllarda kriket, avlanma, at yarışı ve boks sporların gelişmiş bir şekilde düzenlenmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında futbol, ragbi, tenis ve atletizm gibi sporlar ön plana çıkmış ve zamanla bu sporlar daha profesyonel hale gelmiştir. 19. ve 20. yüzyılın ilk yıllarında ortaya çıkıp bu yönde gelişim gösteren, zamanla küresel bir özelliğe erişen spor organizasyonları, sonraları daha modern hale gelen olimpiyat oyunlarına dönüşmüştür. Yoğun ilgi

ve talebin artmasıyla, sporun ekonomik anlamda küresel bazda kazanç sağlayan ve bu faaliyetlerin farklı alanları ile iştigal edenleri, sporu ekonomik olarak bir meslek haline getirmelerine yol açan bir duruma evrilmiştir (Malcolm, 2008).

Birçok spor tarihçisi, sporun insan ve insanlığın yaşam tarzına olan ekseninde kendini konumlandırmış, 1970 ve 1980'lerde sporu sosyal hayatın ayrılmaz bir parçası olarak kavramsallaştırmıştır. Bu husus sporu genel olarak sosyal, ekonomik ve politik bir perspektif bağlamında inşa ederek yapısal-işlevselci varsayımları bir araya getirmiş ve spor tarihçilerinin spor ile toplum arasındaki ilişkiyi destekleyen bir kavram geliştirmesini sağlamıştır (Booth, 2010: 12- 13).

Dünyada ekonomik gelişim açısından bakıldığında, stadyumlara maç seyretmeye gelen seyirciler için önce, 1980'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde, daha sonra, Avrupa'da 1990'larda bilet satışlarına başlanmıştır. İlk olarak 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde profesyonel takım sporu maçları canlı olarak yayınlanmış, 1980'li yıllarda büyük beyzbol takım ligi yayın hakları için para kazanmaya başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yayın hakları açısından takım sporları da önemli gelir kaynakları haline gelmiştir. Bu bağlamda, 1980'li yıllardan sonra sporun ticari olarak bir karşılık bulduğu, bu dönemle birlikte spora karşı artan ilginin küresel anlamda sporu pazar haline getirdiği değerlendirilmektedir. Ekonomi olarak önem kazanan spor, yayın faaliyetleri kapsamında özellikle radyo ve televizyonların ilgi odağı haline gelmiştir (Gratton & Solberg-2012).

2.2 Türkiye'de Spor Ekonomisinin Gelişimi

Osmanlı'nın son döneminde spor teşkilatı denildiğinde sadece futbol akla gelmekteydi. Bu nedenle İstanbul'da 1903-1922 tarihlerinde kurulan spor teşkilatı sadece futboldan oluşmaktaydı (Ekinci, Serarsalan, 1997: 79-80). Türkiye'de modern anlamda teşkilatlanmanın 22 Mayıs 1922 yılında, *Türk İdman Cemiyetleri İttifakının* kurulmasıyla gerçekleştiği söylenebilir (Kahraman, 1995:710-714). 1938'de 3530 sayılı yasa ile *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü* şeklinde teşkilatlanmıştır. 1938'den günümüze farklı bakanlıklara bağlanan spor teşkilatının; toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik olarak sürekli bir şekilde bağımlı kaldığı ve bu anlamda bağımsız bir yapıda olduğu söylenemez. 1986'da 3289 sayılı kanun ile gençlik ve spor ilçe müdürlüklerinin kurulması ile teşkilatlanma yönünde önemli gelişmeler kat edilmiştir (Ekinci & Serarsalan, 1997: 79-80).

Türkiye'de hali hazırda spora en büyük yatırım devlet eliyle gerçekleştirilmektedir. Türkiye'deki spor kulüpleri özellikle 2010 yılından sonra dünya çapında önemli kariyere sahip sporcuları transfer etmek için geçmişe kıyasla daha yüksek miktarlarda kaynak kullanmıştır. Bu bağlamda son yıllarda, özellikle 2000'li yıllardan itibaren devlet eliyle yapılan yatırım, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren yapılan yatırımlara kıyasla çok daha büyük oranlarda ve boyutlarda olduğu söylenebilir. Bu çerçevede; Dünya Şampiyonalarında, Avrupa Şampiyonalarında, ülkemizi de tanıtım bağlamında *Akdeniz Oyunları* ve *Üniversiyad Oyunları* gibi sportif organizasyonlara yüksek miktarlarda bütçe ayrılmıştır. Devlet desteğiyle birlikte spora yatırıma son yıllarda özel sektörden de yönelim olduğu görülmektedir. Bu zaviyede bakıldığında, özel sektörün daha çok kış turizmi ve fitness tarzındaki sporlara ağırlık verdiği değerlendirilmektedir. Türkiye'de bilimsel ve eğitim anlamında spor ekonomisi; lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim öğretim faaliyetleri içerisindeki yerini almıştır. Spor ekonomisi ile ilgili olarak kongreler sık yapılmasa da son yıllarda önem kazanmıştır. Bu anlamda 2006 yılında *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü*, 2011 yılında *Ege Üniversitesi* spor ekonomisi ana temalı kongreler düzenlemişlerdir (Cerrahoğlu, 2016: 324).

3. TÜRKİYE'DE KAMUNUN SPORA DAYALI PLAN VE BÜTÇE HARCAMALARI

3.1. Yıllara Göre Sporcu, Madalya ve Bütçe Durumu

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre *Gençlik ve Spor Bakanlığına* spor faaliyetleri için yıllara göre tahsis edilen bütçe ödeneği, toplam sporcu sayısı ve madalya durumu aşağıda tablo 1'de derlenmiştir (Elmas, 2016: 41-42).

Tablo1: Gençlik ve Spor Bakanlığı Yıllara Göre Sporcu Sayısı, Madalya ve Bütçe Verileri

Yıllar	Sporcu Sayısı	Artış Oranı	Madalya Sayısı	Spor Bütçesi	Artış Oranı
1998	150486		1114	204.755.857	
1999	176906	17,56	976	202.766.135	-0,97
2000	145634	-17,68	1111	231.289.272	14,07
2001	350635	140,76	1420	154.765.926	-33,09
2002	278046	-20,70	1481	372.445.089	140,65
2003	403103	44,98	1555	323.599.395	-13,11
2004	607893	50,80	1245	341.625.595	5,57
2005	776683	27,77	1340	572.822.756	67,68
2006	1123042	44,59	1328	398.893.089	-30,36
2007	1262891	12,45	1921	502.499.732	25,97
2008	1469352	16,35	2075	553.234.954	10,10
2009	1621349	10,34	2637	715.322.478	29,30
2010	1764756	8,84	2607	1.113.836.005	55,71
2011	3024468	71,38	2868	1.184.682.070	6,36
2012	3468508	14,68	2620	1.184.753.471	0,01
2013	4794017	38,22	3205	1.444.218.066	21,90
2014	5541665	15,60	3752	1.356.259.734	-6,09
2015	5995783	8,19	5256	1.477.415.255	8,93

Kaynak: Gençlik ve Spor Bakanlığı (2018).

Tablo 1'de 1998-2015 yılları Türkiye'de spora ayrılan bütçe ile küresel olarak, madalya ve sporcu sayısının istikrarlı bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir. 1998 yılında 150.486 olan sporcu sayısı, 2015 yılında 5.995.783'e ulaşmıştır. Tablo 1'e göre artışta en yüksek sıçrama 2011 yılında olmuştur. Bu artış, sporcuların elde ettiği madalya sayısına da yansımıştır. Veriler aynı zamanda, her geçen gün spora olan ilginin hem sporcu sayısına hem de bütçesel verilere yansıdığını göstermektedir.

3.2. Plan ve Bütçe Harcamaları

Gençlik ve Spor Bakanlığının spor ile ilgili "*sportif olarak, Türkiye'nin uluslararası alanda başarılı ve nitelikli temsil edilmesini sağlamak*" temalı vizyonu doğrultusunda, 2019-2023 dönemi stratejik planında 5 yıllık süreç için belirlemiş olduğu amaç ve bu amaçlara ulaşmak için öngördüğü tahmini bütçe tablo 2'de gösterilmiştir (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2021).

Tablo 2: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Stratejik Planlama Amaç Maliyetleri

Amaç İçerikleri		2019	2020	2021	2022	2023
Amaç3	Uluslararası alanda sportif başarıların artırılmasını sağlamak	236.000.000	272.308.000	368.750.000	402.272.000	490.669.000
Amaç4	Gençlik ve spor alanında yapılacak araştırmalar doğrultusunda projeler ile çalışmaları düzenlemek ve desteklemek	64.666.000	74.616.000	101.041.000	110.227.000	134.449.000
Amaç5	Yurtlar ile gençlik ve spor tesisleri yapmak	368.252.000	1.153.846.000	1.562.500.000	1.704.545.000	2.710.856.000
Amaç6	Gençlik ve spor alanlarında; yurt içi ve yurt dışındaki uluslararası organizasyonları yürütmek,	14.667.000	16.923.000	22.917.000	25.000.000	30.494.000
Toplam		683.585.000	1.517.693.000	2.055.208.000	2.242.044.000	3.366.468.000
Genel Toplam		9.864.998.000				

Kaynak: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2022). 2019-2023 Stratejik Plan, 83.

Tablo 2’de *Gençlik ve Spor Bakanlığının* 201-2023 yılları için belirlediği amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak içinde yıllara göre ayrılan ödenek yer almaktadır. Bu amaçlar spesifik olarak; uluslararası sportif başarıyı artırmak, spor alanında araştırmalar yapmak ve projeleri desteklemek, öğrenci ile sporcular için yurt ve tesis yapmak gibi önemli hususlardır. Bununla birlikte, yurt içinde ve yurt dışında uluslararası spor organizasyonlarını yürütmek için de amaçlar belirlenmiştir. Amaçlar bazında belirlenen ödeneklere bakıldığında, yurt ve spor tesislerini yaptırmak meblağ olarak birinci sırada yer almıştır. Bu durum, gerek öğrenci gerekse sporcuların barınma hizmetleri açısından önem atfederken, sporcuların ihtiyacı olan tesislere ve bu tesislerle birlikte diğer imkânlarla ağırlık verilmesi de devletin sportif faaliyetleri sahiplenmesi açısından, önemli bir göstere niteliğindedir. Bu husus spora olan ilginin gün geçtikçe arttığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Belirlenen amaç ve bu amaçlara bağlı hedeflerin spor endüstrisiyle ilişkilendirilmesiyle asıl amacına daha rahat ulaşacaktır (Sivrikaya &Demir, 2019: 131).

Yukarıda tablo 2’de belirlenen sportif amaçlara yönelik ödenek ve harcamalara tablo 3 ve tablo 4’te yer verilmiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığının belirlemiş olduğu plan dâhilinde, *Merkezi Yönetim Bütçe Kanununda* yayımlanan 2021 ve 2022 yıllarına ait bütçe ödenek verileri tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı 2021-2022 Yılı Bütçe Kanunları Ödenek Cetveli

Programlar	2021-Ödenek	2022-Ödenek
Sporun Geliştirilmesi ve Desteklenmesi	2.826.121.000	3.701.843.000

Kaynak: Gençlik ve Spor Bakanlığı (2021).

Tablo 3’te Gençlik ve Spor Bakanlığının “*sporun geliştirilmesi ve desteklenmesi*” programı kapsamında 2021 yılı için 2.826.121.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. 2022 yılı için ise 3.701.843.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Devlet desteği ile spora yönelik olarak 2021-2022 yılları için tahsis edilen bütçe

ödenekleri karşılaştırıldığında, 2022 yılında tahsis edilen bütçenin, 2021 yılına oranla %31 artış gösterdiği görülmektedir. Bu veriler dikkate alındığında son yıllarda devlet tarafından spora yapılan yatırımlara yönelik önemli artışların gerçekleştiği görülmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığının; spora yönelik olarak belirlemiş olduğu amaçlar için tablo 2’de görüldüğü üzere 2.242.044.000 TL bütçe öngörülmüştür. 2022 yılı “*sporun geliştirilmesi ve desteklenmesi*” programı kapsamında ise tablo 3’te bütçe kanunu ile 3.701.843.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Tablo 2’de tahmin edilen bütçe ile tablo 3’te tahsis edilen ödenek karşılaştırıldığında, 2022 yılı için bütçe kanunu ile tahsis edilen ödeneğin, spora yönelik 2022 yılı öngörülen bütçeye göre %65 artış gösterdiği görülmektedir. Aynı şekilde harcamaların da plandaki tahmini bütçe verilerini aştığı görülmektedir. Bu duruma ilişkin veriler aşağıda tablo 4’te ödenek ve harcama gerçekleştirmeleri şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 4: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı 2021 Yılı Faaliyet Raporu Bütçe Verileri

Faaliyetler Düzeyinde Ödenek ve Harcama Verileri			
Program Sınıflandırması	Ödenek TL	Yılsonu Toplam Ödenek TL	Gerçekleşen Harcama TL
Sporun Geliştirilmesi ve Desteklenmesi	2.797.583.000	5.297.129.642	4.384.497.259

Kaynak: Gençlik ve Spor Bakanlığı (2022).

Tablo 4’te 2021 yılı için 2.797.583.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Ancak ödeneğin yetersiz kaldığı, eklenen ya da aktarılan ilave ödenek ile yılsonunda 4.384.497.259 harcama gerçekleştiği görülmektedir. Yıllık olarak 4,4 milyar TL gibi yüksek tutardaki giderin, devlet eliyle spora yönelik faaliyetlere yatırımlardan kaynaklandığı görülmektedir. Tablo 2’de Stratejik planda spora yönelik tahmin edilen 2.055.208.000 TL. bütçe ile tablo 4’te 2021 yılı faaliyet raporunda belirtilen 4.384.497.259 bütçe gerçekleştirmeleri karşılaştırıldığında, 2021 yılı harcamalarının, aynı yılın bütçe tahminlerini %133 aştığı görülmektedir. Bu husus spor için öngörülen hedef ve amaçların önemli derecede gerçekleştiğini ve spor ekonomisinin kamu giderleri içindeki payının arttığını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

SONUÇ

Spor, ekonomik anlamda İngiltere’de 17. ve 18. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde avlanma, at yarışı ve boks sporlarının gelişmiş bir şekilde düzenlendiği belirtilmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında; futbol, ragbi, tenis ve atletizm gibi sporlar ön plana çıkmış ve zamanla bu sporlar daha profesyonel hale gelmiştir. 19. ve 20. yüzyılın ilk yıllarında ortaya çıkıp bu yönde gelişim gösteren, zamanla küresel bir özelliğe erişen spor organizasyonları, sonraları daha modern hale gelen olimpiyat oyunlarına dönüşmüştür.

Türk toplum yapısında önemli bir yere sahip olan spor, toplum hayatındaki yerinin daha da önem kazanmasıyla en önemli etkinlik ve sosyal faaliyetlerin başında yerini almıştır. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, spordan ekonomik olarak faydalanılması, üretici ve tüketici gruplarına yönelik, kendi ürünlerini üretmesine de zemin hazırlamıştır. Bu durum, üretici ve tüketici grubunu oluşturan sporun ekonomik olarak da literatürdeki yerini almasını sağlamıştır.

Türkiye’nin spor geçmişinde genel anlamda teşkilatlanma 1903-1922 yıllarında futbol sektöründe

gerçekleşmiştir. Spor teşkilat olarak, 1922'den 1986'ya kadar farklı bakanlıklara bağlanmış, hali hazırda bakanlık şeklinde teşkilatlanmış bulunmaktadır. Ekonomik anlamda spora şimdiye kadar en büyük yatırımın devlet eliyle gerçekleştiği değerlendirilmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren spora yapılan yatırım Cumhuriyet tarihinin toplam spor bütçesi kadar olduğu değerlendirilmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığının 2019-2023 stratejik planı incelendiğinde, 2019 yılında spor faaliyetleri için yaklaşık olarak 700 bin TL civarı ödenek ayrılırken, 2023 sonu için 3.3 Milyar TL ayrıldığı görülmektedir. Bu rakamın beş yıl için tahmin edilen hedefi yaklaşık olarak 10 Milyar TL'ye ulaşmaktadır (tablo 2). Yıllara göre spora yapılan yatırımın istikrarlı bir şekilde katlanarak gitmesi, sporun devlet tarafından sahiplenildiğinin göstergesidir. 2021 yılı ödenek ve harcama gerçekleştirmeleri karşılaştırıldığında, harcamaların tahsis edilen bütçeyi %55 oranında aştığı görülmektedir (tablo 4). Devlet desteği ile spora yönelik olarak 2021-2022 yılları için tahsis edilen bütçe karşılaştırıldığında, 2022 yılında tahsis edilen bütçenin 2021 yılına oranla %31 artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Devlet desteği ile spordaki ekonomik gelişim adına bu husus olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Sporun ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlaması ve istihdam olanağının artırılması, kamu özel sektör iş birliğinin yapılması için spordan sorumlu kurumlar tarafından stratejilerin geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Karmaşık bir yapıya sahip olan spor endüstrisine ilişkin ekonomik verilerin daha gerçekçi bir şekilde elde edilmesi için bu hususta bilgi havuzunun oluşturulmasının, spor ekonomisinin boyutunun öğrenilmesi açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Sporun her geçen gün küresel anlamda önem kazanması spor ekonomisindeki yerinin de aynı şekilde ön plana çıkmasının olumlu bir sonucu olarak varsayılmaktadır. Küresel özelliğe sahip olan spor endüstrisinin, en hızlı büyüyen ekonomi sektörleri arasında yar aldığı değerlendirilmektedir. Spor Türkiye'de de küresel gelişmeyle paralellik göstermekle birlikte, özellikle son yıllarda kamu giderlerindeki payının önemli oranda arttığı, ödenek ve harcama verilerine yansımıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de, kamu ve özel sektör iş birliği ile ekonomik olarak gelişim gösteren sporun, uluslararası alanda da öneminin artacağı ve daha başarılı sonuçlara vesile olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Booth, D. (2010). Theory, Method and Key Themes in Sport History: Theory. iç. S. W. Pope, J. Nauright (ed.). Routledge Companion to Sport History. New York: Routledge, 12-33.
- Cerrahoğlu N. (2016). *Yönetim Bilimleri Dergisi / Journal of Administrative Sciences*, 14 (27):309-329.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2022). *Merkezi Yönetim Bütçe Kanunları*, <https://www.sbb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-kanunlari>, 15.06.2022.
- Ekinci G.& Serarsalan ,M. Z. (1997). *Bed. Eğt. Spor Bil. Der. II (1997)*, 3: 72 – 81, 79-80.
- Elmas Y. (2022). Sporcu Sayısı, *Bütçe ve Başarı İlişkisi*, 41-42.
- FİŞEK, K. (1985). *Türk Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi*, İstanbul. GS GM, (1996) Kanun Tasarıları, GSG M Yay. Ankara.
- Gratton C. & Solberg H. A. (2012). The Economics of Sports Broadcasting. 12-13.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devleti'nde Spor*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Malcolm, D. (2008). *The SAGE Dictionary of Sport Studies*, Sage Publications.
- Scandizzo, P. L. & Pierleoni, M. R. (2018). Assessing the Olympic Games: The Economic Impact and Beyond, *Journal of Economic Surveys*, 32(3), 649-682.
- Sivrikaya, K. & Demir, A. (2019). Türkiye'de 2001 Yılı ve Sonrasında Uygulanan Spor Ekonomisi Politikalarına Yönelik Bir Değerlendirme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(23), 127-131.

- Sunay, H. & Saracalıoğlu, A. S. (2003). Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri ile Spora Yöneltilen Unsurlar, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2018). Kamuda Stratejik Yönetim: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/aP4CG+Genclik_ve_Spor_Bakanligi_2019-2023_Stratejik_Plan.pdf. Erişim tarihi: 30.05.2022. *T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı*. (2022, Şubat). 2021 Faaliyet raporu. Erişim adresi: <https://sgb.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGB/012014/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>. 15.06.2022.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2018). *Spor Teşkilatı Tarihçe*. <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/112/105/Tarihce>. 15.06.2022.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2021). *Misyon, Vizyon*. <https://gsb.gov.tr/misyon-vizyon.html>. Erişim tarihi: 15.06.2022.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2022). *2021 Yılı Faaliyet Raporu*. https://sgb.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGB/012014/2021_Faaliyet_Raporu060622.pdf. 15.06.2022.
- Yıldırım, Y.& Kaplan, G. (2020). *Sporda Yeni Akademik Çalışmalar*, 6 (2020), 3-6.

